

Kadernota

2018

gemeente Haarlem

Aanbiedingsbrief aan de gemeenteraad

De Kadernota 2018 is de eerste kadernota van de nieuwe coalitieperiode. Het college start met de uitvoering van het door GroenLinks, PvdA, D66 en CDA gesloten coalitieprogramma. Dit coalitieprogramma 'Duurzaam doen, Daadkracht voor een groen, groeiend, sociaal en leefbaar Haarlem' heeft ambitie. Met genoegen presenteert het college de Kadernota 2018 aan de gemeenteraad.

Duurzaamheid speelt centrale rol

De stad moet zich verder ontwikkelen om toekomstbestendig te worden. Toekomstbestendig in de zin van duurzaam, met een circulaire economie, zo min mogelijk klimaat belastend en aangepast op een veranderd klimaat. Dit betekent dat duurzaamheid een centrale rol speelt bij nieuwe projecten en als belangrijk beoordelingscriterium gaat gelden.

Versnellen van de woningbouw

Het college wil inspelen op de grote vraag naar woningen in Haarlem door de bouw van woningen te versnellen. Om de wachttijden te verkorten worden er meer sociale en middel dure woningen gebouwd. Groei van het aantal woningen betekent ook verdichting van de stad, want de groene gebieden rondom de stad worden niet bebouwd. Dat betekent dat er ook uitdagingen zijn om Haarlem leefbaar, gezond en bereikbaar te houden; met werkgelegenheid in de stad, goede voorzieningen en vooral ongedeeld.

Investerings in sport en onderwijs

Met betrekking tot de voorzieningen stelt het college voor flink te investeren in sport voor en onderwijs. De investeringen in onderwijshuisvesting zijn nodig om te voldoen aan de capaciteit die nodig is als gevolg van autonome bevolkingsgroei en de woningbouwambitie. Dit geldt ook voor de sportvoorzieningen waar de komende jaren geïnvesteerd wordt op binnen- en buitensportaccommodaties op basis van het uitvoeringsplan sportaccommodaties 2018-2028 'Sport aan zet'.

Het versterken van de economie

Ook wordt voorgesteld de economie van de stad te versterken door structureel geld vrij te maken om economische ontwikkeling te stimuleren, met een focus op de Waarderpolder. De komende jaren is woningbouw daar niet aan de orde, met uitzondering van de Oostpoort. Wel creëren we kansen voor nieuwe, duurzame bedrijvigheid, met bijbehorende werkgelegenheid, onderwijs en leerwerktrajecten.

Iedereen doet mee

Het college wil vooral samen met de stad aan de slag. Er is veel kennis en veel initiatief in de stad, bij Haarlemmers en bij Haarlemse bedrijven en maatschappelijke organisaties. Door het samen te doen

en door ruimte te geven aan initiatief gaan bestuur, bewoners, ondernemers en maatschappelijk partners op weg naar de gewenste duurzame stad van morgen.

Verder wil het college zich ook inzetten om meer Haarlemmers de kans te geven om mee te draaien in de samenleving. Het college stelt voor om de minimaregeling te veranderen om ook inwoners die net boven (120%) het bijstandsniveau zitten hiervoor in aanmerking te kunnen laten komen. Op langere termijn wil het college de regeling verruimen naar 130% van het bijstandsniveau. Daarnaast wordt focus gelegd op preventieve zorg om zorgkosten in de toekomst te voorkomen.

Financiële positie

Om dit te bereiken stelt het college voor fors te investeren in de stad, met behoud van een gezonde financiële positie. Voor de beheersing van schuld zijn afspraken gemaakt om de stijging van schuld te beperken. In deze kadernota wordt op hoofdlijnen aangegeven in welke zaken geïnvesteerd wordt en hoe dat gefinancierd wordt. De verdere uitwerking van het coalitieprogramma volgt in de Programmabegroting 2019-2023.

Het college van burgemeester en wethouders

Haarlem, 12 juni 2018

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Hoofdpijnen coalitieprogramma	8
1.1 Inleiding	9
1.2 Cluster sociaal	10
1.3 Cluster fysiek.....	15
1.4 Stand van zaken en toezeggingen fysiek domein	24
1.5 Cluster burger en bestuur	26
1.6 Gebiedsprogramma's	29
 Hoofdstuk 2 Ontwikkelingen meerjarenraming en financiële positie	30
2.1 Ontwikkeling Nederlandse economie	31
2.2 Financiële ontwikkeling en meerjarenraming	33
2.3 Beschikbaar financieel kader en doorrekening voorstellen uit het coalitieprogramma	44
2.4 Ontwikkeling algemene reserves	49
 Hoofdstuk 3 Financiële voortgangsrapportage	52
3.1 Budgettaire wijzigingen	53
3.2 Neutrale wijzigingen	62
3.3 Reservemutaties	67
 Hoofdstuk 4 Investeringsplan en MPG	72
4.1 Hoofdpijnen Investeringsplan 2019-2023	73
4.2 Schuldbeheersing en schuldsturing	76
4.3 Hoofdpijnen MPG	78
 Hoofdstuk 5 Belastingen en en woonlasten	84
5.1 Uitgangspunten en landelijke ontwikkelingen	85
5.2 Haarlem vergeleken met andere gemeenten.....	86
 Hoofdstuk 6 Bedrijfsvoering	90
6.1 Bedrijfsvoering	91

Hoofdstuk 7 Besluit	94
Bijlagen	98
Bijlage 1: MPG	99
Bijlage 2: Begrotingskader	100
Bijlage 3: Richtlijnen Programmabegroting 2019-2023.....	104
Bijlage 4: Begrotingswijziging Kadernota 2018	104
Bijlage 5: In te stellen nieuwe reserves	110

Leeswijzer

Alle in de financiële tabellen vermelden bedragen zijn maal € 1.000, tenzij anders vermeld.

1 Hoofdlijnen coalitieprogramma

1.1 Inleiding

De Kadernota 2018 is de eerste kadernota van de nieuwe coalitieperiode. Het college start met de uitvoering van het door GroenLinks, PvdA, D66 en CDA gesloten coalitieprogramma. Dit coalitieprogramma 'Duurzaam doen, Daadkracht voor een groen, groeiend, sociaal en leefbaar Haarlem' heeft ambitie. Ambitie waar het college graag mee aan de slag gaat, om de komende jaren veel te realiseren. Met durf en lef, op een innovatieve manier, door los te laten en door waar het kan risico's te nemen.

De stad moet zich verder ontwikkelen om toekomstbestendig te worden. Toekomstbestendig in de zin van duurzaam, met een circulaire economie, zo min mogelijk klimaat belastend en aangepast op een veranderd klimaat. Daarnaast zal de stad ook groeien. Er is een tekort aan woningen in Haarlem de bouw van woningen moet worden versneld, waarbij er meer sociale en middel dure woningen komen zodat de wachttijden korter worden. Groei van het aantal woningen betekent ook verdichting van de stad, want de groene gebieden rondom de stad worden niet bebouwd. Dat betekent dat er ook uitdagingen zijn om Haarlem leefbaar, gezond en bereikbaar te houden; met werkgelegenheid in de stad, goede voorzieningen en ongedeeld.

Haarlem is een sociale stad en het versterken hiervan is ook onderdeel van de stad toekomstbestendig maken. Investeren in gelijke kansen voor iedereen, bestrijden van armoede en schulden, veel inzetten op preventie, inzetten op sociale samenhang, zorgen voor een toegankelijke stad, sociaal en fysiek. Het betekent ook investeren in voorzieningen voor kwetsbare groepen.

Om dit te bereiken stelt het college voor extra te investeren in de stad, met behoud van een gezonde financiële positie. Deze kadernota is de vertaling en verdieping van het coalitieprogramma, inclusief de financiële onderbouwing. Er wordt op hoofdlijnen aangegeven in welke zaken geïnvesteerd wordt en hoe dat gefinancierd wordt, met uitgebreidere toelichtingen per onderwerp. De verdere uitwerking van het coalitieprogramma volgt in de Programmabegroting 2019-2023.

Het college wil vooral samen met de stad aan de slag. Er is veel kennis en veel initiatief in de stad, bij Haarlammers en bij Haarlemse bedrijven en maatschappelijke organisaties. Door het samen te doen en door ruimte te geven aan initiatief gaan bestuur, bewoners, ondernemers en maatschappelijk partners op weg naar de gewenste duurzame stad van morgen.

1.2 Cluster sociaal

Het coalitieprogramma Duurzaam doen geeft aan dat het sociale karakter van Haarlem in de komende periode versterkt wordt. Daarom stelt het college voor verder te investeren in het sociaal domein. Door de uitvoering van taken anders te organiseren en door te investeringen te doen en meer geld beschikbaar te stellen in de begroting.

De zorgtaken die de gemeente heeft, voor de jeugd, volwassen en ouderen, worden steeds meer integraal uitgevoerd. Ook de komende jaren wordt in de uitvoering verder geïntegreerd en daar hoort de keuze bij om de verschillende budgetten meer te integreren. Met minder financiële schotten kan het geld daar worden ingezet waar het beste resultaat te behalen is, bijvoorbeeld meer inzet voor preventie zodat zorgkosten kunnen worden voorkomen.

Het Rijk laat met ingang van 2019 het grootste deel van de integratie-uitkering opgaan in de algemene uitkering. Als de transformatie van het sociaal domein zoals Haarlem die vorm geeft volgens plan verloopt, dan kan de reserve sociaal domein per 1 januari 2021 worden opgeheven. De middelen voor taken die Haarlem ook voor de regiogemeenten uitvoert blijven apart.

Om armoede te bestrijden wordt aan de raad voorgesteld de bestaande minimaregelingen te veranderen. De doelgroep wordt in 2019 verruimd naar mensen met een inkomen tot 120% van de bijstandsnorm. Hiervoor komt vanaf 2019 jaarlijks € 900.000 beschikbaar. Op de langere termijn wordt de doelgroep verbreed naar mensen met een inkomen van 130% van de bijstandsnorm.

Ook komen er extra middelen beschikbaar voor het uitvoeringsprogramma 'Ik doe mee' voor mensen die langer in de bijstand zitten en om problematische schulden te bestrijden, te beginnen met € 300.000 in 2019.

De maatschappelijke opvang van kwetsbare Haarlemmers wordt versterkt door meer differentiatie, bijvoorbeeld met extra capaciteit in een nieuwe intramurale voorziening DomusPlus.

Grote investeringen in de komende periode zijn voor onderwijs- en sportaccommodaties. De stad gaat groeien de komende jaren en de plannen die daarvoor in de vorige collegeperiode zijn gemaakt worden vanaf 2019 uitgevoerd. De extra investeringen bedragen de komende jaren € 27 miljoen in onderwijs en € 16 miljoen in sportvoorzieningen, zodat er ook op termijn voldoende en toekomstbestendige onderwijs- en sportvoorzieningen voor de Haarlemmers zijn.

Voor alle onderdelen van het sociaal domein geldt dat preventie belangrijk is. Als er zorg of ondersteuning nodig is, wordt dat georganiseerd, maar beter nog is het voorkomen hiervan. De focus komt nog meer te liggen op voorkomen en de inzet die daar aan bijdraagt wordt versterkt. Dat vraagt om een brede blik: Naast ondersteuning en zorg, onderwijs en sport, financiële ondersteuning en het helpen bij het vinden van werk betekent dat ook het toegankelijk maken van de stad, fysiek en sociaal; het stimuleren van ontmoeting om isolement te voorkomen; sociale acceptatie van en door iedereen en vele andere vormen van inzet, veel ook door Haarlemmers voor elkaar.

Bij dit alles krijgt de stad meer ruimte. Initiatieven uit de stad, van groepen bewoners, van zelforganisaties, van sociaal ondernemers worden gestimuleerd en samen bepalen wat de beste inzet is en wie dat het beste zou kunnen uitvoeren.

In onderstaande tabel zijn de voorgestelde beleidsintensiveringen uit het cluster sociaal opgenomen en worden daaronder toegelicht. Voorstellen voor extra investeringen zijn opgenomen in hoofdstuk 4, Investerings en MPG.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
a Tijdelijke huisvesting Rudolf Steinercollege		300 n	300 n			
b sportlocatie HYS behouden			55 n	55 n	55 n	55 n
c Verbinding sport en maatschappij		150 n	150 n			
d Bijdrage Gemeenschappelijke regeling Paswerk			1.250 n	pm n	pm n	pm n
d Dekking vanuit reserve Sociaal Domein (2017)			-390 v	pm v	pm v	pm v
d Dekking vanuit reserve Sociaal Domein (2019)			-860 v			
e Effect nieuwe prognose (BUIG)	265 n	-860 v	-860 v	pm v	-pm v	-pm v
e Dekking reserve WWB	-1.365 v					
Dekking algemene reserve		-240 v	-240 v	pm v	pm v	pm v
f Uitvoering Participatiewet	1.100 n	1.100 n	1.100 n	pm n	pm n	pm n
g Programma statushouders	760 n	1.450 n	pm n	pm n	pm n	pm n
h Formatie Werk en inkomen		325 n	325 n	pm n	pm n	pm n
i Beschermingsbewind			750 n	750 n	750 n	750 n
j Verbeteren aanpak schulden en granieten bestand		300 n	300 n	500 n	500 n	500 n
k Verhogen grens armoedebeleid naar 120/130%		900 n	900 n	1.800 n	1.800 n	1.800 n
Intensiveringen sociaal domein	760 n	3.425 n	2.780 n	3.105 n	3.105 n	3.105 n

Toelichting beleidsintensiveringen

a. Tijdelijke huisvesting Rudolf Steinercollege (programma 1)

Tijdens de aanstaande nieuwbouw van het Rudolf Steinercollege moet een deel van de school tijdelijk elders worden ondergebracht (nota Tijdelijke huisvesting Rudolf Steiner College [2018/85800](#)). Voor de tijdelijke huisvesting van het Rudolf Steinercollege is in 2019 en 2020 € 300.000 opgenomen (totaal € 600.000).

b. Sportlocatie HYS behouden (programma 1)

Sportpark Reinaldapark kan blijven bestaan als de sportvereniging HYS voldoende leden heeft. De kosten om dat te realiseren bedragen € 55.000 per jaar; dit budget wordt dan toegevoegd aan onderhouds- en beheer budget van de SRO. In 2019 zijn de kosten reeds gedekt, vanaf 2020 is structureel € 55.000 opgenomen

c. Verbinding sport en maatschappij (programma 1)

Nieuwe initiatieven die jongeren stimuleren zich zowel op sportief als maatschappelijk vlak te ontwikkelen worden ondersteund, voorbeelden zijn Triple Threat en Turnover. Hiervoor is structureel € 150.000 nodig. Voor 2019 en 2020 is dit budget in de meerjarenraming opgenomen, vanaf 2021 worden de kosten opgevangen binnen de budgetten voor de sociale basis.

d. Bijdrage Gemeenschappelijke Regeling Paswerk en dekking t.l.v. reserve sociaal domein (programma 3)

In de Kadernota 2017 is als onderdeel van de versnellers sociaal domein voor drie jaar (2017 t/m 2019) budget geraamd om het tekort op de bijdrage aan Paswerk te dekken. Door het goede financiële resultaat 2017 van de GR Paswerk is deze (€ 390.000) niet besteed. De begroting 2019 van Paswerk ontwikkelt zich ook gunstig; het tekort dat ten laste van de gemeenten komt, neemt af. In 2019 is hierdoor nog maar € 785.000 als onttrekking aan de reserve Sociaal Domein nodig (in tegenstelling tot de geraamde onttrekking van € 1.645.000, versneller Kadernota 2017). Het resterende deel, € 860.000 en de niet bestede onttrekking 2017, € 390.000 worden ingezet in 2020. Daardoor is het verwachte tekort op de rijksbijdrage WSW ook in dat jaar vrijwel volledig gedekt en kan in 2020 het re-integratie budget ook volledig voor re-integratie ingezet worden.

Er is vanaf 2021 nog steeds sprake van een oplopend tekort op de Wet sociale werkvoorziening (WSW), dat met andere middelen gedekt moet worden. Het knelpunt op de WSW-bijdrage wordt door de incidentele onttrekkingen aan de reserve dus niet structureel opgelost. Het structurele knelpunt wordt vooral beïnvloed door mogelijke maatregelen van het Rijk aangezien het niet alleen een Haarlems knelpunt is. Daarnaast heeft de vorming van een participatiebedrijf door Haarlem ook invloed op het structurele tekort, zonder dat nu te kunnen duiden.

e. Effect nieuwe prognose BUIG en dekking reserve BUIG (programma 3)

In de Programmabegroting 2018-2022 is aangegeven dat de ontwikkeling van de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten (BUIG) een negatief beeld vertoont. In de begroting 2018 en meerjarenraming is dan ook een (structureel) tekort op de BUIG begroot.

Uit de voorlopige beschikking BUIG 2018 blijkt dat de baten zich gunstiger ontwikkelen dan eerder voorzien. Door de aanpassingen in het verdeelmodel ontvangen gemeenten met een centrumfunctie, waaronder Haarlem, meer BUIG-middelen. Ook neemt het macrobudget BUIG meer toe dan verwacht, waardoor alle gemeenten meer ontvangen dan eerder geraamd.

Ten opzichte van bestaande ramingen is er, ondanks de positieve ontwikkelingen, in 2018 nog sprake van een extra nadeel. Het totale tekort wordt gedekt door een onttrekking aan de reserve Wwb van € 1,365 miljoen. Ultimo 2018 wordt voorgesteld de reserve Wwb op te heffen en het (resterende) saldo van de reserve Wwb ten gunste van de algemene reserve te doteren.

De verwachting is dat het geraamde tekort op de BUIG in 2019 en verder afneemt, waardoor in 2019 en 2020 nog een onttrekking van jaarlijks € 240.000 aan de algemene reserve wordt geraamd.

Gelet op de grote mutaties in met name inkomsten uit de BUIG, is het niet goed mogelijk een meerjarige prognose af te geven, om die reden zijn de financiële effecten voor de jaren 2021 en verder vooralsnog als pm geraamd. Als de huidige trend van inkomsten en uitgaven zich voortzet, zou dat tot financiële voordelen leiden.

In de Programmabegroting 2019 wordt het verwachte saldo van baten en lasten op de BUIG, en dus het effect op de algemene middelen en mogelijk de algemene reserve zichtbaar gemaakt. Tevens wordt in de programmabegroting inzichtelijk gemaakt wat de meerjarige ontwikkelingen van aantallen is met een historisch verloop van vijf jaar en wordt de betekenis daarvan voor de capaciteit van de uitvoeringsorganisatie meerjarig in beeld gebracht (ook met een historisch verloop van 5 jaar).

In de daaropvolgende P&C-documenten zal op basis van de dan beschikbare informatie steeds een nieuwe prognose voor de BUIG gegeven worden. Een prognose die naar alle waarschijnlijkheid tot een bijstelling van de hierboven genoemde bedragen leidt.

f. Uitvoering Participatiewet (programma 3)

De capaciteit van de uitvoeringsorganisatie is afgestemd op de omvang van het aantal uitkeringsgerechtigden (caseload). Vanaf 2014 wordt daarvoor een vaste systematiek gehanteerd. Sinds 2015 heeft er drie keer een tijdelijke uitbreiding van formatie plaatsgevonden vanwege de stijging van het bestand. Doordat het bestand nog steeds fors boven het niveau van 2014 ligt, moet deze tijdelijke formatie opnieuw verlengd worden.

g. Programma statushouders (sociaal programma) (programma 3)

In 2016 is het 'Sociaal programma statushouders' vastgesteld ([2016/155743](#)). De uitvoering van het programma is door Rijksbijdragen en de bijdrage gemeente ten laste van de post onvoorzien financieel gedekt tot en met medio 2018. Aangezien het programma nog 1,5 jaar doorloopt (en er ook noodzaak is het programma door te laten lopen) wordt ook voor de tweede helft 2018 en voor 2019 budget beschikbaar gesteld.

h. Formatie afdeling Werk & Inkomen (programma 3)

Vanuit Werk en Inkomen is een apart team ingezet op de statushouders, met een lagere caseload dan voor het reguliere bestand. De kosten hiervan zijn in 2018 gedekt uit de reserve Sociaal Domein. De verwachting is dat ook de komende jaren nog extra aandacht voor statushouders nodig is en het team in stand moet blijven. Voor de jaren 2019 en 2020 is dekking hiervoor nog niet geregeld, het gaat om een bedrag van € 325.000 (5 fte) per jaar.

i. Beschermingsbewind (programma 3)

In de Programmabegroting 2018-2022 is voor de jaren 2018 en 2019 extra budget beschikbaar gesteld voor het minimabeleid, met name om het tekort op beschermingsbewind op te vangen. Beschermingsbewind is een maatregel die door de kantonrechter wordt opgelegd en het aantal mensen dat onder dit bewind wordt geplaatst neemt toe. Als het rijksbeleid voor beschermingsbewind ongewijzigd blijft (opleggen door de rechter en vergoeding via bijzondere bijstand) is vanaf 2020 ongeveer € 750.000 structureel nodig.

In 2019 wordt een nota minimabeleid voor de periode vanaf 2020 aan de raad voorgelegd.

j. Verbeteren aanpak schulden en granieten bestand (programma 3)

Voor de bestrijding van problematische schulden en het helpen en stimuleren van mensen die langer in de bijstand zitten is in 2019 en 2020 per jaar € 300.000 beschikbaar en vanaf 2021 structureel € 500.000.

k. Verhogen grens armoedebelid naar 120/130% (programma 3)

De bestaande minimaregelingen worden voor meer mensen toegankelijk gemaakt. In 2019 wordt de doelgroep verruimd tot mensen met een inkomen tot 120% van de bijstandsnorm; daar is € 900.000 per jaar voor beschikbaar. Vanaf 2021 wordt de doelgroep verder verruimd naar 130%. De kosten bedragen vanaf dan structureel € 1,8 miljoen.

1.3 Cluster fysiek

Het college gaat aan de slag om Haarlem toekomstbestendig te maken. Aan de slag om iets te doen aan het tekort aan woningen, Haarlem duurzamer te maken, economisch sterker te maken en bereikbaar te houden. Aan de slag gaan betekent investeringen doen en ruimte maken in de begroting.

Om Haarlem duurzamer te maken wordt voorgesteld de komende vier jaar onder meer te investeren in de energietransitie (€ 2 miljoen); in de openbare ruimte (€ 8 miljoen) en in mobiliteit (€ 18,5 miljoen).

Het college stelt bijvoorbeeld voor te investeren in het mogelijk maken van een warmtenet in Meerwijk en het ondersteunen van een tweetal wijkinitiatieven om aardgasloos te worden. Daarbij wordt ook geld vrijgemaakt om solidair te kunnen zijn met mensen voor wie energietransitie financieel gezien minder makkelijk te realiseren is.

Ook wordt in deze kadernota voorgesteld te investeren in de openbare ruimte. De openbare ruimte wordt voortaan ingericht volgens de uitgangspunten van de Structuurvisie openbare ruimte (SOR). Er komt meer groen en er komen meer bomen, parken, waterpleinen en mogelijkheden tot recreëren. Maar ook meer autoluw en minder geparkeerde auto's op straat. Investeren gebeurt niet alleen in nieuwe projecten, er wordt ook geld vrijgemaakt om de ambities van de SOR waar mogelijk te verwezenlijken in projecten die al lopen.

De SOR betekent ook investeren in schone en duurzame mobiliteit. Voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer hebben prioriteit. Deze periode wordt een deltaplan gemaakt voor de fiets: van goede fietsbereikbaarheid van stad en regio tot goede voorzieningen voor het stallen van de fiets. Samen met provincie en Metropoolregio Amsterdam wordt gewerkt aan betere openbaar vervoerverbindingen naar de plekken waar Haarlemmers werken; maar ook aan het verbeteren van de doorstroming in de Waarderpolder.

In de afgelopen collegeperiode is gestart met de ontwikkelzones om de afspraken over het toevoegen van woningen te kunnen realiseren. Hier wordt mee door gegaan en wordt onderzocht op welke andere plekken in de stad nog meer woningen kunnen worden toegevoegd. Toevoegen van woningen gebeurt altijd in combinatie met voldoende voorzieningen en een passende infrastructuur, maar ook duurzaam en met verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte. Zeker in de ontwikkelzones zijn nieuwe mobiliteitsconcepten, circulaire economie en het versterken van de ongedeelde stad belangrijk. Juist voor die ongedeelde stad wil het college bijvoorbeeld (sociale) woningbouw versnellen en zorgen dat woningen, de ontwikkelzones en de openbare ruimte van goede kwaliteit zijn, voor alle Haarlemmers. Deze kadernota bevat het voorstel aan de raad om voor de ongedeelde stad een fonds van 5 miljoen euro in te stellen.

Om te zorgen dat tekorten worden ingelopen geldt voor nieuwe projecten een verdeling van veertig procent sociale huur, veertig procent middel dure huur of koop (met de nadruk op huur tot € 950) en twintig procent overige woningen.

Ook wordt voorgesteld de economie van de stad te versterken door structureel geld vrij te maken om economische ontwikkeling te stimuleren, met een focus op de Waarderpolder. De komende jaren is woningbouw daar niet aan de orde, met uitzondering van de Oostpoort. Wat wel aan de orde is, is het creëren van kansen voor nieuwe, duurzame bedrijvigheid, met bijbehorende werkgelegenheid, onderwijs en leerwerktrajecten.

Het college gaat onderzoeken welke kosten zijn gemoeid met het achterstallig onderhoud en verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed en daarna wordt een plan van aanpak opgesteld, inclusief dekkingsmogelijkheden, waarbij ook de reserve Vastgoed wordt betrokken.

Net als in het sociaal domein geldt ook in het fysiek domein dat er veel ruimte is voor initiatieven uit de stad. Academisch onderwijs in de Koepel; een experimenteerterrein voor circulaire economie, maar ook innovatieve ideeën van ondernemers en bewonersgroepen dragen bij aan het toekomstbestendig maken van Haarlem en worden door het college omarmt.

Daarnaast versterken het fysieke en sociale domein elkaar en dat draagt bij aan een ongedeelde stad. Kruisbestuiving van activiteiten en het gebruik van elkaars voorzieningen in onderwijs, sociale en culturele domein en de openbare ruimte levert meerwaarde op voor alle partijen. Waar het kan wordt maatschappelijk vastgoed gebruikt voor maatschappelijke doeleinden: ontmoeting, cultuur, sociale initiatieven.

Onderdeel van de aanpak is ook inzetten op gedragsverandering. Een anders ingerichte openbare ruimte leidt ertoe dat Haarlemmers meer vanzelfsprekend gaan lopen of de fiets pakken. Dat draagt bij aan de luchtkwaliteit én aan de gezondheid van mensen. Nieuwe bedrijvigheid geeft kansen voor nieuwe werkgelegenheid en voorkomt dat mensen een uitkering nodig hebben. Alle Haarlemmers moeten de vruchten kunnen plukken van energietransitie en circulaire economie.

In onderstaande tabel zijn de voorgestelde beleidsintensiveringen uit het cluster fysiek opgenomen en worden daaronder toegelicht. Voorstellen voor extra investeringen zijn opgenomen in hoofdstuk 4, Investeringen en MPG.

		2018	2019	2020	2021	2022	2023
l	Omgevingswet programmaorganisatie			600 n	700 n		
l	Omgevingsvisie	70 n	100 n				
m	Proces, lobby en monitoring Structuurvisie openbare ruimte	200 n	200 n	200 n	200 n	200 n	200 n
m	Mogelijke bijdrage van partners en andere overheden	pm v	pm v	pm v	pm v	pm v	pm v
n	Uitvoeringskosten groen, water, ecologie, klimaatadaptie en recreatie		750 n	750 n	750 n	750 n	750 n
n	Kwaliteitsimpuls en 2 fte extra voor lopen, fietsen, OV en extra inzet op gedragsverandering incl. werk met werk.		900 n	900 n	900 n	500 n	500 n
o	Fiets parkeren: Onderzoek, voorbereiding en afstemming en huur panden	200 n	400 n	400 n	400 n	400 n	400 n
p	Extra nachttrein		30 n	30 n	30 n	30 n	30 n
q	Uitbreiding capaciteit door aanpassing Erfgoedbeleid		100 n	200 n	300 n	300 n	300 n
r	Stimulering economische ontwikkeling		300 n	300 n	300 n	300 n	300 n
s	Tijdelijke uitbreiding capaciteit afdeling wonen	95 n	190 n	190 n	190 n		
t	Wonen boven winkels		50 n	50 n	50 n	50 n	
u	Funderingsproblematiek	315 n	315 n	315 n	315 n	315 n	315 n
v	Onderhoud en beheer n.a.v. actualisatie beheervisie		475 n	475 n	475 n	475 n	475 n
w	Onderhoudskosten en exploitatietekort recreatieschap Spaarnwoude		435 n	435 n	435 n	435 n	320 n
x	Wijkaanpak Rozenprieel		150 n	150 n	135 n	125 n	0
x	dekking: T.I.v. DSV-middelen		-150 v				
y	(Sport)Evenementen		100 n	100 n	100 n	100 n	100 n
z	Knelpunten kleinere culturele instellingen		160 n	160 n	160 n	160 n	160 n
aa	Energietransitie				500 n	500 n	
ab	Energietransitie wijkinitiatieven			250 n	250 n	250 n	250 n
ac	Extra capaciteit energietransitie en circulaire economie		350 n	350 n	350 n	350 n	

		2018	2019	2020	2021	2022	2023
ad	Duurzame (led)verlichting binnenstad	220 n					
ae	Zondag openstelling milieuplein		50 n	50 n	50 n	50 n	50 n
ae	Hogere opbrengst afvalstoffenheffing		-50 v	-50 v	-50 v	-50 v	-50 V
Totaal cluster fysiek		1.100 n	4.855 n	5.855 n	6.540 n	5.240 n	4.100 n

Toelichting beleidsintensiveringen

I. Invoering Omgevingswet (programma 4)

De Omgevingswet treedt naar verwachting op 1 januari 2021 in werking. De wet vraagt om een ander manier van werken door de overheid, met meer ruimte voor initiatieven vanuit de stad. Minder regels, kortere procedures en meer digitaal maken dat veel processen moeten worden aangepast. Ook moet worden aangesloten op een landelijk digitaal stelsel.

De implementatie van de Omgevingswet is veelomvattend en vraagt veel capaciteit van de verschillende afdelingen binnen de organisatie. Momenteel wordt inzichtelijk gemaakt hoeveel extra capaciteit daar voor nodig is. Deze kosten zijn vooralsnog pm geraamd. Het is nog niet duidelijk welke mogelijkheden er blijven om leges te heffen en welke voorwaarden daaraan worden verbonden. Ook wordt onderzocht of er, naast legesopbrengsten, andere manieren zijn om gemaakte kosten te dekken. Daarom zijn ook de baten vooralsnog pm geraamd.

Voor de programmaorganisatie die de invoering van de Omgevingswet begeleidt, is tot en met 2019 geld beschikbaar. Voor de jaren 2020 en 2021 is nog respectievelijk € 600.000 en € 700.000 nodig.

Omgevingsvisie

Met het opstellen van een Omgevingsvisie wordt een integrale visie voor de fysieke leefomgeving opgesteld. Deze visie geeft richting aan de ontwikkeling van de stad op de lange termijn en geeft kaders voor de sectorale beleidsontwikkeling. Het opstellen van de Omgevingsvisie brengt kosten met zich mee, zoals voor eventuele aanvullende onderzoeken, organisatie van de participatie en digitalisering van de publicatie. In 2018 is hier € 70.000 voor beschikbaar en in 2019 € 100.000.

m. Proces, lobby en monitoring Structuurvisie openbare ruimte (programma 4)

Momenteel wordt gewerkt aan een Uitvoeringsprogramma voor de Structuurvisie Openbare Ruimte (SOR). Parellel wordt een monitoringsplan opgesteld en een 0-meting uitgevoerd, zodat de resultaten van het beleid goed kunnen worden gevolgd en waar nodig bijgestuurd.

Voor het realiseren van de ambities op diverse beleidsterreinen, inclusief die van de SOR is een intensivering en professionalisering van Haarlemse en regionale lobbyactiviteiten nodig. Met ingang van 2018 wordt structureel € 200.000 beschikbaar gesteld voor proces, lobby en monitoring van de SOR.

Mogelijke bijdragen van partners en andere overheden voor activiteiten en projecten uit de SOR worden vooralsnog pm geraamd.

n. Uitvoeringskosten Structuurvisie openbare ruimte (programma 4 en 5)

De integrale visie van de SOR wordt in het uitvoeringsprogramma vertaald naar concrete projecten en activiteiten. Daarbij wordt ook gekeken naar de onderlinge afhankelijkheden en prioritering van projecten en kostenraming (Informatienota Voorgenomen aanpak Uitvoeringsprogramma Structuurvisie Openbare Ruimte, [2018/136418](#)). Met ingang van 2019 worden zowel structureel extra middelen beschikbaar gesteld als investeringen geprogrammeerd om de ambities uit de SOR te realiseren. Later dit jaar wordt samen met de raad invulling gegeven aan het uitvoeringsprogramma.

Uitvoeringskosten groen, water, ecologie, klimaatadaptatie en recreatie

Voor het realiseren van de ambities van de SOR op het gebied van groen, water, ecologie klimaatadaptatie en recreatie is vanaf 2019 structureel € 750.000 beschikbaar in de meerjarenraming. Bijvoorbeeld voor spelen, bewegen, het vergroenen van de openbare ruimte. Dit geldt ook voor projecten die zich richten op de Haarlemmers die uitgenodigd worden hun tuin te vergroenen, zoals het project Steenbreek.

Daarnaast is elk jaar € 2 miljoen beschikbaar in het investeringsplan om de openbare ruimte op basis van de visie uit de SOR in te richten en voor bijvoorbeeld waterpleinen, ambassadeursplekken, ecologische oevers, watergangen, bomen, parken en recreatie.

Uitvoeringskosten Duurzame mobiliteit

Nu Haarlem in inwoneraantal gaat groeien is een transitie van mobiliteit extra belangrijk. Schone en duurzame mobiliteit staat voorop. Haarlem geeft prioriteit aan voetgangers, fietsers en reizigers met het openbaar vervoer. Daarbij moet Haarlem goed bereikbaar zijn en blijven voor bewoners en bezoekers. Het beleid is hierop gericht.

Vanaf 2019 wordt flink geïnvesteerd in het zó inrichten van de stad, dat het niet meer vanzelfsprekend is om een auto te pakken, omdat alternatieven aantrekkelijker zijn. In het investeringsplan wordt jaarlijks € 1 miljoen extra beschikbaar gesteld (2019 € 1 miljoen, 2020 € 2 miljoen, 2021 € 3 miljoen et cetera) voor een 'plus' op (lopende) projecten, met name gericht op het aantrekkelijk maken van lopen, fietsen en openbaar vervoer. En om toekomstige grote infrastructurele projecten voor te bereiden die nodig zijn voor deze mobiliteitstransitie, zoals de fietsboulevard.

In de meerjarenraming is daarnaast € 900.000 (2019, 2020 en 2021) en vanaf 2022 € 500.000 structureel beschikbaar om een goed bereikbare stad te realiseren met oog voor de leefbaarheid. Een deel van dit budget is beschikbaar voor 2 extra fte voor lopen, fietsen en openbaar vervoer en voor de voorbereiding van de invoering van een milieuzone voor Haarlem.

o. Fietsparkeren (programma 4 en 5)

Fietsparkeren is een topprioriteit deze bestuursperiode. Er is in 2018 € 200.000 en vanaf 2019 structureel € 400.000 beschikbaar voor onderzoek, voorbereiding en afstemming en huur/bijkomende kosten van panden voor fietsparkeren.

Daarnaast wordt vanaf 2020 elk jaar € 2 miljoen opgenomen in het investeringsplan voor fietsparkeren (inclusief fietsenstalling Groenmarkt).

p. Extra nachttrein (programma 5)

De nachttrein Haarlem - Amsterdam en v.v. wordt goed gebruikt. Daarom wordt voorgesteld met ingang van 2019 een extra nachttrein te laten rijden. Per jaar is hiervoor € 30.000 opgenomen (structureel).

q. Uitbreiding capaciteit erfgoedbeleid (programma 4)

Om de toenemende druk op advies en beleidscapaciteit voor monumenten en cultuurhistorie tegemoet te komen is structurele uitbreiding van de formatie nodig. Het gaat hierbij om het blijvend kunnen voldoen aan de wettelijke taken, realisatie van de duurzaamheidsambities en digitalisering. De capaciteitsuitbreiding wordt vanaf 2019 gefaseerd ingevoerd, vanaf 2021 is structureel € 300.000 opgenomen (3 fte).

r. Stimulering economische ontwikkeling (programma 4)

Economische ontwikkeling is noodzakelijk om het ondernemersklimaat en de werkgelegenheid in Haarlem op peil te houden en Haarlem aantrekkelijk te laten zijn. Grote bedrijven, sociaal ondernemers, ZZP-ers, startups en MKB-bedrijven zorgen voor dynamiek en innovatie in de stad. Vanaf 2019 is structureel € 300.000 opgenomen, specifiek voor acquisitie om nieuwe bedrijven en daarmee werkgelegenheid naar Haarlem te halen. Er wordt ook meer ingezet op dienstverlening aan ondernemers, oa. door MKB-loket en het verbeteren van de “match” op de arbeidsmarkt (bv. via stageloket Waarderpolder).

Deze onderwerpen worden toegelicht in de nota Economische Agenda Samen Doen ([2015/467123](#)) en zijn een uitwerking van de door de raad aangenomen motie (2017) 'Vol aan de bak met werkgelegenheid'.

s. Tijdelijke uitbreiding capaciteit beleid wonen (programma 4)

Wonen is een van de hoofdthema's van het Coalitieprogramma Duurzaam doen. De komende jaren moeten zo snel mogelijk woningen worden gebouwd. Initiatieven in de nieuwbouw en transformatie van bestaand vastgoed (zowel woningen als niet-woningen) vragen om extra beleidsinzet.

De druk op de woningmarkt brengt ook ongewenste ontwikkelingen met zich mee, zoals overbewoning, woningopdeling, particulier vakantieverhuur en ongewenst verhuurbedrag.

De (regionale) woningbouwproductie en het voorkomen en tegen gaan van ongewenste ontwikkelingen vragen versneld om aanvullende kaders, instrumenten en oplossingsrichtingen. De komende drieënhalf jaar wordt 2 fte extra ingezet (€ 95.000 in 2018 en € 190.000 tot en met 2021).

t. Ondersteunen van Wonen boven winkels (programma 4)

Het project Wonen boven winkels heeft de afgelopen jaren geleid tot een groter en beter woningaanbod, een verbetering van de veiligheid en leefbaarheid van de stad en het tegen gaan van de leegstand boven winkels. Hoewel het project in 2016 is gestopt, blijft Haarlem dergelijke initiatieven ondersteunen en stimuleren. Vanaf 2019 wordt daar een halve fte voor ingezet (structureel € 50.000).

u. Funderingsproblematiek (programma 5)

De commissie Ontwikkeling heeft eerder dit jaar aan het college gevraagd om bij de kadernota middelen vrij te maken voor de funderingsproblematiek in het Rozenprieel. Nog in 2018 worden middelen vrijgemaakt voor inloopsprekuren, informatieavonden, procesbegeleiding voor eigenaren, aanvullend archiefonderzoek en communicatie. Hier is structureel € 315.000 voor beschikbaar. Het Fonds Duurzaam Funderingsherstel zorgt samen met het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland (de SVN) voor ondersteuning aan eigenaren. Het college doet een voorstel voor de precieze invulling daarvan.

v. Onderhoud en beheer n.a.v. actualisatie beheervisie (programma 5)

In 2013 is de 'Visie en Strategie Beheer en Onderhoud 2013 – 2022' vastgesteld en besloten tot een actualisatie na vijf jaar. De resultaten van de eerste vijf jaar laten zien dat de strategie heeft gewerkt en op hoofdlijnen kan worden doorgezet. Wel worden op basis van ervaring en voortschrijdend inzicht de visie en strategie op onderdelen aangepast en aangevuld. Om de huidige kwaliteit van beheer en onderhoud te behouden is de komende vijf jaar structureel € 475.000 meer nodig. Voor de jaren erna is de onderhoudsopgave nog groter, circa € 7 miljoen extra per jaar. Hiervoor worden de jaarlijkse precario-opbrengsten kabels en leidingen (circa € 5,25 miljoen per jaar) gespaard in de reserve Beheer openbare ruimte .

w. Onderhoudskosten en exploitatietekort recreatieschap Spaarnwoude (programma 5)

Om de onderhoudskosten voor Spaarnwoude te dekken zijn structureel extra middelen nodig. Uit extern onderzoek blijkt dat het onderhoudsbudget met € 1,28 miljoen moet worden verhoogd om de huidige kwaliteit van het gebied Spaarnwoude-oud duurzaam in stand te houden (op basis van het huidige areaal en de beheervisie). Daarnaast is sprake van een exploitatietekort van circa € 600.000 wat nu nog gedekt wordt ten laste van de reserve beheer. Gezien de snelle terugloop van deze reserve is dit niet langer houdbaar. Door beide ontwikkelingen neemt het reguliere tekort in 2019 toe tot circa 2,1 miljoen (prijspeil 2019). Voorts is uit het externe onderzoek gebleken dat er sprake is van achterstallig onderhoud tot een bedrag van € 10,6 miljoen in te lopen over een periode van 10 jaar. Periode 2018 t/m 2022 € 1,5 miljoen per jaar en daarna van 2023 t/m 2027 € 0,6 miljoen per jaar.

De verhoging van het exploitatietekort met circa € 2,1 miljoen en de opname van het achterstallig onderhoud met circa € 1,5 miljoen betekent voor Haarlem op basis van haar aandeel van 12,8% een verhoging van € 435.000 voor de jaren 2019 t/m 2022 en € 320.000 voor 2023 t/m 2027.

x. Wijkaanpak Rozenprieel (programma 5)

In 2017 is begonnen met de wijkaanpak Rozenprieel (Informatienota Wijkaanpak [2017/152902](#)). De wijkaanpak richt zich op het bestrijden van de meervoudige problematiek in het Rozenprieel. Dit moet in 2022 resulteren in een veilige en plezierige leefomgeving voor alle bewoners van het Rozenprieel. De eerste resultaten worden zichtbaar. Door nu te stoppen zouden de inspanningen van het afgelopen anderhalf jaar teniet worden gedaan. Bovendien is er nog veel werk te doen. Voor de wijkaanpak is in 2019 € 150.000 beschikbaar binnen de DSV-middelen. Voor de jaren 2020 tot en met 2022 is respectievelijk € 150.000, € 135.000 en € 125.000 beschikbaar.

y. (Sport)Evenementen (programma 4)

Evenementenorganisaties worden met steeds hogere kosten geconfronteerd voor bijvoorbeeld veiligheid, duurzaamheid en hogere leges. Aan de andere kant nemen de sponsorbijdragen af. Organisaties krijgen het daarom steeds moeilijker om hun evenementen te organiseren. Om organisaties hiervoor compenseren is structureel een budget van € 100.000 opgenomen.

z. Knelpunten kleinere culturele instellingen programma 4)

Een aantal kleinere culturele instellingen (ABC Architectuurcentrum, Nieuwe Vide, 37PK, Pletterij, Museum Haarlem en De Vishal) heeft structureel behoefte aan extra middelen voor programmeren of huursubsidie (Informatienota Stand van zaken Cultuur in Haarlem, [2017/258435](#)). Deze organisaties zijn belangrijk voor het culturele en maatschappelijk aanbod in Haarlem.

In het kader van Haarlem Cultuurstad stelt het college voor om 37PK, De Vishal, ABC architectuurcentrum en De Pletterij een aanvullende subsidie te verstrekken van € 20.000. Aan Nieuwe Vide wordt vanwege het multiplier effect van ondersteuning door het landelijke Mondriaan Fonds een subsidie van € 40.000 verstrekt en er is € 40.000 beschikbaar voor nieuwe initiatieven. Deze extra subsidies zijn beschikbaar voor 2019 en 2020. Bij de op te stellen Haarlemse Cultuurnota 2021 en verder, worden nieuwe afwegingen gemaakt.

aa. Energietransitie (programma 4)

In het investeringsplan is vanaf 2021 structureel € 1 miljoen beschikbaar voor de aanleg van een warmtenet met bronnen te beginnen in Meerwijk. Met deze bijdrage financiert de gemeente mee in het warmtenetwerk en/of de bron.

Voor het merendeel van de bewoners van Meerwijk is naar verwachting de financiële drempel om te investeren in verduurzaming hoog. Er wordt daarom geld opgenomen in de begroting om deze woningeigenaren te stimuleren om aan te sluiten op dit warmtenetwerk. Beide jaren gaat het om € 500.000.

ab. Energietransitie wijkinitiatieven (programma 4)

Vanuit de stad zijn er diverse initiatieven van bewoners om vorm te geven aan de energietransitie door de wijk aardgasloos te maken. Met het beschikbaar stellen van € 250.000 vanaf 2020, voor een periode van vier jaar, kunnen dergelijke initiatieven worden ondersteund.

ac. Extra capaciteit energietransitie en circulaire economie (programma 4)

Verduurzaming van Haarlem is een belangrijke ambitie en in het investeringsplan wordt daarvoor vanaf 2021 jaarlijks € 1 miljoen beschikbaar gesteld.

Verduurzaming van de energiebehoefte, van stedelijke distributie en de economie door deze circulair te maken, vragen ook ambtelijke capaciteit om dat mogelijk te maken, zowel door de gemeente zelf als in de ondersteuning van initiatieven in de Haarlemse samenleving. Er is € 350.000 vanaf 2019 beschikbaar voor de extra capaciteit en externe inhuur voor de energietransitie en circulaire economie.

ad. Duurzame (led)verlichting (programma 5)

Bij de Programmabegroting 2019-2022 is een motie aangenomen (nr. 5, '[Haarlem Lichtstad](#)') om de duurzame verlichting voor het aanlichten van gebouwen te herstellen. Daarmee wordt de binnenstad van Haarlem in de donkere maanden aantrekkelijker voor bezoekers. Haarlem Lichtstad heeft hiervoor een inventarisatie gemaakt, en deze is gecheckt en bevestigd door de gemeente. Voor het herstel van de verlichting en de verduurzaming hiervan is in 2018 eenmalig € 220.000 nodig.

ae. Milieuplein op zondag open (programma 5)

Om afvalscheiding te stimuleren is uitbreiding van de openingstijden van het milieuplein noodzakelijk. Door ook op zondag, te beginnen met één zondag in de maand, het milieuplein open te stellen wordt het mogelijk ook in het weekend afval weg te brengen. De kosten bedragen € 50.000 en worden verwerkt in de afvalstoffenheffing.

1.4 Stand van zaken toezeggingen fysiek domein

Waarderhaven

Met het rapport Project Waarderhaven – Publiek Leergeld ([2017/317734](#)) heeft de RKC antwoord gegeven op de vraag wat de redenen waren van de hogere kosten van het project, de invulling en uitvoering van afspraken over opdrachtgever- en opdrachtnemerschap. Op basis van de bevindingen heeft de RKC aanbevelingen gedaan voor de inrichting van projectbeheersing bij toekomstige projecten. De aanbevelingen hebben betrekking op investeren in interne kwaliteit, verzakelijking van projectaansturing, borging van kwaliteit en verzakelijking door middel van periodieke externe audits en eenduidige en tijdige informatievoorziening aan de raad. Met de motie 'Blijven Leren van project Waarderhaven' heeft de raad op 23 november 2017 onder andere opdracht gegeven om de implementatie van een Haarlemse regeling grote en risicovolle projecten uit te werken, en voor de Kadernota 2018 te rapporteren over het instellen van deze regeling.

Over de voortgang kan het volgende gemeld worden. De investering in interne kwaliteit en verzakelijking en de borging hiervan is op verschillende fronten in volle gang. Het reeds gehanteerde instrumentarium van projectbeheersing wordt aangescherpt. Voor groot onderhoud zijn afgelopen jaar raamcontracten afgesloten met twee ingenieursbureaus en vier aannemers. Hierbij zijn werkprocessen vastgelegd. Ook is afgelopen jaar geïnvesteerd op naleving van het instrumentarium voor projectbeheersing, onder andere door het aantrekken van twee ervaren teammanagers en versterking van gebiedsmanagement.

De investering is nog niet voltooid. De organisatiestructuur is op 1 januari 2018 gewijzigd, waarbij ook in het fysiek domein nieuwe verhoudingen zijn ontstaan tussen afdelingen. Om het instrumentarium van projectbeheersing goed te laten werken, en als resultaat het bestuur en de raad betere handvatten te geven tot sturing, moet het ingebed worden in de nieuwe organisatie. Daarom zijn diverse interne trajecten opgezet met betrekking tot informatievoorziening, capaciteitssturing (o.a. via het meerjaren gebiedsprogramma), opdrachtgever- en opdrachtnemerschap. Deze aspecten zijn randvoorwaardelijk om aan de opdracht van de raad te kunnen voldoen. Over de voortgang van deze trajecten kan de raad niet eerder dan in het derde kwartaal bericht worden. Het doel is om aan te sluiten op de informatie- en stuurbehoeften van het college en de raad. De raad wordt daarom betrokken bij de uitwerking van informatievoorziening over grote en risicovolle projecten.

SPA

In 2016 is het Strategisch plan afvalscheiding (SPA) vastgesteld. Daarbij is vastgelegd dat de fasen na 2017 jaarlijks bij de kadernota worden afgewogen tegen de financiële consequenties.

SPA is in 2017 gestart met drie startwijken, waarbij de uitrol van 2.629 duocontainers succesvol is verlopen. Er zijn tot eind vorig jaar 5.600 huishoudens met een duocontainer. De inzameling van grondstoffen met duocontainers is in 2017 bijna verdubbeld. Vanuit de scheidingsdoelstelling bezien pleit dit voor het doorzetten van de uitrol van duocontainers in de rest van Haarlem.

Het weghalen van enkele ondergrondse containers (OGC) voor restafval in de wijken met duocontainers blijkt voor veel bewoners nog een stap te ver. Door het weghalen van deze OGC voelen bewoners zich gestraft voor het afval scheiden met de duocontainer. Bewoners geven aan dat zij bereid zijn te scheiden, maar willen graag de huidige dienstverlening c.q. de bestaande (korte) loopafstand tot de OGC voor het restafval behouden.

Het resultaat van omgekeerd inzamelen bij hoogbouw blijft tot nu (halverwege de beoogde transitietijd van totaal zes maanden) sterk achter bij de verwachtingen. Bij de hoogbouw blijkt de toegenomen afstand tot een OGC-restafval een obstakel te zijn. Inwoners gebruiken de dichtbijzijnde OGC-grondstoffen voor restafval en vervuilen daarmee de ingezamelde grondstoffen die daarom als restafval moeten worden afgevoerd.

Gelet op de tegenvallende resultaten bij de hoogbouw en de ervaring bij de laagbouw wordt er in de drie startwijken maatwerk getest (i.e. extra dienstverlening op de restfractie met grondstofstraatjes inclusief een restafvalcontainer). Op de plaatsen waar grondstoffen worden ingezameld, blijft ook een OGC-restafval beschikbaar. De eerste resultaten van het maatwerk bij hoogbouw zijn positief, maar het is nog te vroeg om er conclusies aan te verbinden. Langer testen is noodzakelijk om beter inzicht te krijgen op de scheidingsresultaten en de daaraan verbonden kosten en opbrengsten. Voor de herijking van de SPA-maatregelen 2019 bij de hoogbouw komt de Kadernota 2018 te vroeg. Het financieel effect van het maatwerk wordt in de Kadernota daarom als pm post meegenomen. Bij de vaststelling van de Programmabegroting 2019-2023 heeft de raad wel inzicht in de resultaten van de maatregelen en kan ze daarover een besluit nemen.

1.5 Cluster burger en bestuur

In het coalitieprogramma staat dat deze periode aan de slag wordt gegaan én dat daarvoor de kennis in de stad nodig is om samen de uitdagingen aan te gaan. Iedereen is uitgenodigd om mee te doen en samen te bouwen aan de stad van morgen.

In de afgelopen periode is het met programma Overheidsparticipatie al veel bereikt en met die inzet wordt doorgegaan. Welke manier van participeren, in besluitvorming, in het bedenken van de juiste vorm van inzet en bij het uitvoeren van taken, verschilt per keer. Twee dingen zijn daarbij de komende periode van extra belang: zorgen dat alle Haarlemmers, ook de minder mondige, mee kunnen doen in besluitvorming en zoeken naar mogelijkheden om zeggenschap over te dragen aan buurt, wijk of stad. Dat betekent voor het gemeentebestuur (college en raad) ook los durven laten.

Het doel van de middelen die jaarlijks beschikbaar zijn voor duurzame stedelijke vernieuwing (DSV) wordt verruimd met participatie- en leefbaarheidsinitiatieven.

Er wordt voorgesteld om meer stadsgesprekken te houden waarin Haarlemmers aan het bestuur suggesties kunnen meegeven. En dan vooral op de momenten dat deze bijdragen direct kunnen worden verwerkt, bijvoorbeeld bij de voorbereiding van de kadernota.

Naast het samen met de stad de uitdagingen aangaan is het ook van groot belang dit samen met buurgemeenten, de Metropoolregio Amsterdam, de provincie en het Rijk te doen. De uitdagingen en ambities kunnen vaak niet (alleen) binnen de grenzen van Haarlem worden opgepakt. Voorgesteld wordt geld vrij te maken zodat de mogelijkheden invloed uit te oefenen en cofinanciering te krijgen versterkt kunnen worden.

Haarlem is een veilige stad en voorgesteld wordt te investeren om dat zo te houden en waar nodig te verbeteren. Het voorstel is de handhavingscapaciteit van de gemeente uit te breiden. Handhaving is in de afgelopen periode al meer herkenbaar en zichtbaar geworden doordat handhavers hun eigen aandachtswijk hebben. In de komende periode moeten Haarlemmers beter mee kunnen praten over wat belangrijk is voor de veiligheid in hun eigen buurt, zeker ook in preventieve zin.

De vele uitdagingen voor de stad en de ambitie uit het coalitieprogramma vragen om investeringen. Het college stelt daarom voor de komende jaren veel te investeren en ruimte vrij te maken in de exploitatie, maar wel verantwoord. Investeren in de stad kost geld en dat betekent dat de schuld zal toenemen. Op basis van het voorgestelde investeringsniveau zal de schuldquote toenemen tot maximaal 120% in 2022. De schuld per inwoner zal minder stijgen en mogelijk dalen vanwege de verwachte groei van de stad. Een gezonde financiële positie en een sluitende begroting zijn uitgangspunten. De algemene reserve moet van ruim voldoende omvang zijn om risico's te kunnen opvangen, er wordt een goede risico-inschatting gemaakt en blijvend ingezet op schuldvermindering.

Duurzaamheid is het centrale thema voor de komende jaren. Duurzaamheid moet altijd een beoordelingscriterium zijn voor investeringen en voor nieuw beleid. Het college stelt voor om in de planning & control-documenten een duurzaamheidsparagraaf op te nemen, beginnend in de Programmabegroting 2019-2023. Van daaruit wordt in de komende jaren gewerkt aan het opstellen van een klimaatbegroting.

In onderstaande tabel zijn de voorgestelde beleidsintensiveringen uit het cluster burger en bestuur opgenomen en worden daaronder toegelicht. Voorstellen voor extra investeringen zijn opgenomen in hoofdstuk 4, Investerings en MPG.

De voorstellen voor aanvullende dekkingsmiddelen zijn opgenomen in hoofdstuk 2.

		2018		2019		2020		2021		2022		2023	
af	Europese agenda stad	210	n	210	n	230	n						
ag	Overheidsparticipatie	50	n	150	n	150	n						
ag	dekking: t.l.v. reserve participatie en leefbaarheid	-50	v	-150	v	-150	v						
ah	ondersteuning lokale media	250	n										
ah	dekking: t.l.v. reserve participatie en leefbaarheid	-250	v										
ai	Uitbreiding handhavingscapaciteit	350	n	375	n	375	n	450	n	450	n	450	n
ai	overhead handhavingscapaciteit (programma 7)			230	n	230		255	n	255	n	255	n
aj1	Ambtelijke organisatie	pm	n	pm	n	pm	n	pm	n	pm	n	pm	n
aj2	Kosten overhead i.v.m. groei organisatie			150	n	400	n	400	n	400	n	400	n
Totaal cluster burger en bestuur		560	n	965	n	1.235	n	1.105	n	1.105	n	1.105	n

Toelichting beleidsintensiveringen

af. Europese Agenda Stad: Aanbesteden (programma 6)

De Europese Agenda Stad (EU Urban Agenda) heeft tot doel steden meer invloed te laten uitoefenen op het Europese beleid dat zij zelf moeten uitvoeren. Invloed moet leiden tot betere Europese regelgeving, betere toegang tot EU-financiering en betere kennisdeling. Er zijn partnerschappen gevormd rondom 12 beleidsterreinen, waaronder: migratie, banen, circulaire economie, stedelijke mobiliteit en aanbesteden. De partnerschappen bestaan uit steden, lidstaten, Europese verenigingen, experts, stakeholders en Commissiediensten.

Door een succesvolle Haarlemse bestuurlijke en ambtelijke lobby is Haarlem trekker van het partnerschap rondom innovatief en verantwoord aanbesteden (innovative procurement). Haarlem heeft daarmee de mogelijkheid haar bekendheid in Europa te vergroten en zich internationaal op de kaart te zetten. Het trekkerschap kost geld er zijn geen subsidies beschikbaar. Voor 2018 en 2019 gaat het om € 210.000 en in 2020 om € 230.000.

ag. Overheidsparticipatie (programma 6)

Ook de komende jaren wordt Haarlem samen met bewoners, ondernemers en partners in de stad vormgegeven. Hiervoor is geen eenduidige methode en er zal verder geëxperimenteerd worden om optimaal gebruik te kunnen maken van de kennis en energie in de stad. Dit vraagt om een andere manier van werken en andere competenties van bestuur én bewoners, ambtenaren, ondernemers en partners. Maar met de verantwoordelijkheid dat keuzes democratisch verantwoord tot stad komen. Er worden kosten gemaakt voor advies, experimenten, leeromgeving, communicatie, trainingen etc. Daarbij gaat het om € 50.000 in 2018 en € 150.000 in de jaren 2019 en 2020. Deze kosten worden gedekt uit de middelen voor participatie en leefbaarheidsinitiatieven (voormalige DSV-middelen).

ah. Ondersteuning lokale media (programma 6)

Lokale media spelen een belangrijke rol in het functioneren van de democratie, maar zij hebben moeite de financiën rond te krijgen. De mogelijkheden voor de lokale media om te verdiepen en onderzoek te doen zijn zeer beperkt. Om deze media en daarmee de in de democratie belangrijke controle functie te ondersteunen wordt voorgesteld een voorstel uit te werken waarin ondersteuning vanuit een bestemmingsreserve, de voorwaarden voor ondersteuning en de onafhankelijkheid van dit fonds nader worden gespecificeerd. In 2018 is hiervoor € 250.000 beschikbaar. Dit wordt gedekt uit de middelen voor participatie en leefbaarheidsinitiatieven (voormalige DSV-middelen).

ai. Uitbreiding handhavingscapaciteit (programma 6)

Bij motie heeft de gemeenteraad het college gevraagd een voorstel te doen de formatie van het Haarlemse team handhavers te vergroten en bij de verdeling van de wijkhandhavers rekening te houden met de situatie in Schalkwijk. Het college heeft voorgesteld (Informatienota De gemeentelijke handhavingscapaciteit, [2017/532941](#) en brief motie Wijkagenten en wijkhandhavers [2017/566010](#)) een flexibel inzetbaar handhavingsteam in te stellen van 6 fte en een coördinator. Haarlem heeft momenteel 24 handhavers en 21 wijken. Elke wijk heeft een eigen wijkhandhaver. Schalkwijk krijgt twee wijkhandhavers extra. Het voorstel is het flexibel team bijvoorbeeld bij evenementen (alcohol -18), bij handhaving fietsparkeren rondom het station of tijdelijke intensivering in een bepaald gebied in te zetten zodat deze inzet niet ten koste gaat van de reguliere wijkhandhaving.

De capaciteitsuitbreiding wordt vanaf 2018 ingevoerd; vanaf 2021 is structureel € 705.000 opgenomen (2018 € 350.000 en in 2019 en 2020 € 605.000).

aj. Ambtelijke organisatie (programma 7)

Het college doet nader onderzoek naar de verhouding tussen vast personeel en inhuur, het waarborgen van het behoud van kennis op belangrijke posities in de organisatie en de ambtelijke capaciteit (kwantitatief en kwalitatief) om uitvoering te geven aan de ambities voor de stad. De mogelijke financiële consequenties zijn vooralsnog pm geraamd.

1.6 Gebiedsprogramma's

Het college heeft bij deze kadernota het concept gebiedsprogramma's 2019 en het concept meerjarenperspectieven 2020-2023 (verder MJGP) vastgesteld. Het MJGP is een uitvoeringsprogramma, waardoor vaststelling een collegebevoegdheid is. U vindt het concept gebiedsprogramma 2018 en de meerjarenperspectieven [hier](#). Net als vorig jaar wordt het MJGP aangeboden via het interactieve Informatie en Participatie Platform (verder IPP). Het dynamische gebiedsprogramma in het Informatie en Participatie Platform (IPP) vindt u [hier](#).

Het concept MJGP is opgesteld in afstemming met de partners van de stad. Bewoners, ondernemers, wijkraden, belangengroepen en samenwerkingspartners worden betrokken bij de projecten die de gemeente in 2019 gepland heeft. In het definitieve gebiedsprogramma 2019 worden verschillende zaken verwerkt, zoals: eventuele wijzigingen door vragen van de raadscommissies, genomen besluiten over onder andere capaciteit en hoogte van het werk met werk budget en voortschrijdend inzicht. Het college stelt het definitieve gebiedsprogramma 2019 bij de programmabegroting vast.

De ontwikkeling van het MJGP is in 2014 gestart om voor gebieden van Haarlem een digitaal overzicht te genereren met de projecten die per gebied worden uitgevoerd. Na diverse ontwikkelingen ontstond de wens om het MJGP organisatie breed in te zetten. Dit heeft geleid tot een integraler overzicht. Informatie wordt nu interactief gedeeld met inwoners, belangengroepen, samenwerkingspartners en gemeenteraad. Het bevordert de samenwerking tussen de afdelingen en is het een prioriteringsinstrument voor het college. De nieuwe versie is met ingang van 1 april 2018 overgedragen aan de beheerorganisatie. Hiermee zijn de werkzaamheden en het beheer van het MJGP geborgd.

Het IPP is volop in ontwikkeling en trekt samen op met onder andere de ontwikkeling van het MJGP. Zo komt er een applicatie die ervoor zorgt dat gebiedsteams en de beheerorganisatie zelf de mogelijkheid hebben de programmering voor de gebiedsprogramma's 2020-2024 digitaal te verwerken. Deze applicatie is het eerste kwartaal van 2018 afgerond om te testen. De resultaten tot nu toe zijn positief.

De beheerorganisatie zal de verdere uitrol van het MJGP binnen de organisatie op zich nemen. Met een aantal van de gemeentelijke afdelingen is reeds besproken over hoe om te gaan met het opnemen van data. De focus ligt op een uitbreiding naar het sociaal domein en veiligheid, waardoor het MJGP én de gebiedsprogramma's nog integraler worden. Ter verbetering van de bedrijfsvoering wordt ook de financiële projectenadministratie gekoppeld aan het MJGP en IPP. Bij de Programmabegroting 2019 wordt u geïnformeerd over de vorderingen en de voorgenomen doorontwikkeling van het instrumentarium in 2019.

2 Ontwikkelingen meerjarenraming en financiële positie

2.1 Ontwikkeling Nederlandse economie

In maart heeft het Centraal Planbureau de raming van het Centraal Economisch Plan (CEP) gepubliceerd. Hieruit komt samengevat onderstaand beeld naar voren.

Economische groei

De Nederlandse economie is op stoom. De hoogconjunctuur is het gevolg van de gunstige internationale conjunctuur, lage rentes, expansief begrotingsbeleid en een nog steeds krachtige woningmarkt – waarbij de laatste twee factoren onderscheidend zijn ten opzichte van het buitenland. Een positieve binnenlandse dynamiek tussen aantrekkende werkgelegenheid, hoger beschikbaar inkomen, hogere consumptie en meer investeringen leidt tot een economische groei van 3,2% in 2018 en 2,7% in 2019.

Risico's

De wereld economie bloeit, maar kent ook risico's. In zowel 2018 als 2019 groeit deze met 3,9% en trekt de wereldhandel aan met 4,4% per jaar. De groei is breed gedragen. Het Verenigd Koninkrijk blijft achter bij de eurozone. Het lage pond tast de koopkracht van Britse huishoudens aan en onzekerheid over de Brexit ontmoedigt investeringen. Maar ook de eurozone kent kwetsbaarheden, zoals een aantal zwakke banken, beperkte beleidsruimte voor de ECB bij een nieuwe schok en politieke onzekerheden.

Arbeidsmarkt en werkloosheid

De Nederlandse arbeidsmarkt verkraapt. De werkloosheid daalt in 2019 naar het laagste niveau sinds 2001: 3,5%. De krachtige werkgelegenheidsgroei absorbeert met gemak het stijgende arbeidsaanbod. Bedrijven bieden vaker een vast arbeidscontract en gaan hogere lonen betalen om mensen te kunnen aantrekken of te behouden.

Inflatie

Door de stijgende arbeidskosten en verhoging van het lage btw-tarief stijgt de inflatie in 2019 naar 2,3%. De mediane statische koopkracht stijgt in 2019 door diverse fiscale maatregelen met 1,6%.

Rijksbegroting

Het begrotingssaldo voor 2019 verbetert niet ondanks de hoogconjunctuur. Eerder ingezet beleid, hogere zorguitgaven en intensiveringen in onderwijs en defensie doen de overheidsbestedingen groeien met 3,5% in 2018 en 2,4% in 2019. De belastingopbrengsten stijgen weliswaar, maar per saldo wordt de economie verder gestimuleerd. Voor 2018 wordt een begrotingsoverschot geraamd van 0,7% van het bruto binnenlands product en voor 2019 0,9%. Toekomstige besluitvorming rondom de gaswinning uit het Groningerveld heeft ongunstige gevolgen voor de overheidsfinanciën en de economische groei – gezien de onzekerheden is dit nog niet in deze raming verwerkt.

De macro-economische ontwikkelingen zijn niet één op één te vertalen naar de Haarlemse begroting. De meest directe effecten zijn merkbaar in de omvang van de algemene uitkering (het gemeentefonds wordt direct gevoed vanuit de rijksbegroting) en de bijstandsuitkeringen (afgeleid van de omvang van de werkloosheid).

De maartcirculaire, waarvan de financiële implicaties zijn weergegeven in paragraaf 2.2 geeft een iets concretere uitwerking van wat de economische ontwikkelingen betekenen voor de gemeenten en de ontwikkeling van de algemene uitkering.

2.2 Financiële ontwikkeling en meerjarenraming

Deze paragraaf bevat de ontwikkeling van het financieel kader sinds de raad in november 2017 de begroting heeft vastgesteld. Deze is aangevuld met voorstellen voor nieuw beleid, zoals vastgelegd in het nieuwe coalitieprogramma Duurzaam doen.

Basis begrotingskader

Voor de jaren 2018 t/m 2020 is in november 2017 door de raad een sluitende meerjarenbegroting vastgesteld (Programmabegroting 2018-2022, p. 34). In deze meerjarenbegroting zijn de financiële gevolgen verwerkt van moties en amendementen ingediend bij de Kadernota 2017 (regel 2) en van de aanvullende voorstellen bij de begroting (regel 3). De belangrijkste post hiervan betrof de hogere lasten voor beschermingsbewind. Ook is rekening gehouden met de uitkomst van de Bestuursrapportage 2017 (regel 4). Voor de jaren na 2020 resteerde nog een klein nadelig saldo.

Tabel 1: Basis begrotingskader

Financiële ontwikkeling Kadernota 2017 - Programmabegroting 2018	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Uitkomst Meerjarenraming incl. autonome ontwikkelingen (zie blz. 29 Programmabegroting 2018-2022)	-2.470 v	-1.862 v	-990 v	-598 v	-765 v	-765 v
Financiële gevolgen moties en amendementen bij de Kadernota 2017	450 n	180 n	180 n	180 n	180 n	180 n
Financiële gevolgen overige voorstellen	639 n	1.018 n	118 n	373 n	373 n	373 n
Uitkomsten Bestuursrapportage 2017	1.381 n	534 n	388 n	368 n	359 n	359 n
Uitkomst basis begrotingskader	0 n	-130 v	-304 v	323 n	147 n	147 n

Consequenties maartcirculaire (algemene uitkering)

In de circulaire wordt duidelijk dat het kabinet Rutte III voor een aantal urgente maatschappelijke opgaven staat met een wederzijdse afhankelijkheid tussen verschillende overheidslagen. De vervlechting tussen die opgaven vraagt om samenwerking. Op 14 februari 2018 hebben het kabinet, VNG, IPO en Unie van Waterschappen afspraken gemaakt die zijn opgenomen in het InterBestuurlijk Programma (hierna: IBP) afgesproken, genaamd 'Samen meer bereiken'.

Wat betreft de financiële uitgangspunten is afgesproken dat alle overheden zich financieel inzetten voor de opgaven. Daartoe stelt de rijksoverheid middelen beschikbaar in het gemeentefonds. Het kabinet gaat er van uit dat gemeenten vanuit eigen middelen een bijdrage zullen leveren. De VNG vindt dat een redelijk uitgangspunt, maar is tevens van mening dat gemeenten zelf moeten kunnen bepalen hoe ze geld uit het gemeentefonds willen inzetten. De uitkomsten van de gezamenlijke afspraken worden, na concrete vertaling in maatregelen, in beeld gebracht. Hieruit zal blijken wat de gevolgen zijn voor de financiële positie van de gemeente Haarlem.

Sociaal domein

In de maartcirculaire zijn vier afspraken over het sociaal domein gemaakt tussen kabinet en VNG, onderstaand passeren ze de revue met een indicatie van de gevolgen voor Haarlem.

1. Er is een voorziening voor 2018 ingesteld van € 200 miljoen voor knelpunten in het sociaal domein. Deze wordt voor de helft gevoed door een verlaging van het gemeentefonds. Het Haarlemse aandeel daarin is bijna € 1 miljoen, waarbij de mogelijkheid bestaat dat Haarlem een deel daarvan terugontvangt als sprake is van een financieel knelpunt. De criteria en daarvoor worden onder leiding van de VNG nog opgesteld.
2. Afgesproken is dat er geen openeinde regelingen voor gemeenten komen bij de uitwerking van maatregelen uit het regeerakkoord. Dit slaat met name op het abonnementstarief voor de Wmo en op de kosten voor bewindvoering.
3. Er komt een onderzoek naar de overgang van middelen voor jeugd naar de algemene uitkering. Dit gaat over de verschillen tussen de uitgaven van gemeenten, de bestemming daarvan en de verdeling. Het onderzoek wordt meegenomen in het lopende onderzoekstraject naar de verdeelmodellen in het sociaal domein van het Ministerie van BZK. Het onderzoek heeft geen betrekking op de hoogte van het macrobudget. Een onafhankelijke stuurgroep toetst de resultaten om de objectiveerbaarheid te waarborgen. Verdere informatie over de uitwerking en verdeling van het transformatiefonds volgt in de septembercirculaire 2018. Op dit moment is hier geen financieel gevolg voor Haarlem aan te verbinden.
4. De Raad voor Openbaar Bestuur is om advies gevraagd over de gebundelde uitkering bijstand (BUIG). Het kabinet spreekt daarbij de verwachting uit dat het extra accres in het gemeentefonds voor gemeenten ruimte geeft om meer te investeren in participatie en werk. Dit leidt ook tot een daling van het aantal personen met een bijstandsuitkering. Er ligt de komende jaren ook een belangrijke opgave om uitstroom van statushouders uit de bijstand te realiseren. Het is nog niet aan te geven wat dit voor Haarlem betekent.

De concrete meerjarige financiële consequenties kunnen pas concreet geraamd worden na ontvangst van de meicirculaire.

Het kabinet en de VNG betogen dat met bovenstaande afspraken oude discussiepunten zijn opgelost en er met een schone lei kan worden begonnen aan de uitvoering van het interbestuurlijk programma. Wellicht dat hiermee op landelijk niveau problemen van bestuurlijke aard zijn opgelost. De praktijk moet uitwijzen of dit ook op gemeentelijk niveau het geval zal zijn. Het zijn immers de gemeenten die te maken krijgen met de daadwerkelijke, inhoudelijke problemen. Eén van de onzekerheden daarbij is de ontwikkeling van het *aantal* personen dat aanspraak maakt op een voorziening in het sociaal domein. Het kabinet gaat er vanuit dat gemeenten een eventuele stijging uit eigen middelen bekostigt.

Gemeentefonds en sociaal domein

Uitgangspunt voor de indexering van het gemeentefonds is de trap-op-trap-af systematiek. In deze systematiek groeit het gemeentefonds mee met de rijksuitgaven op een evenredige, actuele, inzichtelijke en beheersbare wijze. Deze systematiek wordt vanaf 2018 gekoppeld aan de totale uitgaven onder het uitgavenplafond (minus enkele correctieposten, zoals het Gemeentefonds zelf). Deze verbreding versterkt de evenredigheid van de systematiek en draagt bij aan een stabielere ontwikkeling van de fondsen, de zogenaamde accresontwikkeling. Zoals hiervoor uiteengezet worden vanaf 2019 ook de middelen voor het sociaal domein (integratie-uitkering) in de algemene uitkering opgenomen en deze middelen maken daarmee ook onderdeel uit van de trap-op-trap-af systematiek.

De omvang van het gemeentefonds neemt hierdoor toe, wat voor gemeenten voordelig is voor de omvang van het accres. Tegelijkertijd worden gemeenten nu volledig financieel verantwoordelijk voor de verandering van de kosten als gevolg van prijs- of volume-effecten. De overheveling betekent ook dat de uitgaven in het sociaal domein niet langer een 1 op 1 relatie hebben met het 'hek' binnen de algemene uitkering.

De systematiek van samen de trap-op-trap-af tussen rijk en lokale overheden wordt voortgezet, zo blijkt uit de Startnota van het kabinet uit november 2017. De groei van de algemene uitkering wordt met ingang van 2018 gekoppeld aan de groei van de totale rijksuitgaven. Terwijl deze vóór 2018 gekoppeld was aan de netto gecorrigeerde rijksuitgaven. Van belang voor gemeenten is dat het conjuncturele deel van de uitgaven aan WW en bijstand niet opgenomen zijn bij de totale rijksuitgaven. In een ledenbrief van de VNG van november 2017 is een verduidelijking gekomen. Voor 2018 en 2019 geldt voor de uitkeringen sociaal domein (inclusief huishoudelijke hulp) dat de volumegroei en de loon- en prijscompensatie betaald worden door de ministeries van VWS en SZW. Voor 2018 en 2019 moeten daarom nog aparte indexeringsafspraken gemaakt worden tussen het Rijk en de lokale overheden. Vanaf 2020 zullen gemeenten het volume en de ontwikkelingen van lonen en prijzen van het geïntegreerde deel van het sociale domein uit het accres moeten gaan bekostigen, zoals ook in de decembercirculaire is opgenomen.

BTW-compensatiefonds

In de maartcirculaire wordt ingegaan op het BTW-compensatiefonds (BCF) en de relatie daarvan met het gemeentefonds. Die relatie komt er op neer dat een overschot van het BCF ten gunste en een tekort ten laste komt van het gemeentefonds. De maartcirculaire schetst een rooskleurig beeld van de ontwikkeling van het BCF, maar houdt daarbij geen rekening met de aantrekkende economie en de nadelig gevolgen daarvan op het BCF. Een winstwaarschuwing is hier gepast, waarbij een nadelig effect voor Haarlem richting 2022 kan oplopen tot € 5 miljoen.

Tabel 2: Gevolgen financiële afspraken regeerakkoord

Financiële afspraken regeerakkoord		2019		2020		2021		2022		2023	
1	Hogere algemene uitkering in constante prijzen	-9.400	v	-14.300	v	-18.200	v	-23.100	v	-23.100	v
2	Effecten door reserveringen en opgaven	2.300	n	5.278	n	6.568	n	7.825	n	8.325	n
3	Opschalingskorting algemene uitkering									1.300	n
4	Effecten maximaliseren eigen bijdrage sociaal domein	pm	n	pm	n	pm	n	pm	n	pm	n
5	BTW-sportbesluit	500	n	pm	n	pm	n	pm	n	pm	n
Benadering gevolgen voor financieel kader		-6.600	v	-9.022	v	-11.632	v	-15.275	v	-13.475	v

Toelichting gevolgen regeerakkoord

- Deze berekening is indicatief en gebaseerd op de maartcirculaire, in de meicirculaire worden de accressen financieel verder vertaald onder meer via de verdeelmaatstaven. Omdat het Rijk uitgaven intensificeert is het vanwege de trap-op-trap-af systematiek logisch dat ook het gemeentefonds groeit. Via deze benadering groeit de algemene uitkering voor Haarlem met € 9,4 miljoen in 2018 tot € 23,1 miljoen in 2023.
- Uit het hogere accres als berekend onder het vorige punt 1 dienen ook risico's en tegenvallers ten aanzien van de ontwikkeling van de algemene uitkering gedekt te worden, zoals (mogelijke) onderuitputting van rijksuitgaven in 2017, reserveringen met betrekking tot de Wmo (huishoudelijke hulp), vrouwenopvang en de decentralisatie van het AWBZ naar de Wmo en de gevolgen van het BTW-compensatiefonds. Ook de loon- en prijscompensatie voor het sociaal domein moet met ingang van 2020 uit het accres bekostigd worden.
- Onder Rutte II is een zogenaamde opschalingskorting doorgevoerd van in totaal € 975 miljoen doorlopend tot en met 2025. In deze korting zit de aanname dat het aantal gemeenten vermindert en dat grotere gemeenten efficiënter werken en dus minder uitkering nodig hebben. Voor de jaren 2023 t/m 2025 bedraagt de korting verdeeld over drie jaren € 405 miljoen. Voor Haarlem betekent dit dat in de jaren na 2022 een korting wordt toegepast oplopend tot € 4 miljoen structureel, waarvan € 1,3 miljoen voor 2023.
- In het regeerakkoord is opgenomen dat de eigen bijdrage voor Wmo-voorzieningen vanaf 2019 een vast bedrag van € 17,50 per vier weken wordt. Bij gelijkblijvend gebruik van Wmo-voorzieningen heeft dat van invloed op de eigen bijdrage die de gemeente (via het CAK) ontvangt. De financiële omvang daarvan is op dit moment niet te bepalen. In de Programmabegroting 2018-2022 is, mede op basis van de ontvangen eigen bijdrage Wmo 2017, de raming al met € 600.000 structureel verlaagd, tot € 1,9 miljoen. Tegenover de invoering van het periodetarief staat een toename van de integratie-uitkering sociaal domein (IU SD) met € 143 miljoen (macro) ter compensatie van het verlies van inkomsten. Wat het effect op de IU SD voor Haarlem is, wordt naar verwachting in de Meicirculaire 2018 zichtbaar. Binnen de huidige afspraken en werkwijze rondom het sociaal domein moet een

eventueel nadeel binnen het 'hek' opgevangen worden en is er dus geen sprake van een effect op financieel gebied voor de gemeente Haarlem.

5. De BTW-sportvrijstelling moet door een uitspraak van het Europees Hof van Justitie worden aangepast. Gemeenten moeten hierdoor € 153 miljoen meer BTW gaan afdragen. Om gemeenten hiervoor te compenseren wordt dit bedrag toegevoegd aan het gemeentefonds. Voor Haarlem betekent dit een hogere bijdrage van naar verwachting € 1,5 miljoen. Een overschot van deze bijdrage komt ten gunste van het gemeentefonds en een tekort ten laste van het gemeentefonds. De werkelijke BTW-lasten die uit het sportbesluit voortvloeien bedragen in Haarlem voor 2019 € 2 miljoen, onder meer omdat er geen recht van aftrek meer bestaat op de investering van de Duinwijkhal (nadeel € 1 miljoen), waardoor incidenteel tekort ontstaat van € 500.000.

Na ontvangst van de meicirculaire kan met meer zekerheid de ontwikkeling van de algemene uitkering worden geraamd. De huidige berekeningen zijn gebaseerd op financiële afspraken in het regeerakkoord, globaal uitgewerkt in de maartcirculaire.

Aanpassing begrotingskader aan autonome ontwikkelingen

Sinds het vaststellen van de begroting 2018 zijn er besluiten genomen en hebben zich ontwikkelingen voorgedaan waardoor het begrotingskader wordt beïnvloed.

Tabel 3: Autonome ontwikkelingen

	Autonome ontwikkelingen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Uitvoeringscapaciteit afdeling werk&inkomen	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n
2	Huurderving museum het Dolhuys (2017/601337)			125 n	125 n		
3	Areaaluitbreiding fysiek domein	69 n	80 n	80 n	156 n	156 n	156 n
	Dekking t.l.v. reserve Groei van de stad	-69 v	-80 v	-80 v	-156 v	-156 v	-156 v
4	Vervallen incidentele lasten meerjarenbegroting jaarschijf 2023 en correctie 2022					38 n	86 n
5	Vrijval kosten post- en archiefbewerking					-170 v	-675 v
	Saldo van autonome ontwikkelingen en genomen besluiten na vaststelling van de begroting 2018	0 v	0 v	125 n	125 n	-132 v	-589 v

Toelichting ontwikkelingen en genomen besluiten na vaststelling begroting 2018

1. Uitvoeringscapaciteit afdeling werk&inkomen (programma 3)

In september 2014 is de methodiek vastgesteld die gehanteerd wordt voor aanpassing van de uitvoeringscapaciteit van de afdeling Werk & Inkomen vanwege de ontwikkeling van het bestand uitkeringsgerechtigden. Op 1 februari en 1 augustus van elk kalenderjaar wordt de omvang van het klantenbestand bepaald en bij een afwijking van meer dan 5% ten opzichte van het vorige meetmoment waarop een formatie-aanpassing heeft plaatsgevonden, wordt de formatie aangepast. Op 1 februari 2018 is de omvang van het bestand bepaald en is vastgesteld dat het bestand nog net onder de norm van 5% groei zit (minder dan 20 cliënten onder de kritische grens). Op grond hiervan wordt in de Kadernota 2018 geen voorstel voor formatie-uitbreiding gedaan. De groei van de formatie blijft om die reden pm geraamd. Het volgende peilmoment is 1 augustus 2018.

2. Huurderving museum het Dolhuys (Programma 4)

Vanwege de geplande verbouwing van het museum moet rekening worden gehouden met te derven huuropbrengsten, conform eerder genomen besluit ([2017/601337](#)).

3. Areaaluitbreiding fysiek domein (Programma 5)

De uitbreidingen van het te onderhouden areaal komen bij deze kadernota ten laste van de reserve Groei van de stad. In de loop van het jaar is een aantal collegebesluiten hierover genomen.

4. Vervallen incidentele lasten (Programma 7)

Bij de kadernota wordt een nieuwe jaarschijf toegevoegd. Incidentele lasten en baten vervallen dan in jaarschijf 2023. Dit leidt per saldo een klein nadeel.

5. Vrijval kosten post-en archiefbewerking (Programma 7)

Vanaf medio 2020 wordt overgegaan tot uitsluitend digitaal archiveren. Dat betekent dat er op termijn minder middelen – vooral formatie – ingezet hoeft te worden voor post- en archiefverwerking. Vanaf medio 2022 worden de geraamde kosten verlaagd en vanaf 2023 is het budget structureel verlaagd.

Besluitpunt :

Het college stelt de raad voor te besluiten :

- De financiële consequenties, die uit de autonome ontwikkelingen voortvloeien meerjarig te ramen.

Bestemming rekeningresultaat

Het rekeningresultaat 2017 bedraagt € 5.407.000 voor bestemming. Na bestemming rekeningresultaat bedraagt het saldo, dat vrij beschikbaar is, € 1.302.000.

In het coalitieprogramma Samen Doen! is vastgelegd dat 50% van de mogelijke rekeningsaldi wordt aangewend voor schuldreductie, mits de ratio weerstandsvermogen ruim voldoende is om tegenvallers te kunnen opvangen. In de Jaarrekening 2017 is berekend dat het weerstandsvermogen hieraan voldoet. Dit betekent dat 50% van € 1.302.000, ofwel € 651.000 wordt aangewend voor nieuw beleid en de andere 50% ad € 651.000 voor schuldvermindering.

Door de gewijzigde BBV, die in 2017 van kracht is geworden, is het niet meer mogelijk aan schuldreductie te doen via versneld afschrijven. De enige optie, naast het creëren van batige saldi, is om middelen voor schuldreductie te storten in een reserve schuldbeheersing. Door het aanhouden van reserves hoeft er minder vreemd vermogen (geleend) aangetrokken te worden. Daarom stelt het college voor in te stemmen met de vorming van een reserve schuldbeheersing.

Toetsing voorstellen

Budgetten kunnen alleen worden besteed in het jaar, waarvoor ze zijn toegekend en waarvan de prestaties ook dat jaar worden verricht. Als blijkt dat een prestatie niet meer in dat jaar gerealiseerd kan worden, bestaat de mogelijkheid het (restant)budget over te hevelen naar het volgende jaar, waarin de prestatie dan alsnog wordt uitgevoerd. Hiermee wordt voorkomen dat opnieuw budget moet worden aangevraagd. Deze 'budgetoverheveling' betreft in feite bestemming rekeningresultaat en valt onder het budgetrecht van de raad en vraagt daarom expliciete besluitvorming. Uiteraard wordt niet beoogd om niet-bestede middelen zomaar over te hevelen. Budgetoverheveling wordt daarom aan de volgende criteria getoetst:

1. Er is een beleidsinhoudelijke noodzaak (onderbouwing) en er moet samenhang zijn tussen de middelen en werkzaamheden waarvoor overheveling wordt gevraagd.
2. Uitvoering het jaar volgend op het jaar 2018 en past binnen de werkplannen 2019.
3. De dotatie heeft uitsluitend betrekking op incidenteel beschikbaar gestelde budgetten c.q. incidenteel opgehoogde budgetten (deze passen niet altijd in een kalender-jaarschijf). Hiermee wordt voorkomen dat de activiteit niet kan worden voortgezet.
4. Gevraagde budgetoverheveling moet van materieel belang zijn; als ondergrens wordt hiervoor € 50.000 aangehouden.

Voorstellen

Na toetsing stelt het college voor in te stemmen met de volgende voorstellen:

Bestemmingsvoorstel Jaarrekening 2017

---

1. Statushouders	310
2. Buuv.nl	59
3. Wijziging organisatie structuur	80
4. Veiligheid beweegbare bruggen	126
5. Bijdrage Ymere project Delftlaan Zuid	1.836
6. Vrijval voorziening RIEC	153
7. Modernisering parkeren	175
8. Circulaires (arbeidsparticipatie)	74
9. Fietsgelden	58
10. Duurzame stedelijke vernieuwing	302
11. Restant stelpost schuldreductie	932
Totaal	4.105

Toelichting:

1. In de september en decembercirculaire 2017 is door het Rijk (in totaal) € 310.116 beschikbaar gesteld voor de decentralisatie uitkering verhoogde asielinstroom (statushouders). Deze middelen konden niet opgenomen worden in de begroting, omdat er geen derde bestuursrapportage meer was. Omdat de middelen in 2018 nodig zijn om uitvoering te geven aan het sociaal programma statushouders wordt voorgesteld de € 310.116 beschikbaar te stellen voor 2018.
2. Haarlem heeft overeenkomsten met gemeenten en welzijnsorganisaties over het gebruik van BUUV NL. Deze partijen betalen een bijdrage dat is gebaseerd op het aantal inwoners. Deze bijdragen zijn bedoeld om de kosten van de landelijke activiteiten te dekken, maar zijn niet gelijkmatig over het kalenderjaar verdeeld. Daarom wordt voorgesteld het restant budget van de landelijke bijdragen te bestemmen voor verplichtingen van BUUV NL in 2018.
3. Bij de Bestuursrapportage 2017 is € 180.000 beschikbaar gesteld voor de wijziging in de organisatiestructuur. Vooruitlopend op de gewijzigde governancestructuur per 1 januari 2018 zijn de kernapplicaties aangepast. Een deel van het project budget is nodig voor lasten die in 2018 vallen, zoals rechtenproblematiek, uitbreiding storage, extra inzet voor kernapplicaties. Verzoek is de niet aangewende € 80.000 over te hevelen naar 2018.
4. Bij de Financiële voortgangsrapportage 2017 is een bedrag van € 160.000 beschikbaar gesteld voor verbeteringen van de veiligheid van de beweegbare bruggen. Een aantal technische aanpassingen aan onder andere de Langebrug, Gravestenenbrug en uniformiteit in de bediening van alle bruggen kost meer tijd bij de externe partner dan eerder ingeschat. Deze werkzaamheden worden in 2018 uitgevoerd en afgerond.

5. De in 2017 ontvangen bijdragen van Ymere en Pre Wonen voor het gebied Delftwijk dienen ter dekking van de uitgaven in 2018 (Afsluiten grondexploitaties Transformatieprojecten, [2015/394907](#)). De lumpsumbijdrage blijkt uit de samenwerkingsovereenkomst. In art. 5 lid 2b (financiering en risico's grondexploitatie) is opgenomen dat de woningbouwvereniging een bijdrage in de vorm van een lumpsum (vooraf vastgesteld bedrag) verstrekt. Dit is ter oplossing van een resterend tekort op de gemeentelijke grondexploitatie als gevolg van de kosten voor de inrichting van het openbare gebied. Aangezien hier gesproken wordt over een tekort, en een tekort over het algemeen pas na afloop bekend is, is hier sprake van een te ontvangen bedrag na afloop, waarbij de prestaties door de gemeente al geleverd is. De ontvangen bijdrage zal als bate in de exploitatie verwerkt moeten worden. Voorgesteld wordt om dit bedrag in 2018 te doteren aan de bestemmingsreserve Leefomgeving.
6. Haarlem voert al sinds 2014 het penhouderschap voor de Regionale Informatie en Expertise centrum Noord Holland (RIEC). Uit de regionale gelden van het RIEC is een voorziening gevormd. Deze had als grondslag om het risico af te dekken van de frictiekosten voor Haarlemse collegae die geen werk meer zouden hebben als het RIEC na 2017 niet zou worden gecontinueerd. De subsidie van rijkswege betrof namelijk de periode 2014-2017. Nu het RIEC is gecontinueerd voor de periode 2018-2021 én omdat iedereen in vaste algemene dienst is, is de grondslag van de voorziening komen te vervallen en is de voorziening vrijgevallen in de Haarlemse middelen. De vrijgekomen gelden uit de voorziening (€ 153.219) dienen nu aan bestemmingsreserve RIEC te worden gedoteerd. Het zijn en blijven namelijk regionale gelden.
7. De planning van het programma Moderniseren Parkeren is aangepast om alles zorgvuldig uit te voeren. Hierdoor is het onderzoek naar POET (€ 25.000), P+R (€ 35.000) en het invoeren van het voice response systeem voor bezoekersparkeren (€ 115.000) nog niet uitgevoerd. Voor € 175.000 worden de werkzaamheden in 2018 uitgevoerd en daarom wordt gevraagd dit bedrag voor 2018 beschikbaar te stellen.
8. In de decembercirculaire is een bedrag voor 'arbeidsparticipatie mensen psychische beperking' beschikbaar gesteld van € 74.000. Deze bedragen zullen pas in 2018 tot uitgaven leiden.
9. Door de veranderde administratieve regelgeving rondom de BBV is te laat in het jaar bekend geworden dat de fietsgelden niet in het project Industriehavenbrug kunnen worden ingezet. Dit is de reden dat het geld over blijft met het verzoek deze fietsgelden in te kunnen zetten in 2018.
10. In 2017 zijn opbrengsten in het kader van de Duurzame Stedelijke Vernieuwing ontvangen. Op basis van het voorstel in de Kadernota 2016 is besloten dat dotatie aan de reserve DSV na positief een raadsbesluit mag plaatsvinden. Het college stelt voor met de dotatie in te stemmen.

11. Van de stelpost schuldvermindering ad € 3,1 miljoen is ruim € 2,2 miljoen ingezet via de route van eenmalige afschrijvingen. De € 0,9 miljoen die resteert is via de route van een vrije kasstroom ingezet. Hiermee zijn geheel conform de afspraak de beschikbare middelen ingezet voor de schuldreductie. Voorgesteld wordt het bedrag van € 932.000 conform afspraak beschikbaar te houden voor de schuldvermindering door deze te storten in de reserve schuldbeheersing.

Besluitpunt :

Het college stelt de raad voor te besluiten:

- In te stemmen met de bestemmingsvoorstellen jaarrekeningresultaat 2017 tot een totaalbedrag van € 4.105.000.
- Van het rekeningresultaat 2017 na bestemming € 651.000 te bestemmen voor schuldreductie.
- Een reserve schuldbeheersing in te stellen en hierin € 1.583.000 te storten (€ 932.000 en € 651.000) vanuit het rekeningresultaat 2017
- Het resterende saldo van € 651.000 te bestemmen als dekkingsmiddel voor beleidsintensivering.

Uitkomsten financiële voortgangsrapportage

In de financiële voortgangsrapportage wordt de begroting van het lopende jaar bijgesteld conform de kaderstelling. De financiële voortgangsrapportage bevat geen voorstellen voor nieuw beleid. Voorheen werden deze gepresenteerd in een afzonderlijke bestuursrapportage (berap-1). Sinds 2016 wordt via een afzonderlijke paragraaf in de kadernota de financiële voortgangsrapportage gepresenteerd. Voor de inhoud en toelichting van de financiële voortgangsrapportage wordt naar hoofdstuk 3 verwezen. Voor de kadernota is het noodzakelijk rekening te houden met de lasten die uit de financiële voortgangsrapportage voortvloeien:

Tabel 5: Financiële voortgangsrapportage 2018

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal Fin. voortgangsrapportage 2018	1.588 n	1.282 n	1.167 n	1.466 n	657 n	699 n

Actualisatie investeringsplan (IP)

Na afsluiting van de jaarstukken 2017 wordt ook het bestaande IP geactualiseerd op basis van bestaand beleid. Naast deze actualisatie stelt het college, in hoofdstuk 4 van deze nota, nieuwe investeringen voor om de ambities uit het coalitieprogramma te kunnen realiseren.

De actualisering van het bestaande investeringsplan heeft budgettaire consequenties voor de meerjarenraming. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar paragraaf 4 van de kadernota. De wijzigingen op het investeringsplan hebben de volgende financiële effecten:

Tabel 6: Actualisatie IP exploitatielasten

Budgettaire effect	2018	2019	2020	2021	2022	2023
A- Mutaties kapitaallasten nieuwe investeringen	-1.413 v	734 n	645 n	916 n	1.298 n	3.794 n
B- Mutaties in dekking riolering	229 n	-62 v	108 n	192 n	154 n	-151 v
C- Mutaties in overige dekking	302 n	-142 v	-295 v	-550 v	-550 v	-715 v
G- Actualisatie stelpost onderuitputting	462 n	0 n	0 n	0 n	0 n	0 n
H-Stelpost activering < € 100.000	-384 v	0 n	56 n	0 n	0 n	0 n
Totaal	-804 v	530 n	514 n	558 n	902 n	2.929 n

Toelichting:

Het voordeel voor 2018 van afgerond € 0,8 miljoen is het gevolg van achterstand in realisatie investeringen en de vrijval van de stelpost activeringen < € 100.000.

Het nadeel dat geraamd wordt voor 2019 en daarop volgende jaren is voornamelijk het gevolg van een gewijzigde afschrijvingstermijn bij investeringen digitalisering. Hiervoor was oorspronkelijk tien jaar aangehouden, terwijl vijf jaar meer passend is. Dit heeft het volgende financiële effect:

Tabel 7: Gevolgen wijziging afschrijvingstermijnen

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gevolg van gewijzigde afschrijvingstermijn	0 n	117 n	354 n	604 n	839 n	1.067 n

De jaarschijf 2023 is nieuw aan het IP toegevoegd. De kapitaallasten nemen in dat jaar toe ten opzichte van 2022 omdat er in 2022 bijna € 15 miljoen meer wordt geïnvesteerd dan in 2021. De omvang van het investeringsplan is met € 29 miljoen toegenomen.

Tabel 8: Actualisatie IP investeringsniveau

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
begroting 2018 (nieuw)	57.218 n	50.770 n	39.030 n	28.248 n	43.872 n	18.123 n
begroting 2018 (bestaand)	44.390 n	51.442 n	40.020 n	26.923 n	44.801 n	
Saldo	12.828 n	-672 v	-990 v	1.325 n	-929 v	18.123 n
Doorschuiven 2017	13.748 n					
Actualisatie 2018-2022	-2.337 v	-971 v	-1.040 v	875 n	-2.540 v	
Nieuwe aanvragen	1.417 n	300 n	50 n	450 n	1.611 n	18.123 n
Totaal mutaties	12.828 n	-671 v	-990 v	1.325 n	-929 v	18.123 n

Toelichting:

Uit de jaarschijf 2017 is € 13,7 miljoen doorgeschoven naar 2018. De actualisatie heeft geleid tot een bijstelling naar beneden van € 6 miljoen. Voor de jaarschijf 2023 is € 18 miljoen aan nieuwe investeringen opgenomen.

2.3 Beschikbaar financieel kader en doorrekening voorstellen uit het coalitieprogramma

In paragraaf 2.2 zijn de financiële ontwikkelingen geschetst en de consequenties voor de meerjarenraming. Deze kunnen als volgt worden samengevat:

Tabel 9: Samenvatting beschikbaar financieel kader

Meerjarig financieel kader, na verwerking financiële ontwikkelingen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Uitkomst Meerjarenraming 2018-2022 incl. aanvullende voorstellen (tabel 1)		-130 v	-304 v	323 n	147 n	147 n
Financiële afspraken regeerakkoord (tabel 2)		-6.600 v	-9.022 v	-11.632 v	-15.275 v	-13.475 v
Saldo van autonome ontwikkelingen en genomen besluiten na vaststelling van de begroting 2018 (tabel 3)			125 n	125 n	-132 v	-589 v
Bestemming rekeningresultaat 2017	-651 v					
Fin. voortgangsrapportage (tabel 5)	1.588 n	1.282 n	1.167 n	1.466 n	657 n	699 n
Actualisatie IP	-804 v	530 n	514 n	558 n	902 n	2.929 n
Beschikbaar financieel kader	133 n	-4.918 v	-7.520 v	-9.160 v	-13.701 v	-10.289 v

Op basis van dit geactualiseerd kader is het nieuwe coalitieprogramma Duurzaam doen opgesteld. Het coalitieprogramma wordt in deze paragraaf financieel vertaald. In basis bevat het programma drie elementen die van invloed zijn op het financieel kader namelijk:

1. De keuze voor het benodigde investeringsniveau de komende jaren;
2. Nieuwe beleidsvoorstellen; en
3. De keuze voor het inzetten van dekkingsmiddelen om een sluitende meerjarenbegroting te kunnen presenteren.

De voorstellen zijn verder per cluster toegelicht in hoofdstuk 1, hoofdlijnen coalitieprogramma.

A. Consequenties Investeringsclaims

Investeringsbeïnvloeden, net als baten en lasten, het begrotingssaldo in de vorm van kapitaallasten en mogelijke beheerlasten, afhankelijk van de soort investering. Uiteraard zijn investeringen ook van invloed op de ontwikkeling van de schuldpositie.

Vanwege het belang van de groei van de stad en het belang de stad toekomstbestendig te maken op het gebied van duurzaamheid, energie en mobiliteit, wordt voorgesteld te kiezen voor een verhoging van het investeringsvolume. Daarbij wordt rekening gehouden met een verantwoorde ontwikkeling van de schuldpositie. In die afweging is gekozen voor een groei van de schuld naar maximaal een netto schuldquote van 120% eind 2022. Hiermee kan de investeringsruimte met € 21 miljoen per jaar

worden verhoogd. Extra investeringen kunnen ook leiden tot extra (beheer)lasten in de exploitatie, maar dat verschilt per investering. In het financieel kader is er vanuit gegaan dat investeringen leiden tot een hogere exploitatielast van 10%. De keuze voor een maximum schuldquote van 120% leidt tot een jaarlast van € 4.193.000 (een combinatie van hogere kapitaallasten en exploitatielasten). Voor het eerste jaar wordt gerekend met een extra last van € 3.193.000. In paragraaf 4 zijn de keuzes en onderbouwingen verder uitgewerkt.

Tabel 10: Jaarlasten Investeringsprogramma

Jaarlasten investeringsprogramma 2019-2022	2019	2020	2021	2022	2023
Cluster	3.193 n	4.193 n	4.193 n	4.193 n	4.193 n
Uitkomst basis begrotingskader	3.193 n	4.193 n	4.193 n	4.193 n	4.193 n

B. Consequenties beleidsintensiveringen baten en lasten

De intensiveringen die tot actualisering van de jaarlasten leiden zijn opgenomen in hoofdstuk 1.

C. Voorstellen voor aanvullende dekkingsmiddelen

Voor de realisering van het coalitieprogramma wordt voorgesteld in te stemmen de volgende aanvullende dekkingsmiddelen in te zetten:

	Aanvullende dekkingsmiddelen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ak	Bijdrage aan schuldbeheersing		500 n	500 n	500 n	500 n	
ak	(Efficiency)taakstelling		-500 v	-500 v	-500 v	-500 v	-500 v
al	Hogere opbrengst toeristenbelasting		-772 v	-772 v	-772 v	-772 v	-772 v
am	Inzetten reserve groei van Haarlem		-1.969 v	-1.361 v	-1.361 v	-1.361 v	-1.361 v
an	Inzet surplus reserve grondexploitatie van € 8 miljoen	-5.000 v	-1.000 v	-1.000 v	-1.000 v		
an	Dotatie aan reserve ongedeelde stad t.b.v. betaalbare woningbouw	5.000 n	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n
ao	Inzet surplus reserve sociaal domein		-3.000 v	-3.000 v			
ap	Inzet middelen voor participatie en leefbaarheidsinitiatieven					-500 v	-500 v
	Saldo dekkingsmiddelen	0 v	-6.741 v	-6.133 v	-3.133 v	-2.633 v	-3.133 v

Aanvullende dekkingsmiddelen

ak. Bijdrage aan schuldbeheersing (programma 7)

In de meerjarenbegroting wordt jaarlijks € 500.000 afgezonderd als bijdrage aan de schuldbeheersing. Er wordt tevens taakstellend € 500.000 bespaard door beleid of investeringen doelmatiger, anders of niet meer uit te voeren. Hiertoe doet het college bij de begroting 2019 een voorstel aan de raad.

al. Hogere opbrengst toeristenbelasting (programma 7)

De opbrengst toeristenbelasting wordt verhoogd tot een niveau dat meer vergelijkbaar is met de regiogemeenten Amsterdam en Haarlemmermeer. Ook stelt het college de raad voor om de belastinggrondslag van de toeristenbelasting te wijzigingen in een tarief gekoppeld aan de prijs van een overnachting. Dit leidt tot een extra opbrengst van € 772.000 per jaar vanaf 2019. Zie ook hoofdstuk 5.

am. Inzet reserve Groei van de stad (programma 7)

Eerder heeft de raad besloten om de extra baten die Haarlem ontvangt in de algemene uitkering vanwege de groei van Haarlem in de begroting af te zonderen en toe te voegen aan de reserve Groei van de stad. Diverse beleidsintensiveringingen uit het coalitieprogramma Duurzaam doen vloeien rechtstreeks voort uit de groei van Haarlem. Daarom stelt het college voor deze extra baten daar de komende jaren voor in te zetten respectievelijk te onttrekken aan deze reserve. Het meerjarig verloop van de reserve is weergegeven in onderstaande tabel:

Ontwikkeling reserve Groei van de stad	2018	2019	2020	2021	2021	2023
Stand per 1-1	-1.425 v	-1.800 v	-723 v	-643 v	-487 v	-331 v
Geraamde dotatie	-545 v	-972 v	-1.361 v	-1.361 v	-1.361 v	-1.361 v
Uitvoering projecten groei van de stad (BERAP1)	100 n					
Areaaluitbreiding fysiek domein	70 n	80 n	80 n	156 n	156 n	156 n
Vrijval programmabudget (is geraamd voor de periode 2019 t/m 2022)						-200 v
Onttrekking o.b.v. voorstellen kadernota		1.969 n	1.361 n	1.361 n	1.361 n	1.361 n
Begrotingsstand actueel	-1.800 v	-723 v	-643 v	-487 v	-331 v	-375 v

an. Inzet surplus reserve grondexploitaties (programma 7)

De reserve grondexploitatie is door de winstgevende resultaten in de afgelopen jaren gegroeid en is meer dan voldoende voor het opvangen van risico's en nog te betalen kosten. Het college stelt de raad voor om daaruit € 5 miljoen toe te voegen aan een daartoe in te stellen bestemmingsreserve Ongedeelde stad en € 3 miljoen in te zetten als dekkingsmiddel in de meerjarenraming.

Jaarlijks, bij het opstellen van de jaarstukken, wordt de omvang van de reserve grondexploitaties beoordeeld (stand versus risico's). Voorgesteld wordt het surplus van deze reserve over te hevelen naar de bestemmingsreserve Ongedeelde stad. Op het moment dat daar bruto € 10 miljoen aan is toegevoegd (te weten € 5 miljoen nu plus de dotaties bij komende jaarrekeningen) komt het college met een voorstel over het al dan niet voortzetten van deze lijn.

ao. Inzet reserve sociaal domein (programma 7)

De stand van de reserve sociaal domein maakt het mogelijk om daar op verantwoorde wijze € 6 miljoen in te zetten voor het realiseren van de ambities uit het Coalitieprogramma Duurzaam doen (€ 3 miljoen in 2019 en in 2020).

ap. Inzet middelen voor participatie en leefbaarheidsinitiatieven (programma 7)

Eerder is aangegeven dat de bestemming van de middelen duurzame stedelijke vernieuwing (DSV) worden verbreed naar participatie en leefbaarheidsinitiatieven. Ook andere budgetten in de begroting zijn beschikbaar om initiatieven in de stad te ondersteunen. Met ingang van 2022 is jaarlijks nog € 500.000 beschikbaar binnen het onderhavige budget (in plaats van € 1 miljoen).

Besluitpunten naar aanleiding van het financieel kader:

Besluitpunt

Het college stelt de raad voor:

- In te stemmen de verbreding van de reserve duurzame stedelijke vernieuwing naar een egaliseringsreserve Participatie en leefbaarheid (*conform bijlage 5*).
- In te stemmen met het instellen van een reserve Ongedeelde stad en aan deze reserve een bedrag van € 5 miljoen toe te voegen. Jaarlijks zal bij de jaarstukken een mogelijk surplus van de reserve grondexploitaties aan de reserve worden toegevoegd (*conform bijlage 5*).
- In te stemmen om een bedrag van € 8 miljoen aan de reserve grondexploitatie te onttrekken, waarvan € 5 miljoen wordt gedoteerd aan de reserve Ongedeelde stad en de resterende € 3 miljoen als dekking in te zetten over de jaren 2019 tot en met 2021.
- In te stemmen met de geraamde onttrekkingen van de reserve Groei van de stad als opgenomen onder aanvullende dekkingsmiddelen.
- In te stemmen met de aanvullende dekkingsvoorstellen en deze op te nemen in de Programmabegroting 2019-2023.

Samenvatting financieel kader:

	2018		2019		2020		2021		2022		2023	
Beschikbaar financieel kader	133	n	-4.918	v	-7.520	v	-9.160	v	-13.701	v	-10.289	v
Lasten uitvoering investeringsprogramma			3.193	n	4.193	n	4.193	n	4.193	n	4.193	n
Hogere lasten cluster sociaal	760	n	3.425	n	2.780	n	3.105	n	3.105	n	3.105	n
Hogere lasten cluster fysiek	1.100	n	4.855	n	5.855	n	6.540	n	5.240	n	4.100	n
Hogere lasten cluster burger en bestuur	560	n	965	n	1.235	n	1.105	n	1.105	n	1.105	n
Saldo dekkingsmiddelen	0	v	-6.741	v	-6.133	v	-3.133	v	-2.633	v	-3.133	v
Saldo incl. voorstellen	2.587	n	779	n	410	n	2.650	n	-2.691	v	-919	v
Saldi toevoegen/onttrekken aan algemene reserve (per saldo budgettair-neutraal)			-779	v	-410	v	-2.650	v	2.691	n	1.148	n
Saldo meerjarenraming 2018-2023	2.553	n	0	n	0	n	0	n	0	n	229	n

De financiële consequenties van de voorstellen zijn samengevat weergegeven. Om tot een sluitende meerjarenbegroting te komen worden de batige en nadelige saldi van de jaren 2019 tot en met 2023 resp. onttrokken en toegevoegd aan de algemene reserve, maar per saldo neutraal. Omdat toevoegingen en onttrekkingen elkaar in evenwicht houden, dient in 2023 nog € 1.148.000 toegevoegd te worden aan de algemene reserve. Daarom resteert in 2023 dan nog een nadelig saldo van € 229.000

Besluitpunt:

Het college stelt de raad voor:

- In te stemmen met de financiële consequenties van de aanvullende voorstellen, die voortvloeien uit het coalitieprogramma en deze op te nemen in de Programmabegroting 2019-2023.

2.4 Ontwikkeling algemene reserves

De algemene reserves omvat ook de algemene reserve sociaal domein en de algemene reserve grondexploitaties. Deze reserves dienen als buffer voor onvoorziene uitgaven of afdekking van risico's. Onderstaand wordt de verwachte ontwikkeling per reserve weergegeven. De ontwikkeling van de algemene reserve grondexploitatie is in paragraaf 4.3 (MPG) opgenomen. Onderstaand wordt de verwachte ontwikkeling van de algemene reserve weergegeven.

De algemene reserve

De algemene reserve blijft de komende jaren naar verwachting op een gemiddeld niveau van € 23 miljoen. Gelet op het huidige risicoprofiel (geactualiseerd als onderdeel van de jaarstukken 2017) is dit ruim voldoende.

Tabel 15: Ontwikkeling algemene reserve

Ontwikkeling algemene reserve	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand per 1-1	-30.092	v -26.188	v -23.120	v -22.546	v -19.679	v -22.370
Restant terug storting eerdere onttrekking voor kans en Kracht	-226	v				
Aanwending voor financieel kader (Kadernota 2016)	2.033	n				
Verschuiving onttrekking van 2018 naar 2017 (begroting 2017)	-370	v				
Aanjagen bouwfunctie (versneller Decemberrapportage 2016)	400	n				
Aanwending voor gelijk speelveld wijkraden (Fin. voortgangsrapportage 2018)	39	n				
Onttrekking vanwege uitvoering restant versnellers (woningbouw) conform Fin. voortgangsrapportage 2018	140	n				
Aanwending voor financieel kader (Kadernota 2017)	1.709	n	2.049	n	14	n
Aanwending t.b.v. gelijk speelveld wijkraden (Fin. voortgangsrapportage 2017)	39	n				
Aanwending t.b.v. versnellers (Fin. voortgangsrapportage 2018)	140	n				
Onttrekking t.b.v. uitvoering Participatiewet		240	n	240	n	
Storting saldo reserve Wwb na opheffing		pm	v	pm	v	pm
Dotaties o.b.v. Kadernota 2018					pm	v
Onttrekkingen o.b.v. Kadernota 2018		779	n	410	n	2.650
Begrotingsstand actueel	-26.188	v -23.120	v -22.546	v -19.679	v -22.370	v -23.518

De algemene reserve grondexploitaties

Winstgevende resultaten worden toegevoegd aan de reserve grondexploitatie (reserve grondexploitatie). Naar aanleiding van de tussentijdse winstnemingen bij de Jaarrekening 2017 is de reserve sterk gestegen naar circa € 23,7 miljoen eind 2017. De reserve grondexploitatie dient ter

dekking van verliezen die voor grondexploitaties geprognosticeerd worden. Ook dient de reserve ter dekking van risico's binnen de grondexploitaties. Wanneer de reservepositie groter is dan de benodigde weerstandscapaciteit (voor afdekking van de marktrisico's en de projectrisico's) ontstaat er een zogenaamd surplus.

Rekening houdend met de benodigde weerstandscapaciteit voor marktrisico's en claims dient een bedrag aan € 16 miljoen aan weerstandsvermogen aangehouden te worden.

In tabel 16 is het meerjarenoverzicht opgenomen van de reserve grondexploitatie. Hierin zijn ook verwachte toekomstige positieve afsluitingen van grondexploitaties opgenomen. Hierover kan pas worden beschikt (indien de reserve afdoende is voor dekking van claims en risico's) als de 'winst' ook daadwerkelijk is gerealiseerd. Winstneming is pas toegestaan als van een complex alle kosten zijn gedekt door gerealiseerde inkomsten en dat bijna alle kosten zijn gemaakt (en de te maken kosten eveneens gedekt kunnen worden uit de gerealiseerde baten).

Tabel 16: Ontwikkeling algemene reserve grondexploitaties

Ontwikkeling Reserve grondexploitatie	2018		2019		2020		2021		2021		2023	
Stand per 1-1	-23.733	v	-18.893	v	-17.681	v	-17.588	v	-21.087	v	-21.590	v
Verwachte dotaties	-597	v	-40	v	-1.164	v	-4.605	v	-603	n	pm	v
Verwachte onttrekkingen	437	n	252	n	257	n	106	n	100	n	pm	n
Onttrekking o.b.v. voorstellen kadernota	5.000	n	1.000	n	1.000	n	1.000	n				
Begrotingsstand actueel	-18.893	v	-17.681	v	-17.588	v	-21.087	v	-21.590	v	-21.590	v

De algemene reserve sociaal domein

Tabel 17: Ontwikkeling algemene reserve sociaal domein

Ontwikkeling Alg. Reserve Sociaal domein	2018	2019	2020	2021	2021	2023
Stand per 1-1	-27.274 v	-18.511 v	-10.512 v	-5.335 v	-4.893 v	-4.451 v
Geraamde toevoeging conform Fin. voortgangsrapportage 2018	-910 v					
Geraamde onttrekkingen conform Fin. voortgangsrapportage 2018	1.608 n	368 n				
Voorgenomen onttrekkingen per jaar	8.065 n	4.631 n	927 n	442 n	442 n	pm n
Onttrekking t.b.v. dekking tekort GR Paswerk			1.250 n			
Onttrekkingen t.b.v. voorstellen kadernota		3.000 n	3.000 n			
Begrotingsstand actueel	-18.511 v	-10.512 v	-5.335 v	-4.893 v	-4.451 v	-4.451 v

3 Financiële voortgangsrapportage

3.1 Budgettaire wijzigingen

De eerste bestuursrapportage is geïntegreerd in de kadernota middels dit hoofdstuk 'Financiële voortgangsrapportage 2018'. Hierin zijn hoofdzakelijk financiële wijzigingen opgenomen die het lopende jaar in gaan. Deze worden op hoofdlijnen toegelicht.

Allereerst worden de budgettaire wijzigingen toegelicht, vervolgens enkele bestuurlijk relevante neutrale wijzigingen en tot slot wijzigingen in de reserves. Door deze wijzigingen moeten diverse budgetten in de begroting worden aangepast. De wijzigingen in de baten en lasten per beleidsveld en in reserves zijn verwerkt in een begrotingswijziging in bijlage 4. Door deze wijziging vast te stellen autoriseert uw raad de gewijzigde budgetten en de reservemutaties in de begroting 2018 en verder.

Het resultaat van deze Financiële voortgangsrapportage 2018 bedraagt in jaar 2018 **€ 1,6 miljoen nadelig** en wordt onder andere bepaald door kosten asbestsanering Argonauten, en een bijdrage aan het restauratieproject Pieter Teylers Huis en frictielasten als gevolg van de organisatiewijziging.

In deze rapportage wordt ruim **€ 4,9 miljoen** aan de reserves onttrokken en **€ 1,5 miljoen** aan de reserves toegevoegd. Een deel van de onttrekkingen hebben betrekking op versnellers die in 2017 niet zijn gerealiseerd en nu opnieuw worden geraamd. Het betreft versnellers op het gebied van sociaal domein en woningbouw.

In de financiële voortgangsrapportage worden de eerste grote ontwikkelingen ten opzichte van het vastgestelde begrotingskader zichtbaar. De rapportage gaat over de periode tot en met april. Bij de bestuursrapportage is meer zicht op het verwachte resultaat van het lopende jaar. De meicirculaire is dan inmiddels verschenen en er is een meer precieze eindejaarsverwachting opgesteld. Daarom is het gebruikelijk bij de bestuursrapportage aan de hand van het verwachte resultaat te bepalen of bijsturing nodig en mogelijk is.

In onderstaande tabel melden wij de budgettaire wijzigingen in deze paragraaf Financiële voortgangsrapportage 2018 ten opzichte van de door de raad vastgestelde gewijzigde Begroting 2018-2022.

Beleids- veld	Omschrijving budgettaire wijzigingen	2018	2019	2020	2021	2022
<u>Verbeteringen</u>						
53	Verhuur Waarderveldweg Industrieweg	-230 v	-230 v	-230 v	-230 v	-230 v
61	Extra capaciteit VTH en toename leges	-727 v				
71	Haarlemse belastingvoorstellen 2018	-51 v	-51 v	-51 v	-51 v	-51 v
72	September- en decembercirculaire 2017	-606 v	-122 v	366 n	732 n	122 n
72	Rente- en dividend voordeel	-500 v				
Subtotaal verbeteringen		-2.114 v	-403 v	85 n	451 n	-159 v
<u>Verslechtingen</u>						
11	Hogere kosten asbestsanering Argonauten	589 n				
12	Uitkeren subsidie Scouting Regio Haarlem	30 n	-10 v	-10 v	-10 v	
42	Bijdrage restauratieproject Pieter Teylers Huis	500 n				
42	Exploitatiesubsidie Stichting Museum Haarlem	40 n	40 n			
51	Verhogen ambtelijke inzet diverse projecten	250 n				
<i>Capaciteitsknelpunten:</i>						
div	Inhuur fysiek domein	123 n				
53	Formatie en advies/onderzoekskosten Vastgoed ¹	337 n	424 n	424 n	424 n	115 n
53	- dekking reserve Vastgoed (<i>onttrekking</i>)	-100 v	-200 v	-200 v	-200 v	-100 v
61	Knelpunten personeel DIA (inhuur)	415 n	200 n	67 n		
61	Capaciteit Klantcontactcentrum	378 n	248 n	118 n	118 n	118 n
73	Frictielasten	600 n	300 n			
53	Onkruidbestrijding begraafplaatsen	250 n	250 n	250 n	250 n	250 n
63	SIV/ RIEC	90 n	90 n	90 n	90 n	90 n
73	Verhoging opleidingsbudget*	343 n	343 n	343 n	343 n	343 n
73	- dekking reserve Opleidingen (<i>onttrekking</i>)	-250 v				
73	Vervanging klantbegeleidingssysteem	107 n				
Subtotaal verslechtingen		3.702 n	1.685 n	1.082 n	1.015 n	816 n
Resultaat Financiële voortgangsrapportage 2018		1.588 n	1.282 n	1.167 n	1.466 n	657 n

¹Deze wijzigingen hebben, naast een effect op de reserves, ook een budgettair effect en zijn daarom in deze tabel opgenomen en niet in de paragraaf reservemutaties.

Toelichting verbeteringen:

Verhuur Waarderveldweg /Industrieweg

In 2017 is voor een kavel aan de Waarderveld /Industrieweg een huurcontract afgesloten. De jaarlijks huuropbrengst bedraagt **€ 230.100**. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar nota [2017/206305](#).

Extra capaciteit VTH en toename leges

Vanaf 2016 is de economische groei van de bouwsector sterk voelbaar en meetbaar. Door een toename van ingediende aanvragen en de daaruit voortvloeiende beschikkingen stijgen ook de legesinkomsten met € 1,45 miljoen. Voor deze toename van beschikkingen is extra capaciteit nodig. De extra uitgaven voor inhuur worden geraamd op € 728.000 voor het 1e halfjaar 2018, per saldo een voordeel van **€ 727.000**.

Haarlemse belastingvoorstellen 2018

De raad heeft op 23 november 2017 de Haarlemse belastingvoorstellen 2018 met bijbehorende belastingverordeningen en het kwijscheldingsbesluit 2018 vastgesteld. De herberekende opbrengsten OZB zijn per saldo **€ 51.000** hoger en worden nu ten gunste van de Programmabegroting 2018-2022 geraamd. De hogere opbrengst is niet het gevolg van een tariefsverhoging, het tarief is zelfs verlaagd. Dit is het gevolg van de totale waardeontwikkeling welke van diverse factoren afhankelijk is zoals het aantal woningen en aanpassing van de waarden op basis van bezwaarschriften en jurisprudentie. Voor meer informatie wordt verwezen naar raadsbesluit [2017/463600](#).

September- en decembercirculaire 2017

Het budgettair effect volgt bijna volledig uit de septembercirculaire 2017. Ten opzichte van de meicirculaire 2017 is in 2018 en 2019 sprake van voordelen voor de algemene middelen van de gemeente. Voor 2020, 2021 en 2022 is sprake van nadelen. Daarnaast zijn er wijzigingen in specifieke beleidsvelden en voor het sociaal domein. Deze bedragen komen ten gunste of ten laste van de betreffende beleidsvelden. Voor een meer uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de nota septembercirculaire [2017/440388](#) en de collegebrief over decembercirculaire 2017 gemeentefonds en startnota kabinet [2018/44309](#).

In onderstaande tabel zijn de wijzigingen in de baten en lasten per beleidsveld weergegeven:

Beleids- veld	September- en decembercirculaire 2017 specificatie wijzigingen:	2018	2019	2020	2021	2022
12	Arbeidsparticipatie mensen psychische beperking (<i>lasten</i>)	8 n				
21	Wmo huishoudelijke hulp (<i>lasten</i>)	-61 v	-61 v	-61 v	-64 v	-64 v
21	Wmo (<i>lasten</i>)	-238 v	-275 v	-388 v	-276 v	-276 v
22	Jeugdzorg (<i>lasten</i>)	-204 v	-99 v	-133 v	-99 v	-99 v
23	Beschermd wonen (<i>lasten</i>)	95 n	104 n	105 n	106 n	106 n
23	Maatschappelijke Opvang Oggz (<i>lasten</i>)	-75 v	-75 v	-75 v	-75 v	-75 v
23	Vrouwenopvang (<i>lasten</i>)	-147 v	-147 v	-147 v	-147 v	-147 v
31	Re-integratie (<i>lasten</i>)				-350 v	-388 v
31	WSW (<i>lasten</i>)			124 n	124 n	122 n
63	Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (<i>lasten</i>)	26 n	20 n	20 n	20 n	20 n
72	Wijziging algemene uitkering (<i>baten</i>)	-10 v	411 n	921 n	1.493 n	923 n
Totaal budgettair effect:		-606 v	-122 v	366 n	732 n	122 n

Rente- en dividendvoordeel

Op het taakveld treasury ontstaat van een voordeel van **€ 500.000** door een gunstiger resultaat op de langlopende rente (€ 350.000) en meer dividend van de Bank Nederlandse Gemeenten dan verwacht (€ 150.000).

Toelichting verslechtingen:

Hogere kosten asbestsanering Argonauten

Voorafgaand aan de renovatie van basisschool de Argonauten, Nicolaas van der Laanstraat 25, was bekend dat er een hoeveelheid asbest gesaneerd moest worden. De kosten hiervan bedragen € 533.449. Als gevolg van een brandmelding tijdens de leegstandperiode is de zolder door de brandweer betreden. Daardoor is asbest verspreid geraakt in het gebouw en is aanvullende sanering nodig. De kosten hiervan bedragen € 455.111 (inclusief het aanvullend onderzoek). Totale kosten € 988.560, waarvan € 200.000 reeds vorig jaar uitgegeven. Een bedrag van € 200.000 kan uit de lopende exploitatiebegroting 2018 gedekt worden. Per saldo een nadeel van **€ 589.000** voor de algemene middelen.

Uitkeren subsidie Scouting Regio Haarlem

Scouting regio Haarlem gaat nieuwbouw realiseren voor het scoutinggebouw Schoteroog. Hiervoor is eenmalig een budget van € 30.000 nodig. Scouting ontvangt jaarlijks een subsidie van € 30.000. Nu wordt voor 3 jaren € 10.000 in 1 keer gebundeld uitgekeerd in 2018 om Scouting te helpen met de financiering van hun gebouw. Daarna wordt 3 jaar € 10.000 minder subsidie uitgekeerd en daarna wordt het subsidie weer zoals het was (€ 30.000). Hierdoor wordt de scouting in de gelegenheid gesteld om deze nieuwbouw te realiseren.

Bijdrage restauratieproject Pieter Teylers Huis

De gemeente Haarlem draagt eenmalig € 500.000 bij aan het omvangrijke restauratieproject van Pieter Teylers Huis. Dit project voor de noodzakelijke instandhouding van het pand, een rijksmonument, is een unieke casus, waarbij vele partijen de handen ineen slaan. De restauratie met behoud van het historische interieur en openstelling voor het publiek is een belangrijke toevoeging aan Teylers Museum. De gemeente Haarlem en de inwoners zijn trots op de uitstraling en positie van Teylers Museum. Met de eenmalige subsidiebijdrage onderstreept Haarlem de betekenis van dit icoon voor de stad en toont ermee de hoge waardering voor de vele, diverse activiteiten in zowel het museum als straks in het voormalige woonhuis van Pieter Teyler, na afronding van het restauratieproject.

Exploitatiesubsidie Stichting Museum Haarlem

Het college stelt de raad voor een exploitatiesubsidie voor 2018 en 2019 van € 40.000 aan Stichting Museum Haarlem te verstrekken, naast de huursubsidie. Museum Haarlem realiseert in 2018 een nieuwe vaste opstelling, 'Allemaal Haarlemmers' ([2017/499700](#)).

Verhogen ambtelijke inzet diverse projecten

Op een aantal projecten is meer ambtelijke inzet nodig dan van te voren was ingeschat. Het gaat om de projecten Beresteijn, Dakkas, Gonnet en EKP. De projecten vergen meer ambtelijke begeleiding vanwege de complexe bestuurlijke besluitvorming, samenwerking met initiatiefnemers, vertraging van het proces ofwel extra overleg met bewoners. De kosten bedragen € 250.000.

Capaciteitsknelpunten

In de periode voor 2010 is de financiële positie van de gemeente Haarlem verslechterd en de schuld opgelopen. In de jaren 2010 tot 2016 zijn er forse bezuinigingen gerealiseerd op de personele kosten (middels formatiereductie en capaciteitsreductie) en is de gemeente in een gezonde financiële situatie gebracht. Daarbij is bij de begroting 2016 nader ingegaan op de opdracht om de omvang van de overhead terug te dringen. Met het vaststellen van de Kadernota 2016 en het invullen van € 60 miljoen aan bezuinigingen is er efficiënte invulling van de taakstellingen en formatiereducties gegeven.

Gebleken is dat het opleggen van een efficiëntietaakstelling op de capaciteit van de gehele organisatie door de bezuinigingen heeft geleid tot zwaarwegende knelpunten omdat de verdeling complex is. Daarbij leidt een inhaalslag op uitgestelde investeringen in een periode van bezuinigingen in de toekomst vaak tot capaciteitsknelpunten.

Door de stijgende economische trend, zijn in de Decemberrapportage 2016 impulsen aan de stad aangekondigd die in de recente crisisperiode niet mogelijk waren. In deze rapportage en de

Kadernota 2017 is een aantal dringende knelpunten verholpen. Zo is door extra middelen voor het sociaal domein beschikbaar te stellen, versnelling aangebracht in de transformatie sociaal domein. In het fysiek domein is geïnvesteerd op duurzaamheid en zijn ruimtelijke initiatieven actief aangejaagd. In de Bestuursrapportage van 2017 is de stijgende werkdruk en (opnieuw) stijgende inhuur zichtbaar geworden. Het is duidelijk dat de organisatie behoefte heeft aan extra capaciteit voor langere termijn. Naar aanleiding van de bespreking Kadernota 2017 is bezien welk deel van de ingehuurd formatie kan worden vervangen door uitbreiding van de vaste formatie.

Intussen is het economisch tij nog meer gekeerd en hiermee de gemeentelijke ambitie. Verder ombuigen op de personele capaciteit, staat in schril contrast met de toenemende vraag van gemeenten naar producten en diensten. Zo zet de gemeenten in het kader van de groei van Haarlem fors in op woningbouw en ruimtelijke ontwikkelingen en vraagt de vergaande digitalisering om modernisering van de overheid en starten er veel initiatieven en projecten.

Hierdoor zijn wij in een situatie gekomen dat al een geruime periode de huidige formatie in relatie tot de huidige werkvoorraad uit balans is geraakt. Het blijkt dat de huidige middelen (formatie en capaciteit) niet voldoende van omvang is om de gemeenten in kwalitatief en kwantitatief opzicht te ondersteunen (om de noodzakelijke en wettelijke taken te kunnen uitvoeren). Dit geldt met name voor en is het meest urgent bij de volgende afdelingen; Vastgoed, Fysiek domein (projecten), DIA en het KCC. In deze context worden de volgende knelpunten voorgelegd. Zonder uitpuutend te zijn, zijn dit alle knelpunten die nu zijn voorzien. In de vertaling van de Kadernota naar de begroting zullen de capaciteitsuitbreidingen (meebewegend met de toenemende activiteit in de stad en daarmee werklust voor de gemeente) inzichtelijk worden gemaakt. Onderstaand staan deze knelpunten per afdeling/domein gespecificeerd;

Capaciteitsknelpunt: Inhuur fysiek domein

Jaarlijks wordt op basis van de gevraagde inzet voor projecten en programma's van het "Fysiek Domein" bepaald hoe groot de flexibele schil (extra inhuur bovenop de vaste formatie) van de organisatie moet zijn om het projectvolume van 2018 te kunnen begeleiden. In totaal wordt in 2018 2,1 miljoen extra inhuur begroot en deze inhuur wordt grotendeels gedekt uit de zogenaamde VAT-VTU component in de projectbegroting. Deze VAT-VTU component wordt begroot voor ieder project en is bestemd voor de ambtelijke projectbegeleiding. Voor capaciteit begraafplaatsen en vervanging vanwege ziekte bij technisch advies projecten (tezamen **€ 123.000**) is geen dekking, voorgesteld wordt dit ten laste van de algemene middelen te brengen.

Capaciteitsknelpunt: Uitbreiden formatie en additionele advies en onderzoekskosten

Bij Vastgoed is een capaciteitstekort ontstaan bij de functies accountmanager en administratief beheerder. Voorgesteld wordt om dit op te lossen door een accountmanager/projectleider aan te trekken (1fte), die voor een periode van maximaal vier jaar oude en langdurig slepende dossiers aan gaat pakken. Voor de administratieve ondersteuning van de projectleider wordt voorgesteld om 1,6 fte administratief beheerder in schaal 8 aan te trekken, waarvan 0,6 fte voor een periode van vier jaar. In de periode 2018-2022 wordt de formatie die betrekking heeft op verkoop gedekt uit de reserve Vastgoed (€ 100.000 in de jaren 2018 en 2022 en € 200.000 in de jaren 2019-2021). Omdat de kosten van 1fte administratief beheerder structureel zijn en de onttrekking uit de reserve Vastgoed na 2022 eindigt, ontstaat vanaf 2023 een structureel nadeel van € 57.000 ten laste van de algemene middelen. Dit is niet zichtbaar in de tabel omdat deze eindigt bij het jaar 2022.

Capaciteitsknelpunt: personeel DIA

Door personele problemen is de productiviteit van DIA aanzienlijk beperkt. Tegelijk neemt het werk toe door diverse landelijke en wettelijke ontwikkelingen rond data- en basisregistraties en de toegenomen vraag uit de organisatie. In de Kadernota 2017 is hiervoor al een formatie-uitbreiding gehonoreerd maar deze blijkt niet toereikend. Momenteel komt de uitvoering van lopende werkzaamheden zoals (wettelijke) taken rond basisregistraties, de implementatie van de nota centraal gegevensmanagement en monitors/onderzoeken in gevaar en is sprake van overbelasting. Door inhuur kunnen diverse activiteiten zoals het adviseren over en faciliteren van onderzoek, de advisering over en verzameling van indicatoren in programmabegroting/jaarverslag en de implementatie van de nota centraal gegevensmanagement worden voortgezet. De kosten van deze tijdelijke inhuur van extra capaciteit bedraagt in 2018 **€ 415.000**, in 2019 **€ 200.000** en in 2020 **€ 67.000**. Dit geld is langere tijd nodig om de werkzaamheden van langdurig zieken op te vangen en de discrepantie tussen benodigde en aanwezige competenties en vaardigheden te minimaliseren.

Capaciteitsknelpunt: Klantcontactcentrum

De formatie bij het klantcontactcentrum schiet tekort om de noodzakelijke en wettelijke taken te kunnen uitvoeren. Hierdoor loopt de telefonische wachttijd op tot 6 keer boven de landelijke norm. Het streven is om de wachttijd aan de balie te beperken tot maximaal 15 minuten in de ochtend en tot maximaal 5 minuten op afspraak. Ook die worden niet gehaald en de wachttijd loopt op tot 45 minuten. Tot slot constateren wij een oplopend aantal aanvragen van briefadressen en van adresonderzoeken. Ook hier geldt dat er tekort capaciteit is om deze taken binnen de daarvoor gestelde normen uit te voeren. Om de taken naar de wettelijke normen en raadswensen uit te voeren is voor de baliebezetting en telefoon incidenteel een bedrag nodig van € 260.000 aan inhuur voor 2018 en € 130.000 in 2019. De reeks is naar verwachting niet structureel nodig in verband met vermindering van het aantal aan te vragen documenten en inspanningen op het gebied van digitalisering gericht op het ontlasten van het telefoonkanaal.

Daarnaast is extra capaciteit nodig voor de briefadressen en adresonderzoeken hetgeen € 117.656 (exclusief overhead) kost. De werkzaamheden voor de briefadressen hangen samen met de taak als centrumgemeente hetgeen veel verzoeken voor briefadressen oplevert, die vanwege sociaal economische redenen tijdig moeten zijn uitgevoerd. De adresonderzoeken zijn noodzakelijk in de strijd tegen adres- en woonfraude.

Capaciteitsknelpunt: Frictielasten

Per 1 januari 2018 heeft Haarlem een nieuwe organisatiestructuur waarin de hoofdstructuur gewijzigd is naar een organisatie die gevormd wordt door een verbrede directie en 24 afdelingen. De laag van hoofdafdelingen is verdwenen evenals de bedrijfsbureaus die direct gelieerd waren aan de hoofdafdeling. Hoofdmotief is sneller en wendbaarder te kunnen reageren op veranderingen uit de omgeving door een organisatie die meer vanuit netwerken kan opereren. Tegelijk is in de nieuwe organisatie opzet de vanwege bezuinigingen ingevoerde samenvoeging van twee functies weer ongedaan gemaakt. Het gaat om de functies van communicatie adviseur en bestuursadviseur. In de praktijk is gebleken dat de samenvoeging of ten koste van de ene functie of van de andere functie gaat en dus moeilijk is te combineren. Daarom zijn het weer twee functies geworden. Uitgangspunt van de organisatiewijziging is geweest om voor iedereen een passende werkplek te vinden. Dat is grotendeels gelukt. Het passend organiseren conform de nieuwe organisatie visie en opzet zorgt tijdelijk voor een frictie die in twee jaar tijd afgebouwd kan worden. Wat uiteindelijk niet direct binnen de organisatie opgelost kan worden is voor het jaar 2018 een bedrag van **€ 600.000** en voor het jaar

€ 300.000. De belangrijkste posten worden daarbinnen gevormd door de overgang van bedrijfsbureaus naar de afdeling Interne Dienstverlening en de centralisatie van alle managementondersteuners in één afdeling. Voor alle medewerkers geldt dat er vanaf 2018 passend werk is gevonden, waarmee uitval wordt voorkomen en dat vanaf 2020 er een reële verwachting is dat de nieuwe structuur geheel inpasbaar is binnen het bestaande budgettaire kader.

Onkruidbestrijding begraafplaatsen

In de kadernota 2017 is extra geld beschikbaar gesteld om het onkruid te beheersen in de openbare ruimte. Dit, omdat chemische onkruidbestrijding niet meer toegestaan is. Per 1 januari 2017 is ook de chemische onkruidbestrijding volledig gestopt. De kosten van de onkruidbestrijding op de begraafplaatsen waren in 2017 nog niet bekend en zijn dus ook niet verwerkt in de raming zoals opgenomen in de kadernota 2017. Onlangs is door een extern bureau onderzoek gedaan naar de alternatieven voor chemische onkruidbestrijding op de begraafplaatsen en zijn de kosten daarvan in beeld gebracht. De extra kosten voor het schoffelen op de onverharde delen en het schoonhouden van de grindpaden van de drie begraafplaatsen zijn geraamd op **€ 250.000** extra per jaar. In 2018 worden extra medewerkers ingehuurd voor de onkruidbestrijding. In de loop van 2018 zal een voorstel voorgelegd worden aan het bestuur op welke wijze de onkruidbestrijding structureel aangepakt gaat worden op de begraafplaatsen.

SIV/RIEC

De regio Noord Holland krijgt jaarlijks van het ministerie van V&J een subsidie voor het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) voor de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Deze subsidie (€ 735.000) krijgt vanaf 2019 als aanvullende voorwaarde een cofinanciering van de gemeenten en andere RIEC partners. Voor Haarlem is dat voor het RIEC een bedrag van € 40.000. De burgemeesters in Noord Holland hebben gezamenlijk afgesproken de aanpak van ondermijning voort te zetten. De burgemeester van Haarlem is ook regioburgemeester van Noord Holland en voorzitter van de stuurgroep RIEC. De subsidie vanuit het ministerie is cruciaal voor Haarlemse projecten als project Lelie, project ARAS, het Rozenprieel en de aanpak van Outlaw Motorgangs. Voor het Samenwerkingsverband Integrale Veiligheid (SIV) met regionale samenwerking op thema's als radicalisering, mensenhandel en cybercrime is de bijdrage voor Haarlem € 50.000. Per saldo een structureel nadeel van **€ 90.000**. De bedragen per gemeente zijn bepaald op basis van inwonersaantal. De burgemeesters van Noord Holland hebben afgesproken om deze thema's gezamenlijk aan te pakken in verband met de benodigde specifieke expertise, verplaatsingseffecten of gemeentegrens overschrijdende problematiek.

Verhoging opleidingsbudget

Om te komen tot een opleidingsbudget van 2% van de loonsom is dit jaar een ophoging van het opleidingsbudget met **€ 0,3 miljoen** nodig. Dit jaar stijgt de loonsom naar € 80 miljoen. Twee procent van € 80 miljoen is € 1,6 miljoen. Op dit moment is er ruim € 1,2 miljoen beschikbaar. Het budget dient opgehoogd te worden. In 2018 wordt € 250.000 van de budgetverhoging gedekt uit de reserve opleidingen.

Vervanging klantbegeleidingssysteem

In het investeringsplan is een bedrag opgenomen voor vervanging van het klantbegeleidingssysteem. Het gaat om implementatie- en licentiekosten die niet als investering kunnen worden gezien. Het bedrag zal worden omgezet naar het exploitatiebudget van ICT en

inhuur i.v.m. klantbegeleiding. De extra lasten in 2018 van dit voorstel worden gecompenseerd door meerjarige verlaging van de kapitaallasten bij het eerstvolgende investeringsplan.

3.2 Neutrale wijzigingen

Beleids- veld	Omschrijving neutrale wijzigingen	baten/ lasten	2018	2019	2020	2021	2022	
11	Uitkering onderwijsachterstanden 2018	Lasten	5.400	n				
11	Uitkering onderwijsachterstanden 2018	Baten	-5.400	v				
11	Investerings Sport onder de € 100.000.	Lasten	104	n				
72	Investerings Sport onder de € 100.000.	Lasten	-104	v				
11	Verlenen bijdragen 1e inrichting klaslokalen 2018	Lasten	238	n				
72	Verlenen bijdragen 1e inrichting klaslokalen 2018	Lasten	-238	v				
12	Intensivering CJG t.b.v. huisartsen	Lasten	308	n	308	n	308	n
22	Intensivering CJG t.b.v. huisartsen	Lasten	-308	v	-308	v	-308	v
12	Subsidie inzet GGZ mdw sociaal wijkteams	Lasten	448	n	448	n	448	n
21	Subsidie inzet GGZ mdw sociaal wijkteams	Lasten	-448	v	-448	v	-448	v
12	Verschuiven budget begeleiding jongeren naar CJG	Lasten	279	n	279	n	279	n
22	Verschuiven budget begeleiding jongeren naar CJG	Lasten	-309	v	-309	v	-309	v
22	Verschuiven budget begeleiding jongeren naar CJG	Baten	30	n	30	n	30	n
21	Samenvoegen budgetten voor zorgpolis	Lasten	-1.100	v	-1.100	v	-1.100	v
32	Samenvoegen budgetten voor zorgpolis	Lasten	1.100	n	1.100	n	1.100	n
31	Aanpassing budget baten en lasten ESF subsidie	Lasten	804	n	1.047	n		
31	Aanpassing budget baten en lasten ESF subsidie	Baten	-804	v	-1.047	v		
32	Herschikking budgetten Minima & Bijz. bijstand	Lasten	110	n	110	n	110	n
32	Herschikking budgetten Minima & Bijz. bijstand	Baten	-110	v	-110	v	-110	v
33	Dienstverleningsovk. Schulddienstverl. Zandvoort	Baten	200	n	200	n	200	n
73	Dienstverleningsovk. Schulddienstverl. Zandvoort	Baten	-200	v	-200	v	-200	v
41	Overhevelen programmabudget Groei van de stad	Lasten	208	n	208	n	206	n
51	Overhevelen programmabudget Groei van de stad	Lasten	-208	v	-208	v	-206	v
51	Omzetten baten Nedvang naar Spaarnelanden	Baten	573	n	573	n	573	n
51	Omzetten baten Nedvang naar Spaarnelanden	Lasten	-573	v	-573	v	-573	v
63	Bijdrage preventie woninginbraken	Lasten	100	n				
63	Bijdrage preventie woninginbraken	Baten	-100	v				
72	Budget Algemene Verord. Gegevensbescherming	Lasten	-150	v				
73	Dekking t.l.v. onvoorzien	Lasten	150	n				

Beleids- veld	Omschrijving neutrale wijzigingen	baten/ lasten	2018	2019	2020	2021	2022
72	Verduurzamen verlichting raadszaal en Raakspoort	Lasten	-125 v				
73	Verduurzamen verlichting raadszaal en Raakspoort	Lasten	125 n				
72	Vennootschapsbelasting t.l.v. onvoorzien	Lasten	-700 v	-700 v	-700 v	-700 v	-700 v
72	Vennootschapsbelasting t.l.v. onvoorzien	Lasten	700 n	700 n	700 n	700 n	700 n
Totaal neutrale wijzigingen			0	0	0	0	0

Toelichting neutrale wijzigingen

Uitkering onderwijsachterstanden 2018

De specifieke uitkering onderwijsachterstanden is van rijkswege met een jaar verlengd tot en met 2018 (baten en lasten nemen toe met **€ 5,4 miljoen**).

Investerings Sport onder de € 100.000.

Voor een tweetal investeringen onder de € 100.000 wordt een beroep gedaan op de stelpost die is gevormd uit de vrijvallende kapitaallasten. In dit geval betreft het de vervanging van de toplaag voor Haarlem Bowls en de renovatie van het natuurgrasveld bij Olympia. Voor meer uitgebreide informatie over vervangingsinvesteringen sportvelden wordt verwezen naar nota [2017/491362](#).

Verlenen bijdragen 1e inrichting klaslokalen 2018

In het Jaarlijks Onderwijshuisvestings Plan 2018 zijn de aanvragen voor eerste inrichting onderwijsleerpakket en meubilair opgenomen. Totaal is voor een bedrag van **€ 238.000** toegekend. Dit wordt gedekt uit de stelpost die is gevormd uit de vrijvallende kapitaallasten.

Intensivering CJG t.b.v. huisartsen

Het CJG intensificeert de zorgondersteuning bij huisartsen door praktijkondersteuners met jeugdexpertise aan de praktijk toe te voegen om in preventieve zin te kunnen handelen. Het budget voor deze praktijkondersteuner wordt overgeheveld van het budget voor Jeugdhulp naar het budget voor het CJG.

Subsidie inzet GGZ medewerkers sociaal wijkteams 2018 e.v.

Het voornemen om vormen van geïndiceerde Wmo maatwerkvoorzieningen te kantelen naar de basisinfrastructuur staat voor het eerst vermeld in het transformatieprogramma dat half 2015 bestuurlijk is vastgesteld. In oktober 2016 heeft de raad besloten (delen van) de maatwerkvoorziening begeleiding individueel (BGI) te kantelen naar het sociaal wijkteam. Van oktober tot eind 2017 worden deze kosten (deels) gefinancierd vanuit het programmaproject, omdat er nog geen directe afname van maatwerk BGI door de kanteling te verwachten is. Vanaf 2018 moet de financiering van de inzet van de GGZ medewerkers in de sociaal wijkteams structureel geregeld worden. We gaan hierbij voor 2018 uit van een inzet van 24 uur/week x 9 teams.

Verschuiven budget begeleiding jongeren naar budget CJG

De jongeren, die tijdelijk opgenomen worden in Spaarnezicht, worden begeleid door een CJG-coach. Dit wordt vanuit het budget zwerfjongeren gefinancierd. Het budget voor deze begeleiding wordt overgeheveld naar het budget CJG.

Samenvoegen budgetten voor zorgpolis

Per 1-1-2018 kunnen cliënten deelnemen aan de collectieve zorgpolis. Om dit financieel goed te monitoren is besloten om de oude regelingen (vergoeding eigen risico zorgverzekering en vergoeding eigen bijdrage Wmo) samen te voegen met de kosten voor de collectieve zorgpolis. Via deze mutatie worden de budgetten daarom gecentraliseerd en voortaan verantwoord binnen product Inkomensondersteuning.

Aanpassing budget baten en lasten ESF subsidie

In de begroting 2018 en 2019 is de raming van het budget voor de ESF subsidie 2017EUSF201224 Toeleiding naar werk 2 niet opgenomen. Middels dit journaal worden de baten en lasten geraamd over 2018 en 2019.

Herschikking budgetten Minima & Bijzondere bijstand

Op 7 maart 2018 is de informatie nota ([2017/514381](#)) behandeld in het college. In deze nota wordt voorgesteld om een aantal budgetten binnen Minima en bijzondere bijstand te herschikken, zodat met name de grote stijging bij beschermingsbewind kan worden opgevangen in 2018 en 2019. Via deze mutatie worden de budgetten verschoven.

Dienstverleningsovereenkomst Schulddienstverlening met Zandvoort

Vanaf 2015 t/m 2017 werd de schulddienstverlening en de fraudebestrijding al uitgevoerd door Haarlem voor de gemeente Zandvoort. Dit werd t/m 2017 via aparte kwartaal facturen doorbelast aan Zandvoort. Vanaf 2018 vindt deze aparte doorbelasting aan Zandvoort niet meer plaats, maar wordt vergoeding voor deze taken betrokken bij de vergoeding van Zandvoort aan Haarlem in het kader van de ambtelijke samenwerking.

Overhevelen programmabudget Groei van de stad

Het programmabudget staat nu geraamd onder de Omgevingswet, beleidsveld 5.1. Dit is niet wenselijk vanwege vermenging en minder overzicht. Het budget gaat naar een nieuwe kostenplaats voor Groei van de stad op beleidsveld 4.1.

Omzetten baten Nedvang naar Spaarnelanden

Een deel van de dekking van de kosten voor het Strategisch Plan Afvalscheiding (SPA) zijn de vergoedingen van Nedvang voor ingezamelde grondstoffen. De in de begroting beschikbaar gestelde bedragen voor SPA zijn echter netto bedragen. Deze baten dienen dan ook in de begroting te worden verlaagd en worden verrekend met het saldo van de DDO Afval en Reiniging.

Bijdrage preventie woninginbraken

Van het ministerie van Justitie en Veiligheid is een eenmalige bijdrage van **€ 100.000** ontvangen voor 2018 voor de preventie van woninginbraken. Dat bedrag wordt besteed aan de uitbreiding van de Haarlemse preventiecampagne, het verbeteren van sociale woningbouw woningen in Schalkwijk, het stimuleren en verstevigen van burgerparticipatie (waaronder WhatsApp groepen) en de uitbreiding van het project buurtpreventieauto.

Budget Algemene Verordening Gegevensbescherming t.l.v. onvoorzien

Vanaf 25 mei 2018 treedt de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in werking en vervangt de Wet bescherming persoonsgegevens. Om te kunnen voldoen aan de eisen van de AVG en om een aantal noodzakelijke activiteiten te kunnen uitvoeren voor het van kracht worden van de AVG op 25 mei 2018, is een extra inspanning nodig. Extra tijdelijke capaciteit in 2018 wordt gevraagd om de vele vragen op het gebied van privacy uit de organisatie te kunnen beantwoorden. Daarnaast moeten processen of applicaties waar gewerkt gaat worden met persoonsgegevens, worden beoordeeld op privacy risico's. Als dat het geval is, moet een zogeheten DPIA (data protection impact assessment) worden gedaan: een nadere analyse van de risico's. De inzichten die dit oplevert, moeten ertoe leiden dat het proces of de applicatie dan vervolgens zo wordt aangepast dat die risico's worden weggenomen of teruggebracht tot een aanvaardbaar niveau. Deze aanpassingen zullen soms organisatorisch maar vaak ook technisch zijn en capaciteit vragen van ICT.

Pas recentelijk is met voldoende scherpheid duidelijk welke activiteiten nodig zijn om aan de wet te voldoen en is er dus ook zicht op de kosten die hiermee gemoeid zijn. Gelet hierop en omdat de maatregelen nu in gang moeten worden gezet, is voorstel om de kosten (**€ 150.000**) te dekken uit de post onvoorzien 2018. Bij BERAP-2 wordt beschreven wat incidenteel en structureel noodzakelijk is voor de uitvoering van deze nieuwe taken. Voor een meer uitgebreide toelichting wordt verwezen naar nota [2018/118750](#).

Verduurzamen verlichting raadszaal en Raakspoort

De wens is, om daar waar verlichting vervangen dient te worden, dit te doen door duurzame verlichting. In zowel de Raakspoort (na 7 jaar verlichten) als in de raadszaal (passend in de lijn van verduurzamen stadhuis) dient de huidige verlichting te worden vervangen ter voorkoming van storing en uitval. Deze kosten **€ 125.000** worden gedekt uit de stelpost die is gevormd uit de vrijvallende kapitaallasten.

Vennootschapsbelasting t.l.v. onvoorzien

Met ingang van 1 januari 2016 is de Wet voor de vennootschapsbelasting (Vpb) ook van toepassing op overheidslichamen. Haarlem is hierdoor Vpb verschuldigd over de opbrengsten van de activiteiten die kwalificeren als Vpb-plichtig. Voor 2016 was er geen verplichting opgenomen in de balans, omdat de te betalen vennootschapsbelasting niet betrouwbaar was in te schatten. Inmiddels is de onduidelijkheid over de onzekere parameters grotendeels weggenomen. De te betalen Vpb-last zal naar verwachting circa € 700.000 per jaar bedragen, de omvang is wel afhankelijk van het resultaat van de belastingplichtige activiteiten. De Vpb-last voor 2019 en verder is het gevolg van het fiscale resultaat straatparkeren. Mogelijk dat in de toekomst nog andere activiteiten belast gaan worden.

Voor de grondexploitatie heeft de gemeente in januari 2018 bij de Belastingdienst een verzoek tot standpuntbepaling ingediend. De gemeente is samen met haar fiscaal adviseurs van mening dat zij in fiscale zin geen onderneming drijft met het cluster grondzaken en dus hierover niet Vpb-plichtig is met ingang van 1 januari 2016. Dit sluit niet uit dat in de toekomst het cluster grondzaken wel Vpb-plichtig wordt. De gemeente Haarlem zal jaarlijks de VPB-positie van het cluster grondzaken blijven monitoren om te oordelen of er aan deze situatie iets verandert.

3.3 Reservemutaties

Beleids- veld	Omschrijving reservemutaties	2018	2019	2020	2021	2022
11	Verlenging subsidie Triple Threat in 2019 (<i>lasten</i>)		50 n			
11	Algemene Reserve Sociaal Domein: <i>onttrekking</i>		-50 v			
12	Versnellers en beleidsintensivering restantbudgetten 2017	186 n	80 n			
23	Versnellers en beleidsintensivering restantbudgetten 2017	350 n				
31	Versnellers en beleidsintensivering restantbudgetten 2017	475 n				
32	Versnellers en beleidsintensivering restantbudgetten 2017	59 n				
div	Algemene Reserve Sociaal Domein: <i>onttrekking</i>	-1.358 v	-368 v			
div	Reserve WWB inkomensdeel: <i>lagere onttrekking</i>	288 n	288 n			
12	Centraliseren programmabudget	1.000 n	750 n	750 n	750 n	750 n
21	Centraliseren programmabudget	-750 v	-750 v	-750 v	-750 v	-750 v
21	Algemene Reserve Sociaal Domein: <i>onttrekking</i>	-250 v				
21	Opheffen woonvoorziening Wmo	-910 v				
21	Algemene Reserve Sociaal Domein: <i>toevoeging</i>	910 n				
41	Uitvoering projecten Groei van de Stad	100 n				
41	Reserve Groei van de stad: <i>onttrekking</i>	-100 v				
41	Restantbudget versnellers en beleidsintensivering (woningbouw) 2017	140 n				
41	Algemene Reserve: <i>onttrekking</i>	-140 v				
41	Uitvoering projecten Bodemprogramma	1.300 n				
41	Reserve Bodemprogramma: <i>onttrekking</i>	-1.300 v				
51	Haalbaarheidsonderzoek fietsverbinding Fuikvaartweg-Boerhaavelaan	50 n	100 n			
51	Reserve Regionale Mobiliteit: <i>onttrekking</i>	-50 v	-100 v			
51	Bijdrage Lidl voor inrichting openbare ruimte cf eisen gemeente	115 n				
51	Reserve Beheer Onderhoud Openbare Ruimte: <i>onttrekking</i>	-115 v				
51	Gelijk speelveld Wijkraden	39 n				
51	Algemene Reserve: <i>onttrekking</i>	-39 v				
51	Baggeren volkstuinen en begraafplaats Kleverlaan	50 n	100 n			
51	Reserve Baggeren: <i>onttrekking</i>	-50 v	-100 v			
53	Baggeren volkstuinen en begraafplaats Kleverlaan	150 n				

Beleids- veld	Omschrijving reservemutaties	2018	2019	2020	2021	2022
53	Reserve Baggeren: <i>onttrekking</i>	-150 v				
53	Verkoopkosten vastgoed	400 n				
53	Reserve Vastgoed: <i>onttrekking</i>	-400 v				
53	NEN meting en verduurzaming	850 n				
53	Reserve Vastgoed: <i>onttrekking</i>	-850 v				
53	Kleine grondverkoop vastgoed	-300 v				
53	Reserve Vastgoed: <i>toevoeging</i>	300 n				
71	Hogere precario opbrengst	-300 v	-300 v	-300 v	-300 v	
71	Reserve Beheer Onderhoud Openbare Ruimte: <i>toevoeging</i>	300 n	300 n	300 n	300 n	
Totaal wijzigingen met reserves		0	0	0	0	0

Toelichting reservemutaties

Verlenging subsidie Triple Threat in 2019

De gemeenteraad heeft op 21 september 2017 het college gevraagd om een subsidie voor twee jaar aan Triple Threat toe te kennen. Voor 2018 is een bedrag van € 50.000 in de begroting opgenomen. Voor 2019 wordt nu ook een bedrag van **€ 50.000** opgenomen.

Versnellers en beleidsintensivering restantbudgetten 2017

In de Decemberrapportage 2016 en de Kadernota 2017 is besloten tot een aantal zogenaamde versnellers en beleidsintensivering. Niet alle beschikbaar gestelde middelen zijn besteed. Via de informatienota ([2018/95975](#)) is de raad hierover geïnformeerd. Hierbij stelt het college voor om € 1.149.500 van de niet uitgegeven middelen 2017 alsnog in te zetten voor de lopende versnellers in 2018 en 2019. In de reserve WWB is onvoldoende dekking om de geplande versneller 'Ik doe mee' (gedeeltelijk) te dekken. Daarom stelt het college hierbij tevens voor om het project 'Ik doe mee' volledig uit de reserve Sociaal domein te dekken in 2018 en 2019.

Centraliseren programmabudget

Voor de uitvoering van het programma Transformatie Sociaal Domein is structureel **€ 750.000** beschikbaar. Dit budget staat verspreid geraamd binnen het Sociaal Domein. Via deze mutatie wordt het programmabudget gecentraliseerd op programma 1 Maatschappelijke participatie, product Sociale Basis. In 2018 is voor een aantal transformatie projecten extra inzet nodig, daarvoor wordt incidenteel **€ 250.000** uit de algemene reserve sociaal domein aan het programmabudget toegevoegd.

Opheffen woonvoorziening Wmo

Tot op heden werden de kosten voor woonvoorzieningen (o.a. trapliften, woningaanpassingen douche, toilet) verantwoord op moment dat de verplichtingen werden aangegaan. Omdat het verloop van deze post de afgelopen jaren redelijk stabiel was en het de verwachting is dat dit ook de komende tijd zo blijft stelt het college voor om deze kosten voortaan te verantwoorden nadat de woonvoorziening is geplaatst en de uitbetaling plaatsvindt naar de leverancier. Als gevolg van deze wijziging wordt de woonvoorziening opgeheven per 1-1-2018. Het saldo van de woonvoorziening ad **€ 910.000** wordt in 2018 overgeheveld naar de reserve sociaal domein.

Uitvoering projecten Groei van de Stad

Het Programma Groei van Haarlem coördineert het vraagstuk hoe de groeiende stad (beginnend met 7.500 extra woningen tot 2025) aantrekkelijk blijft en binnen de stadsgrenzen kan groeien zonder in te boeten aan ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid. Het programma is inmiddels gestart en er zijn meerdere projecten benoemd zoals het maken van een integraal beleidskader dat leidend is voor te maken keuzen, het maken van een investeringsagenda en een goed lobbystrategie. Om hier goed vorm aan te geven is noodzakelijk dat aanvullend op de beschikbare middelen extra geld (**€ 100.000**) uit de reserve Groei van Haarlem wordt vrijgemaakt, voor het doen van onderzoek, betrekken van externen, participatie en facilitaire middelen.

Restantbudget versnellers en beleidsintensiveringen (woningbouw) 2017

Voor het versnellen faciliteren ontwikkelingen (woningbouw) en aanjagen bouwproductie is voor 2017 € 500.000 en voor 2018 € 400.000 voor het actief aanjagen van ruimtelijke initiatieven beschikbaar gesteld. De extra middelen in het fysiek domein zijn beschikbaar gesteld uit de algemene reserve. In 2017 is een bedrag van **€ 140.000** hiervan niet besteed en derhalve niet aan de algemene reserve onttrokken. Om de beoogde beleidsversnelling(en) en de nodige acties ongehinderd doorgang te kunnen laten vinden wordt voorgesteld de in 2017 niet bestede middelen als nog vanuit de algemene reserve in 2018 beschikbaar te stellen, dit overeenkomstig Informatienota [2018/95975](#), Werkwijze restantbudgetten versnellers en beleidsintensiveringen 2017.

Uitvoering projecten Bodemprogramma

Voor de in 2018 uit te voeren projecten uit het Bodemprogramma 2016-2020 (Raadsbesluit [2015/306730](#)) wordt **€ 1.300.000** uit de reserve bodemprogramma onttrokken.

Haalbaarheidsonderzoek fietsverbinding Fuikvaartweg-Boerhaavelaan

Het regionaal samenwerkingsverband Zuid Kennemerland verzoekt de deelnemende gemeenteraden in te stemmen met financiering van een haalbaarheidsonderzoek naar een fietsverbinding tussen de Fuikvaartweg en de Boerhaavelaan. De verbinding verbindt Parkwijk en Boerhaavewijk en is een essentiële schakel in de groene zoom langs de Ringvaart. Een schakel die het gebruik van de fiets op de korte afstand bevordert. Het stimuleren van fietsgebruik blijft in de SOR een speerpunt van beleid en de verbinding wordt in deze toekomstvisie herbevestigd als een ontbrekende schakel in een regionale fietsroute. Door instemming wordt de stuurgroep gemandateerd uitgaven te doen voor dit onderzoek ten laste van de Gemeenschappelijke Regeling mobiliteitsfonds Zuid Kennemerland. Hiervoor wordt een onttrekking aan de bestemmingsreserve regionale mobiliteit gedaan van **€ 50.000** in 2018 en **€ 100.000** in 2019. Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar nota [2017/333291](#).

Bijdrage aan Lidl voor inrichting openbare ruimte conform eisen gemeente

De Lidl aan de Professor Donderslaan in Schalkwijk is in 2016 intern verbouwd en vergroot. De winkel trekt veel publiek en er is een tekort aan parkeerplaatsen in de omgeving van Lidl. De verbouwing paste in het bestemmingsplan zodat de gemeente geen voorwaarden aan de omgevingsvergunning kon verbinden met betrekking tot de aanleg van extra parkeerplaatsen. Er is nu overeengekomen dat de Lidl de aanpassingen conform de wensen van de gemeente gaat uitvoeren en dat de gemeente Haarlem hier een maximale bijdrage in doet van **€ 115.000** ten laste van de reserve beheer en onderhoud openbare ruimte.

Gelijk speelveld Wijkraden

De Raad heeft bij de 3e Berap 2016 voor het jaar 2017 € 50.000 beschikbaar gesteld voor Gelijk Speelveld Wijkraden (samenvoegen Leefbaarheidsbudget en Bewonersondersteuningsbudget) besluit [2017/523728](#); commissie bestuur 14-12-2017). Het in 2017 niet gebruikte deel van **€ 39.000** is in 2018 nodig voor opzet en communicatie van de nieuwe werkwijze.

Baggeren volkstuinen en begraafplaats Kleverlaan

De reserve baggeren dient om de kosten te dragen die worden gemaakt om de gemeentelijke wateren op diepte te houden. Voor dit jaar zal bij de volkstuinen en begraafplaats Kleverlaan worden gebaggerd. (**€ 50.000 en € 150.000**)

Verkoopkosten vastgoed

Voor 2018 is **€ 400.000** benodigd voor de verkoop van het gemeentelijk vastgoed. Verkoopkosten zijn kosten die voorafgaand aan de verkoop moeten worden gemaakt en worden onttrokken aan de reserve Vastgoed. Het netto-verkoopresultaat van een verkoop vloeit later terug in de reserve Vastgoed.

NEN meting en verduurzaming

In 2017 heeft de raad in besluit nr. [2015/487562](#) besloten om in 2017 € 850.000 te onttrekken aan de reserve Vastgoed voor dekking van de kosten die nodig zijn om een actualisatie van de onderhoudsplannen en om een inventarisatie van de duurzaamheidsmogelijkheden uit te laten voeren ten behoeve van het gemeentelijk strategische vastgoed. Deze onttrekking heeft in 2017 niet plaatsgevonden omdat de opdrachten in dat jaar zijn geformuleerd. De kosten worden in 2018 gemaakt, daarom wordt dit jaar de onttrekking van **€ 850.000** aan de reserve Vastgoed gedaan.

Kleine grondverkoop vastgoed

In 2018 wordt, naast verkopen die apart in bestuursrapportages worden vermeld, een aantal kleinere (grond)verkoop gerealiseerd. In lijn met het doel van de reserve Vastgoed worden de netto verkoopopbrengsten van **€ 300.000** toegevoegd aan deze reserve.

Hogere precario opbrengst

Door uitbreiding van het aantal strekkende meters kabels en leidingen van Liander kan voor 2018 en verder een hogere aanslag precario worden opgelegd. De meeropbrengst bedraagt afgerond **€ 300.000** vanaf 2018 en wordt toegevoegd aan de reserve Beheer en onderhoud openbare ruimte. Vanaf 2022 mogen gemeenten geen precariobelasting meer heffen. Dat betekent dat aan de reserve Beheer en onderhoud openbare ruimte voor de jaren 2018 – 2021 € 1,2 miljoen meer gedoteerd wordt dan eerder voorzien.

Besluitpunt:

Het college stelt de raad voor:

- In te stemmen met een bijdrage van € 500.000 aan het Pieter Teylers Huis ten behoeve van het restauratieproject.
- De financiële wijzigingen over 2018 die uit de Kadernota 2018, inclusief de Financiële voortgangsrapportage 2018, voortvloeien vast te stellen en deze financieel technisch te verwerken in de begroting 2018 volgens de begrotingswijziging Kadernota 2018 in bijlage 4.

4 Investeringsen en MPG

4.1 Hoofdpijnen Investeringsplan 2019-2023

Naast de actualisaties in het Investeringsprogramma (IP) zoals genoemd in hoofdstuk 2 wordt er de komende jaren fors geïnvesteerd in de stad. Onderstaand is een overzicht en een korte toelichting gegeven van de investeringen.

De kadernota geeft richting aan het bij de begroting 2019 vast te stellen investeringsplan.

Investeringen	2018	2019	2020	2021	2022	totaal t/m 2022
Cluster sociaal						
<i>Onderwijshuisvesting</i>						
Primair Onderwijs (minimale variant)		4.000	4.000	4.000	4.000	16.000
Voortgezet Onderwijs		2.750	2.750	2.750	2.750	11.000
<i>Sportaccommodaties</i>						
Binnen- en buitensportaccommodaties		2.700	2.700	2.700	2.700	10.800
Nieuwe Beijneshal		2.500	2.500			5.000
Renovatie en modernisering bibliotheekvestigingen			2.000	2.000	2.000	6.000
Woonvoorziening DomusPlus	910	1.940				2.850
Cluster fysiek						
Energietransitie - warmtenet				1.000	1.000	2.000
Water, groen, klimaatadaptatie, ecologie (SOR)		2.000	2.000	2.000	2.000	8.000
Duurzame mobiliteit (SOR)		1.000	2.000	3.000	4.000	10.000
Fietsparkeren, incl. Groenmarkt			2.000	2.000	2.000	6.000
Verbeteren doorstroming Waarderweg/Vondelweg				2.500		2.500
Functionele verbetering museum Dolhuys	300	1.300				1.600
Kademuur Spaarne	1.100					1.100
Financiële gevolgen IP	2.310	18.190	17.950	19.950	18.450	82.850

Toelichtingen

Onderwijshuisvesting

Als gevolg van de autonome bevolkingsgroei en de woningbouwambitie zijn investeringen in onderwijshuisvesting nodig.

De gemeente is verantwoordelijk voor het bekostigen van onderwijshuisvesting van het primair, voortgezet en (voortgezet) speciaal onderwijs. Iedere gemeente heeft een zekere vrijheid in het vormgeven van deze verantwoordelijkheid, zolang voldaan wordt aan de zorgplicht. In Haarlem vormen de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs en het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs de basis waarop de zorgplicht wordt vormgegeven. Het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (SHO) wordt tweejaarlijks geactualiseerd. Op 8 juni 2017 is het SHO 2018 – 2022 ter informatie aan de commissie voorgelegd.

Sportaccommodaties

Zowel vanwege de groei van de gemeente als vanwege een toezegging aan de commissie samenleving is een integraal uitvoeringsplan sportaccommodaties 2018-2028 “Sport aan zet” opgesteld ([2018/15853](#)).

Op basis van dit plan wordt de komende jaren geïnvesteerd in binnen- en buitensportaccommodaties en een nieuwe Beijneshal.

Renovatie en modernisering bibliotheken

Om de vestigingen van de bibliotheek zowel qua accommodatie als qua functionaliteit toekomstbestendig te maken, zijn investeringen nodig. Met een investeringsbudget van in totaal € 6 miljoen wordt het mogelijk hier een goede start mee te maken. In overleg met de bibliotheek Haarlem doet het college een voorstel aan de raad over de inzet hiervan.

Woonvoorziening DomusPlus

Op 22 september 2016 heeft de gemeenteraad het 'Beleidskader opvang, wonen en herstel' vastgesteld ([2016/324154](#)). Daarin was opgenomen dat er behoefte bestond aan aanvullende voorzieningen. Inhoudelijk is dit uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma opvang, wonen en herstel ([2017/131203](#)). De opgevoerde investering is voor het realiseren van nieuwe intramurale capaciteit voor langdurig kwetsbare cliënten (DomusPlus).

Warmtenet Meerwijk

Dit betreft een investering voor aanleg van een warmtenet in Meerwijk. Met corporaties en andere spelers in het gebied is vastgesteld dat er voldoende deelnemers aan het project zijn om het net rendabel te maken. Ook wordt gebouwd aan het gezamenlijke consortium dat nodig is om de aanleg en het beheer van een warmtenet te organiseren. De realisatie van een warmtenet en een proefboring in 2019 vallen hier ook onder.

Water, groen, klimaatadaptatie, ecologie (SOR)

In het investeringsplan is elk jaar € 2 miljoen beschikbaar om de openbare ruimte in te richten op basis van de visie uit de SOR voor bijvoorbeeld waterpleinen, ambassadeursplekken, ecologische oevers, watergangen, bomen, parken en recreatie.

Duurzame mobiliteit (SOR)

Vanaf 2019 wordt flink geïnvesteerd in het zó inrichten van de stad, dat het niet meer vanzelfsprekend is om een auto te pakken, omdat alternatieven aantrekkelijker zijn. Het gaat daarbij om een ‘plus’ op (lopende) projecten, met name gericht op het aantrekkelijk maken van lopen, fiets en openbaar vervoer. Eventueel volgt een investering voor in het instellen van een milieuzone en investeringen om toekomstige grote infrastructurele projecten voor te bereiden die nodig zijn voor deze mobiliteitstransitie, zoals de fietsboulevard. In de reguliere begroting is hier geld voor beschikbaar.

Verbetering doorstroming Waarderpolder

Een goede verbinding met en een goede doorstroming in de Waarderpolder is van essentieel belang met name voor ondernemers. Voor de nog uit te werken verbetering van de doorstroming is dit investeringsbudget beschikbaar.

Fietsparkeren inclusief Groenmarkt

Vanuit het 'Startdocument Visie Fietsparkeren' zijn scenario's beschreven over de toekomst van het fietsparkeren binnen Haarlem. De investering moet leiden tot een toenemende capaciteit aan fietsvoorzieningen en minder overlast van fietsen op straat.

Functionele verbetering museum Dolhuys

Het Museum Het Dolhuys wordt aantrekkelijker en geschikt voor grotere bezoekersaantallen door functionele aanpassingen. De verwachting is dat het bezoekersaantal de komende jaren blijft groeien. De aanpassingen aan het museum dragen bij aan de aantrekkingskracht van Haarlem voor bezoekers. De hogere kapitaalslasten van deze investering worden afgedekt door de hogere huurbaten, daarmee is de investering budgettair neutraal.

Kademuur Spaarne

De kademuur aan de Burgwalzijde van het Spaarne, tussen de Melkbrug en de Gravestenenburg, moet worden vervangen. De huidige kademuur is verouderd en de constructieve veiligheid is niet meer gegarandeerd.

Versnellen vervanging datacenter

Gelet op de risico's en beperkingen van de verouderde ICT infrastructuur en de noodzaak om meer plaats en tijd onafhankelijk te kunnen werken, is er een noodzaak om versneld te investeren in het vervangen van het datacenter. Er wordt gedacht om een aantal IV investeringen opgenomen in het Investeringsplan in tijd naar voren te halen. Versnelling heeft betekenis voor kasstromen en voor het verloop van kapitaallasten. Deze wens tot versnelling wordt betrokken bij het actualiseren van het IP ten behoeve van de programmabegroting 2019.

4.2 Schuldbeheersing en schuldsturing

Om de groei van Haarlem mogelijk te maken wordt de manier van schuldbeheersing en -sturing herzien. Het doel van het beheersen van het schuldniveau van Haarlem is een gezond evenwicht te bewerkstelligen tussen een acceptabele schuldpositie (een financieel gezonde stad) en investeringen in de groei van Haarlem.

Om transparant te kunnen rapporteren in de P&C-producten en om goed te kunnen sturen op de beheersmaatregel dient het te gebruiken sturingsinstrument te voldoen aan een aantal voorwaarden. De belangrijkste voorwaarden zijn dat het sturingsinstrument objectief is vast te stellen en niet te veel fluctueert door autonome ontwikkelingen.

Netto schuld per inwoner en de netto schuldquote

De netto schuld per inwoner als sturingsinstrument (naast de sluitende begroting) houdt rekening met de stand van de schuld en met de gevolgen van de groei van Haarlem. De netto schuldquote is bedoeld om de schuld omvang van een gemeente te kunnen beoordelen en om het schuldniveau met andere gemeenten te vergelijken. Vereenvoudigd weergegeven geeft de netto schuldquote een indicatie van de schuld omvang ten opzichte van de eigen middelen en tevens een indicatie van de druk van de rentelasten op de exploitatie. Voor het sturen op de omvang van de schuld en de bijbehorende schuldquote moet vooral gekeken worden naar de verschillende balansposten. Om de betekenis van de omvang van de schuld inzichtelijk te maken wordt de schuld omvang uitgedrukt ten opzichte van de totale baten van de gemeente.

Om te kunnen sturen op de netto schuld per inwoner is het noodzakelijk eerst een aanvaardbaar geacht schuldniveau vast te stellen. Door een netto schuldquote van maximaal 120% (per einde 2022) te hanteren is er voldoende ruimte om de investeringen zoals genoemd in de vorige paragraaf uit te voeren zonder dat er een onverantwoorde financiële positie wordt ingenomen door Haarlem. Met een netto schuldquote van 120% blijft Haarlem ruim onder de VNG-norm van 130% waarboven de VNG adviseert om de schuld te verminderen en waarbij een gemeente in de 'rode zone' terecht komt.

De verwachte netto schuldquote is eind 2022 11% hoger dan eerder geraamd bij de Programmabegroting 2018 (109%) en zorgt voor een toename van de schuldpositie van Haarlem.

De netto schuldquote wordt niet alleen beïnvloed door de hoogte van de schuldenlast, maar ook door de omvang van de exploitatiebegroting. Onder andere als gevolg van de jaarlijks wisselende jaarschijven van de grondexploitaties is de omvang van de exploitatiebegroting elk jaar anders. Deze jaarlijkse fluctuaties zijn voor een goede sturing niet wenselijk. Het te hanteren rekenmodel voor de netto schuld per inwoner werkt daarom met een gemiddelde omvang van de meerjarenbegroting, gebaseerd op de netto schuldquote van 120% per eind 2022 en meerdere constante parameters. In het model wordt ook rekening gehouden met de verwachte groei van de inkomsten als gevolg van de groei van de stad. De inkomstenstijging door groei zal voor een groot deel worden gerealiseerd door een stijging van de algemene uitkering en de OZB-opbrengsten.

In de Programmabegroting en het Jaarverslag zal de ontwikkeling van de (verwachte) netto schuld per inwoner inzichtelijk gemaakt worden.

Besluitpunt:

Het college stelt de raad voor:

- Naast de sluitende begroting een netto schuldquote van 120% eind 2022 als sturingsmiddel voor de financiële positie van de gemeente Haarlem te hanteren. Daarnaast zal, met het oog op de inzichtelijkheid, de netto schuld per inwoner worden gepresenteerd.

Schuldbeheersing

Jaarlijks wordt er binnen de begroting € 0,5 miljoen gereserveerd ten behoeve van het beheersen van de toename van de schuld. Naast deze structurele reservering wordt er jaarlijks wanneer er sprake is van een positief rekeningresultaat tot € 2 miljoen van dit resultaat volledig ingezet voor schuldbeheersing. Hiermee wordt de komende 4 jaar minimaal € 2 miljoen tot maximaal € 10 miljoen bijgedragen aan het beheersen van de schuldgroei.

4.3 Hoofdpijnen MPG

Inleiding

Met het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) informeert het college de raad jaarlijks financieel én inhoudelijk over de projecten met een grondexploitatie. Een grondexploitatie is een meerjarenprojectbegroting en is een middel om ruimtelijke en maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Grondexploitaties worden geopend als de gemeente kiest voor een actieve (risicovolle) rol bij ontwikkelingsprojecten. De beleidskaders waar deze ruimtelijke projecten aan getoetst worden, zijn de Woonvisie ([2017/47534](#)), de nota Grondbeleid ([2013/74991](#)), de nota Grondprijzen ([2016/234131](#)) en de financiële verordening 2018 (2016/498025).

Het MPG wordt bij de kadernota vastgesteld. Bij de begroting wordt de jaarsnede van het volgende jaar van de grondexploitaties vastgesteld. Gezien de risico's in projecten met een grondexploitatie, worden deze actief bewaakt en 3 keer per jaar geactualiseerd aan de hand van de laatste inzichten in bouwprogramma, fasering en financiële uitgangspunten. Deze bijstellingen worden twee keer per jaar aan de raad voorgelegd in de vorm van bestuursrapportages. Op deze manier blijft de raad altijd op de hoogte van de laatste ontwikkelingen in de projecten.

Verbeterde vastgoedmarkt

Het is onmiskenbaar dat 2017 een sterk jaar is geweest voor de Haarlemse vastgoedmarkt. Het herstel van de vastgoedmarkt –en in het bijzonder de woningmarkt- heeft zich enkele jaren geleden ingezet en zet zich onverkort voort. De behoefte aan (nieuwbouw)woningen in de regio Haarlem is onverminderd groot. Er staan echter relatief weinig woningen te koop. Het principe van vraag en aanbod zorgt ervoor dat bij een stijgende vraag –en dalend aanbod- de prijzen toenemen. Bij gelijkblijvende omstandigheden zorgt dit ook voor toenemende grondwaarden. Een ander effect van de gegroeide behoefte is de tempoversnelling van ontwikkelaars. De grondexploitaties profiteren van versnelde uitgifte van grond en stijgende grondwaarden. Dit laat onverlet dat er ook bedreigingen zijn. Door de oververhitte markt stijgen de bouwrijzen en is er in de vastgoedketen soms onvoldoende capaciteit om aan de vraag te voldoen.

De voorbije jaren is hard gewerkt om gronden beschikbaar te krijgen voor planvorming en uiteindelijk realisatie van woningen. Op verschillende plekken in de stad zijn tenders gehouden. De uitvoering van deze plannen helpt om in de toegenomen behoefte naar woningen te voldoen. Ook in 2018 zal de inzet van de gemeente erop gericht zijn om nieuwe ontwikkelingen tot stand te brengen. Dit gebeurt onder meer via gemeentelijke grondexploitaties.

Voor andere onderdelen van de vastgoedmarkt is ook herstel waarneembaar. Zo is er een toegenomen belangstelling voor bedrijfskavels. In 2017 heeft zich dit met name geuit in huurcontracten en transacties buiten de grondexploitaties om. Per saldo is hierdoor het aanbod aan bedrijfskavels fors afgenomen. Ook is er meer belangstelling te zien voor de realisatie van detailhandel, horeca en op termijn mogelijk kantoorruimte.

Projecten

Belangrijkste ontwikkelingen in de projecten

In 2018 is de nieuwe grondexploitatie Zwemmerslaan geopend. Deze is niet opgenomen in het MPG 2018 – 2022 omdat deze conform de regelgeving alleen actieve projecten tot en met 2017 mag bevatten.

Het totaal geraamde bouwprogramma binnen de actuele grondexploitaties bedraagt ruim 3.000 woningen, bijna 90.000 m² bvo niet-woningbouw en bijna 65.000 m² grond (bedrijfsterrein). Een deel hiervan is al gerealiseerd binnen de actieve grondexploitaties.

Oost

- De grondexploitaties Waarderveld en Oudeweg zijn afgesloten. De grond is grotendeels verhuurd respectievelijk verkocht.
- Voor de grondexploitatie Minckelersweg is het moment van uitgifte vervroegd. Verder zijn aanpassingen gemaakt als gevolg van de zogenaamde bovenwijkse kosten (brug en ontsluiting).
- In 2017 is de grondexploitatie voor het Slachthuisterrein aangepast op de gemaakte keuze voor wat betreft de invulling van de zogenaamde Slachthuishal. Een deel van de hal zal verkocht worden. Het andere deel van deze hal blijft in gemeentelijk eigendom. In dit deel wordt een Popcentrum gevestigd. Voorts is de grondexploitatie nader gedetailleerd.
- Bij het Scheepmakerskwartier zijn de afspraken over bijdrages nagekomen. De looptijd van de grondexploitatie is verlengd, zodat verkoop van de Drijfriemenfabriek nog binnen de grondexploitatie kan worden uitgevoerd.

Schalkwijk

- De verkoop van de grond voor de realisatie van twee woontorens bij de Aziëweg is aanbesteed. Naar verwachting zal de ontwikkelaar in 2018 een omgevingsvergunning aanvragen.
- Bij De Entree is alle grond verkocht en geleverd. Dit is eerder dan was verwacht. Hierdoor is ook de looptijd van de grondexploitatie verkort.
- In Schalkstad heeft de gemeente voor de ontwikkeling Floridaplein gegund aan een ontwikkelaar.
- Voor de Poort van Boerhaave heeft de gemeente gegund aan een ontwikkelaar en is de verwachting dat er in 2018 een omgevingsvergunning wordt aangevraagd.
- In Europawijk wordt de verkoop van een kavel voor collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO) voorbereid.

Noord

- Bij Ripperda worden de mogelijkheden voor verkoop van de laatste kavel onderzocht.
- Bij het Badmintonpad is de bouw van de sporthal gestart.

Centrum

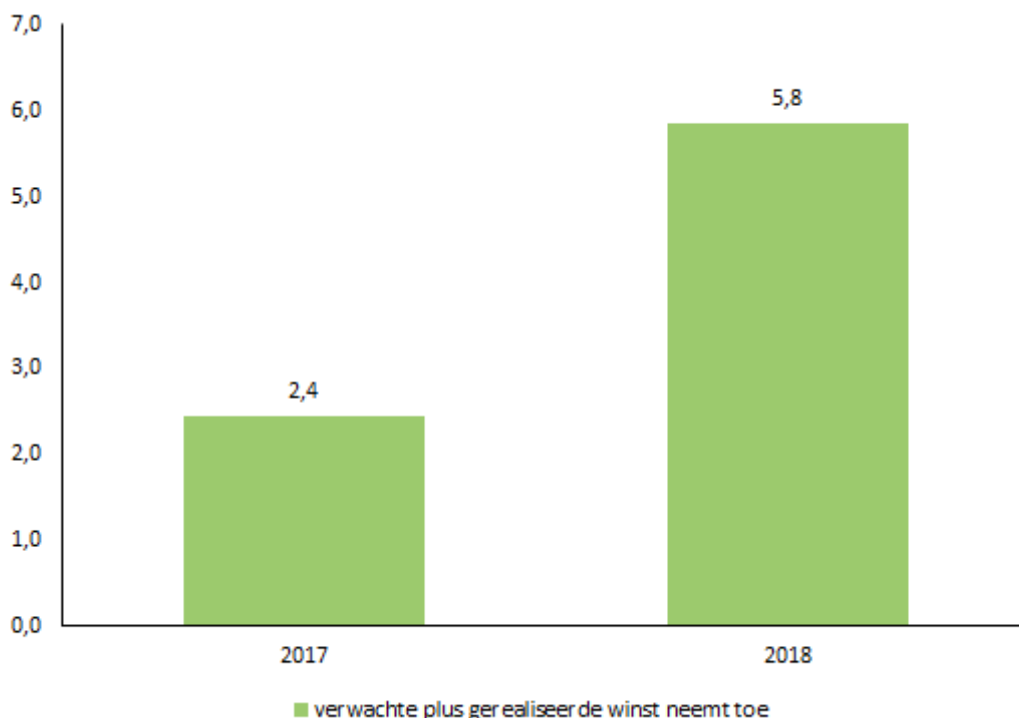
- Voor Raaks 3^e fase heeft de aanbesteding plaatsgevonden.

Financieel

Verbetering grondexploitaties leidt tot tussentijdse winstneming in 2017

In december 2017 is door de commissie BBV bij de beantwoording van vragen over winstneming een nadere richtlijn meegegeven ten aanzien van zogenaamde tussentijdse winstnemingen. Dit houdt feitelijk in dat het resultaat voor grondexploitaties waarbij een winst wordt verwacht in verschillende stappen tussentijds moet worden genomen. Uiteraard zijn deze tussentijdse winstnemingen wel begrensd op basis van de marges en het risicoprofiel van de desbetreffende grondexploitatie. Voor 2017 is een tussentijdse winstneming mogelijk van € 19,6 miljoen. Deze winst werd verwacht en wordt nu eerder genomen dan gepland vanwege de uitspraak van de commissie BBV.

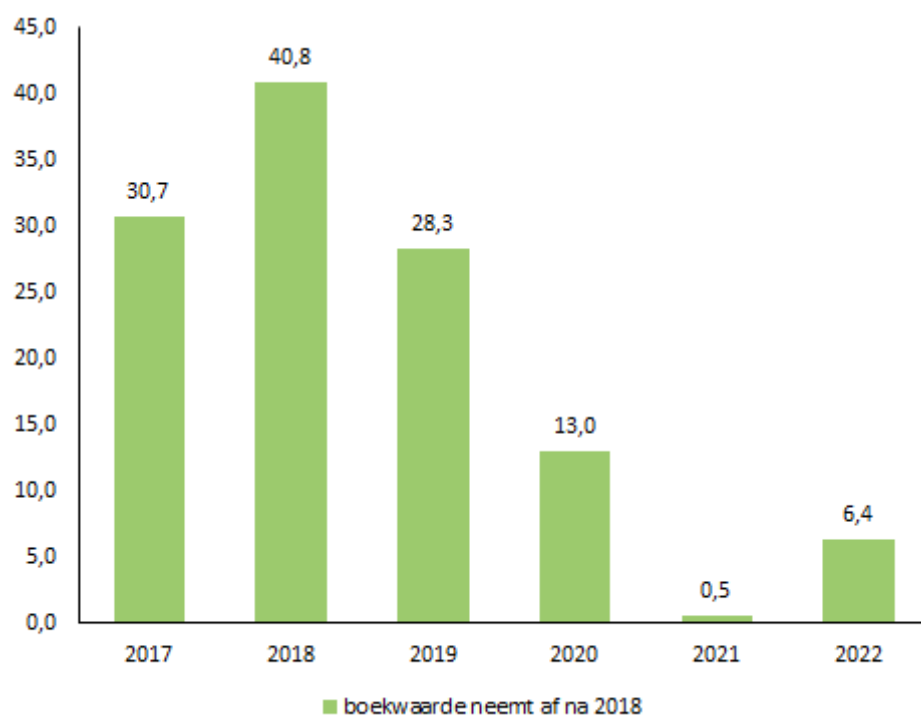
Verwachte plus gerealiseerde winst neemt toe (bedragen x € 1 miljoen)

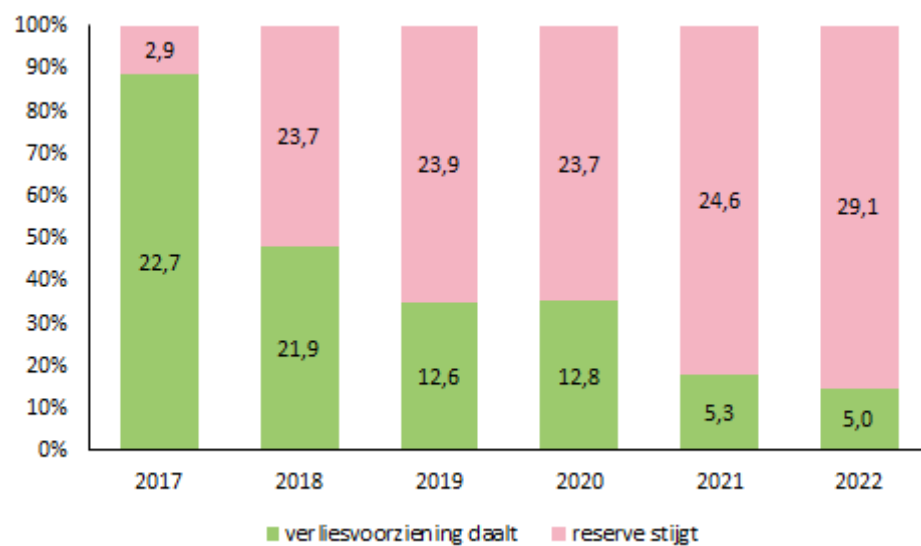
Boekwaarde neemt af na 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

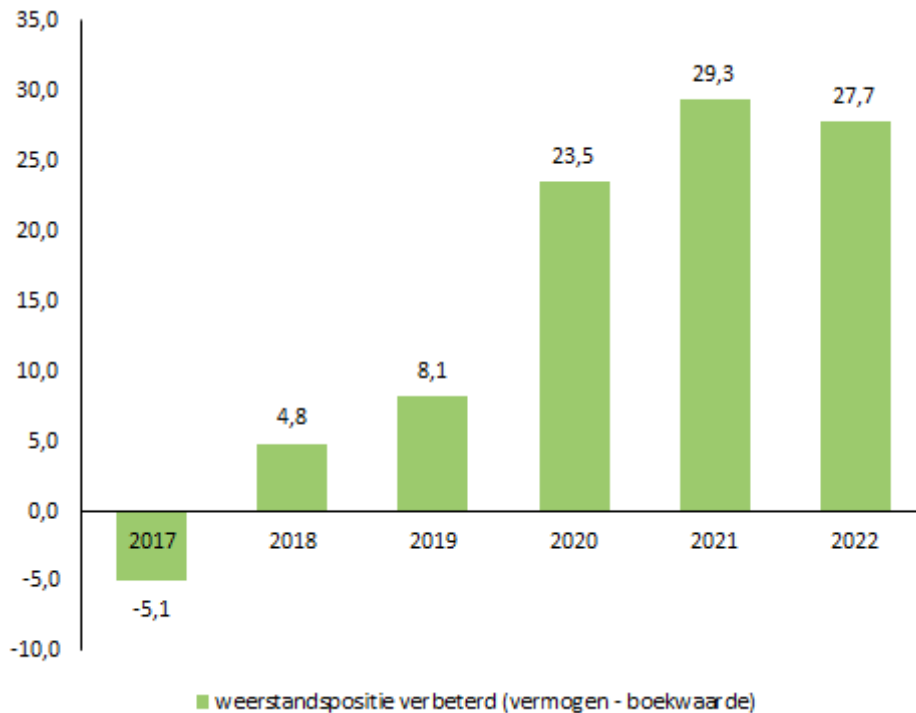

Weerstandsvermogen robuust

(bedragen x € 1 miljoen)

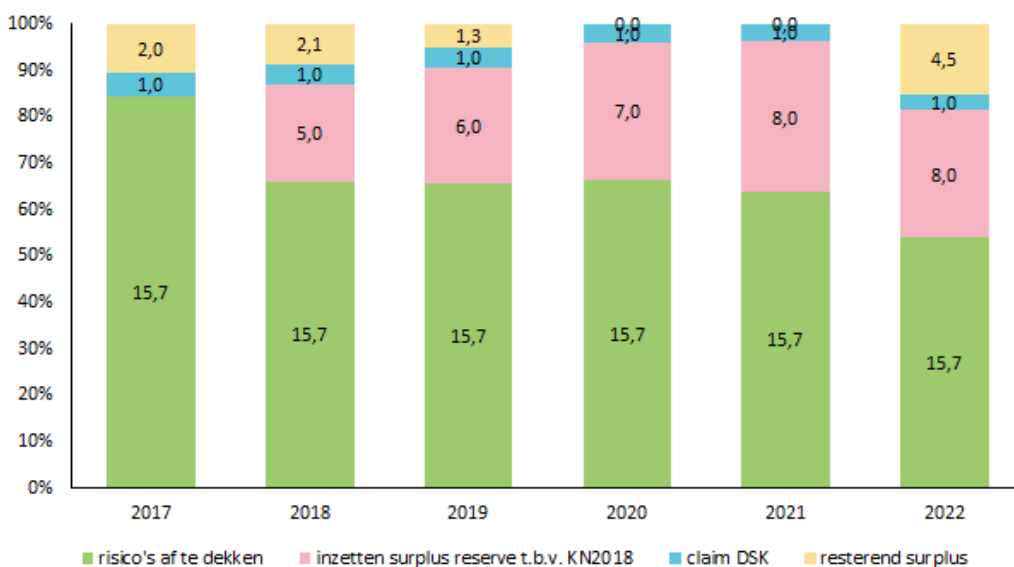

Weerstandpositie verbeterd (vermogen-boekwaarde) (bedragen x € 1 miljoen)

Op basis van de kerncijfers valt te concluderen dat de positie van de grondexploitaties sterk is verbeterd. De verwachte en gerealiseerde winst is gestegen met € 3,4 miljoen. Er kwamen meer opbrengsten binnen dan dat er kosten zijn gemaakt. De boekwaarde neemt sterk af na 2018. De verliesvoorziening is licht afgenomen en de reservepositie stevig versterkt en daarmee het weerstandsvermogen en de weerstandpositie. Ook voor de komende jaren ziet het er op basis van de huidige verwachtingen steeds rooskleuriger uit.

Blijft surplus reserve beschikbaar na inzet kadernota (bedragen x € 1 miljoen)

De reserve is zodanig gevuld dat de beschikbare weerstandscapaciteit groter is dan de benodigde weerstandscapaciteit (benodigd om risico's af te dekken). Er is sprake van een zogenaamd surplus. In de financiële verordening is opgenomen dat een surplus vrij besteed kan worden. Het surplus per 1-1-2018 is circa € 8,1 miljoen.

Deel surplus in te zetten t.b.v. 'Duurzaam Doen'

Ook voor de komende jaren wordt een verdere groei van de reserve en daarmee het surplus verwacht. Om de ambities vanuit het coalitieprogramma 'Duurzaam Doen' te realiseren wordt voor de komende jaren voorgesteld voor totaal € 8 miljoen van het beschikbare surplus hiervoor in te zetten. Rekening houdend met de geraamde onttrekkingen voor 'Duurzaam Doen', de claim DSK (circa € 1 miljoen [2013/30375](#)) en de af te dekken risico's blijft er voor de komende jaren een surplus beschikbaar.

Er wordt rekening gehouden met verslechterende marktomstandigheden

In de berekening van het surplus is er rekening mee gehouden dat de huidige gunstige marktomstandigheden ook kunnen veranderen in de marktrisico's grex. Zeker omdat voor de komende jaren (2018 – 2022) € 28,6 miljoen meer opbrengsten dan lasten worden geraamd is er risico op daling en uitstel van die opbrengsten uit grondverkoop. Hiervoor wordt een weerstandsvermogen van € 14,5 miljoen aangehouden om verliezen ten gevolge van bedreigende markteffecten op te kunnen vangen. Er is hierbij rekening gehouden met een stijgende rente, stijgende kosten, vertraagde uitgifte en dalende opbrengsten. Het weerstandsvermogen is op dit moment voldoende robuust om dergelijke negatieve scenario's het hoofd te bieden. Naast de marktrisico's is het weerstandsvermogen toereikend om de huidige projectrisico's van circa € 1,1 miljoen af te dekken¹.

Besluitpunt:

Het college stelt de raad voor:

- Het Meerjarenperspectief Grondexploitaties (MPG) 2018 – 2022 vast te stellen (zie bijlage 1).

---

¹ In de tabel zijn de af te dekken risico's constant gehouden op totaal € 15,6 miljoen, maar uiteraard kunnen deze risico's gedurende de looptijd van de plannen nog wijzigen.

5 Belastingen en woonlasten

5.1 Uitgangspunten en landelijke ontwikkelingen

Algemene uitgangspunten tarievenbeleid:

Het belastingbeleid in Haarlem is gebaseerd op twee uitgangspunten: kostendekkende tarieven voor afval-en rioolheffing en inflatieaanpassing voor belastingen en overige rechten. Het inflatiepercentage voor belastingen is geraamd op 2,3%, zoals berekend en toegelicht in de bijlage uitgangspunten Programmabegroting 2019-2023.

De gemeentelijke dienstverlening die aan de gebruiker in rekening wordt gebracht in de vorm van heffingen geldt dat nooit meer dan 100% van de kosten in rekening mag worden gebracht. Voor heffingen is inflatiecorrectie pas mogelijk is als die binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Op basis van de begroting 2019 worden de baten en lasten geraamd en vervolgens worden de tarieven in november 2018 (voorafgaand aan het begrotingsjaar 2019) via aanbidding van de Haarlemse belastingvoorstellen vastgesteld.

Onroerende zaakbelasting (OZB)

Naast deze algemene uitgangspunten van het tarievenbeleid is in het coalitieprogramma Duurzaam doen vastgelegd dat de OZB voor woningen de komende vier jaar niet wordt verhoogd met uitzondering van inflatieaanpassing.

Afval-en rioolheffing

Voor afval-en rioolheffing worden kostprijsdekkende tarieven doorberekend. Dat betekent dat vanwege duurzame afvalverwerking de woonlasten de eerste jaren beperkt stijgen. Vanaf 2019 worden ook de kosten van de maandelijkse zondag openstelling van het milieuplein van € 50.000 verrekend in het tarief afvalstoffenheffing.

Toeristenbelasting

Het college stelt voor de toeristenbelasting te verhogen naar een niveau waarbij € 2 miljoen aan opbrengsten wordt gerealiseerd. Dit komt overeen met een tarief van € 5 per overnachting bij het huidige tariefstelsel. De verhoging wordt echter gekoppeld aan een wijziging van het tariefstelsel. Het college stelt voor om het tarief te koppelen aan de prijs van de overnachting, zoals ook in Amsterdam en Haarlemmermeer wordt toegepast om te voorkomen dat bij goedkopere overnachtingsprijzen een relatief groter aandeel aan toeristenbelasting moet worden afgedragen. Voorgesteld wordt dit verder uit te werken voor de Haarlemse belastingvoorstellen voor 2019. Daarnaast wordt de handhaving op particuliere vakantieverblijf geïntensiveerd.

Wettelijke ontwikkelingen

Grote ontwikkelingen op belastinggebied hingen nauw samen met de beoogde uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied, waarbij de uitkering uit het gemeentefonds evenredig zou worden verlaagd. In het regeerakkoord is voor de komende vier jaren geen invulling gegeven aan de beoogde uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied.

Wel is inmiddels een feit dat de precariobelasting op kabels en leidingen per 1-1-2022 wordt afgeschaft. Gemeenten ontvangen hiervoor geen compensatie. In Haarlem wordt tot en met 2021 de opbrengst van ruim € 5 miljoen gestort in de reserve onderhoud openbare ruimte.

5.2 Haarlem vergeleken met andere gemeenten

Jaarlijks vergelijkt het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) de tarieven en woonlasten van grote gemeenten. In 2018 stijgen de woonlasten van de grote gemeenten gemiddeld met 0,6%. Als dit gecorrigeerd wordt voor inflatie is er sprake van een reële daling van 1%. De woonlasten in Haarlem stijgen met 1,8%, dat is 0,2% meer dan de inflatie. In januari 2019 kan een vergelijking worden gemaakt hoe Haarlem zich over 2019 verhoudt tot de andere grote gemeenten.

De stijging van de woonlasten in Haarlem in 2018 wordt vooral veroorzaakt door een sterkere stijging van de rioolrechten (4,7%) tegen 0,7% gemiddeld. Het gegeven dat de woonlasten in Haarlem al jaren hoger zijn dan het gemiddelde van de grote steden wordt met name veroorzaakt door het hoge tarief voor afvalstoffenheffing. Het tarief voor een meerpersoonshuishouden bedraagt € 324,48 tegen € 274 gemiddeld. Door de invoering van het 'Strategisch Plan Afvalbeheer' zal dit tarief op korte termijn nog verder stijgen en daarmee ook de woonlasten.

De woonlasten van een meerpersoonshuishouden in 2018 in Haarlem bedragen € 756 per woning (was € 736 in 2017). Het gemiddelde van de grote gemeenten in 2018 bedraagt € 677. De woonlasten in Haarlem zijn bijna 12% hoger dan het gemiddelde van de grote gemeenten. Van de 38 grote gemeenten stijgt Haarlem van plaats achttien in 2017 naar plaats negen van duurste grote gemeenten in 2018. Dat betekent dat 8 gemeenten hogere en 29 gemeenten lagere woonlasten hebben dan Haarlem.

Vergelijking woonlasten 2018

(bedragen x € 1)

Meerjarige ontwikkeling Haarlemse woonlasten 2019 en verder

De lokale woonlastendruk voor een gemiddeld meerpersoonshuishouden is opgebouwd uit de zogenaamde woning gebonden heffingen: de OZB voor woningen, de riool- en de afvalstoffenheffing. Na vaststelling van de belastingvoorstellen in december, bedragen de woonlasten voor 2018 € 756 per meerpersoonshuishouden.

OZB

Voor de OZB wordt uitsluitend rekening gehouden met verhoging van de tarieven, gelijk aan de inflatieontwikkeling;

Rioolheffing

De rioolheffing is berekend op basis van het vastgestelde nieuw verbreed rioleringsplan ([2017/361078](#)) en geïndexeerd naar het prijspeil 2019.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing stijgt vanwege de invoering van het 'Strategisch Plan Afvalbeheer'.

Het inzamelen van grondstoffen bij hoogbouw blijft tot nu toe sterk achter bij de verwachtingen, de vervuiling van de grondstofcontainers is groot en moet als restafval worden afgevoerd. Daarom wordt er bij de hoogbouw in de startwijken getest met maatwerk. De eerste resultaten van het maatwerk zijn positief maar het is nog te vroeg om er conclusies aan te verbinden. Voor de herijking 'SPA maatregelen 2019' voor de hoogbouw komt de Kadernota 2018 daarmee te vroeg. Vooralsnog wordt binnen de bestaande budgettaire kaders alleen de uitrol van duo-containers voorzien en het verlengen van de testperiode van de huidige startwijken van de hoogbouw. Pas in juni wordt verwacht meer zicht te hebben op de resultaten van de extra dienstverlening voor de hoogbouw en de laagbouw, het financieel effect van die maatregelen wordt vooralsnog PM geraamd.

Wel is rekening gehouden met een lastenstijging van € 1,8 miljoen vanwege het wegvallen van de eenmalige dekking kosten invoering SPA, eerste fase van € 850.000, de door te berekenen kosten van BTW daarover, ruim € 0,2 miljoen en de algemene kostenstijging van 2,3% ofwel € 0,46 miljoen. Daarnaast kan € 0,3 miljoen minder aan de voorziening egalisatie afvalstoffenheffing onttrokken worden dan in 2018, omdat het saldo niet toereikend is voor een hogere onttrekking. Uitgaande van 100% kostendekking is dan een hogere opbrengst van € 1,9 miljoen noodzakelijk, ofwel een tariefstijging van 9%, voor een kostendekkende heffing.

De ontwikkeling van de afvalstoffenheffing kan als volgt worden weergegeven:

Tabel 1: Meerjarige ontwikkeling afvalstoffenheffing

(bedragen x € 1)

Mutatie woonlasten afvalstoffenheffing	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Basis		324	324	324	324	324
Mutaties:						
Onttrekking aan egalisatievoorziening niet meer mogelijk		5	10	10	10	10
Vervallen bijdrage uit algemene middelen		13	13	13	13	13
Indexatie 2019		5	5	5	5	5
Consequenties invoering SPA wijken 2018 (incl. BTW)		7	10	-3	-5	-5
Afvalstoffenheffing (invoering SPA hoogbouw)		pm	pm	pm	pm	pm
Herberekenende lasten	324	354	362	349	347	347

De hiervoor geschetste ontwikkelingen leidt tot een meerjarige stijging van de woonlasten, welke stijging na 2020 afvlakt als gevolg van de voordelen van de invoering van SPA:

Tabel 2: Woonlasten 2018-2023, prijspeil 2019

(bedragen x € 1)

Lokale lastendruk	2018	2019	2020	2021	2022	2023
OZB eigenaren woningen	283	289	289	289	289	289
Rioolheffing	149	162	164	167	170	172
Afvalstoffenheffing	324	354	362	349	347	347
Afvalstoffenheffing (invoering SPA hoogbouw)		pm	pm	pm	pm	pm
Totaal	756	805	815	805	806	808
Woonlastenindex	100%	107%	108%	106%	107%	107%

Besluitpunt:

Het college stelt de raad voor:

- De tarieven OZB voor 2019 en volgende jaren uitsluitend te corrigeren voor inflatie.
- De tarieven voor afval-en rioolheffing voor 100% kostendekkend vast te stellen.
- De kosten van de zondagopenstelling van het milieuplein van € 50.000 te verrekenen in het tarief afvalstoffenheffing.
- Het tarief voor de toeristenbelasting te verhogen naar een tarief waarbij € 2 miljoen jaarlijks aan toeristenbelasting kan worden gerealiseerd.
- Voor de besluitvorming bij de begroting 2019 een voorstel uit te werken voor een gedifferentieerd tarief toeristenbelasting naar rato van de overnachtingsprijs.

6 Bedrijfsvoering

6.1 Bedrijfsvoering

De uitgangspunten van het coalitieprogramma 2018-2020 ten aanzien van werkgeverschap, transparant besturen, regie op verbonden partijen en het doel om een duurzame, sociale en toekomstbestendige stad te zijn, stellen eisen aan de ambtelijke organisatie. Het betekent een voortzetting, en op onderdelen intensivering van de ambitie om de komende jaren voort te bouwen aan een moderne flexibele duurzame en toekomstbestendige organisatie. O.a. de groei van Haarlem, Omgevingswet, verbeteringen in het sociaal domein, eisen t.a.v. privacy en informatieveiligheid, zullen de nodige capaciteit en flexibiliteit van de ambtelijke organisatie vereisen.

Om de reeds ingezette koers ten aanzien van de ambitieuze doelstellingen van de Digitale Overheid 2020 te halen, wil de organisatie op het terrein van digitalisering en informatisering een grote stap vooruitzetten op het ingezette beleid zoals beschreven in Programmabegroting 2018 - 2022. Genoemde ontwikkelingen zullen gevolgen hebben voor de organisatie en haar medewerkers, zonder dat op dit moment exact al kan worden voorzien wat de gevolgen zijn. Richting de begroting zal meer inzicht zijn in de personele en daarbij horende financiële consequenties. Daarnaast hebben de volgende HRM-onderwerpen de volle aandacht: Wet normalisering rechtspositie ambtenaren, partnerverlof en garantiebannen als gevolg van de Quotumwet. Tot slot wordt vorm en uitvoering gegeven aan een meerjarig onderhoudsplan voor de gemeentelijke huisvesting.

Gemeentelijke organisatie

Na jaren van geringe economische groei trok de Nederlandse economie in 2016 weer aan. De bbp-groei over heel 2016 kwam uit boven de 2,1%, de hoogste jaargroei sinds 2007. In 2017, zette deze trend zich door (CBS, 15 mei 2018). Het economische groeicijfer van de Metropoolregio Amsterdam, waar Haarlem deel van uitmaakt, steekt met 2,6% (2016) en 2,5% (2017, verwachting) boven het landelijk gemiddelde uit (Economische Verkenningen MRA 2017).

Meebewegend met de toenemende activiteit in de stad groeit ook de werklust voor de gemeente. Meer economische activiteit betekent meer ruimtelijke ontwikkelingen, maatschappelijke initiatieven, handhaving etc., maar ook meer (financiële) ruimte om beleidsuitvoering te intensiveren of nieuwe opgaven aan te pakken. Onder andere energie, duurzaamheid en digitale transformaties realiseren met behulp van in te passen capaciteit in de organisatie. Bovendien, de taken van gemeenten nemen toe én worden complexer, dit heeft als gevolg dat (uitvoerende) ambtenaren bij de gemeentelijke diensten steeds meer beoordelingsruimte krijgen (gewild of ongewild) bij het vervullen van hun taak. De groei van de economie en de stad en beleidsintensivering heeft zo met enige vertraging gevolgen voor de totale werklust, competenties en vaardigheden van het personeel van de gemeente en de hieraan gekoppelde lasten voor personeel.

Onder druk van bezuinigen is de omvang van de formatie in de periode 2014-2016 fors gedaald. Hierdoor zijn wij in een situatie gekomen dat al een geruime periode de huidige formatie in relatie tot de huidige werkvoorraad en investeringen in eigen personeel uit balans is geraakt. In de vertaling naar de begroting van de Financiële voortgangsrapportage van 2018 en in deze kadernota zullen capaciteitsuitbreidingen (meebewegend met de toenemende activiteit in de stad en daarmee werklust voor de gemeente) inzichtelijk worden gemaakt.

De toenemende werklust van de gemeente Haarlem heeft niet enkel consequentie voor de omvang van haar personeelslasten, maar ook op de invulling van de personeelslasten. Nu de werklust

toeneemt, stijgt de werkdruk en is er in 2016 en 2017 een sterke toename in inhuuraanvragen waarneembaar. Het kan verstandig zijn om externen in te huren voor specialistische klussen, echter kan het leiden tot meerkosten en een verlies aan expertise bij vertrek. Het is duidelijk dat de organisatie behoefte heeft aan extra capaciteit voor langere termijn.

Om recht te doen aan de wens van de coalitie om de eigen organisatie te versterken (kennis te behouden voor strategische functies), het inhuurplafond, en in control te blijven over de personeelslasten wordt er gekeken welke flexibele inzet in de organisatie kan worden omgezet naar vaste inzet. Dit impliceert het opnemen in de vaste formatie van tijdelijke werkzaamheden die een vast karakter hebben gekregen. Onderzocht zal worden of het netto voordeel van deze omzetting ingezet kan worden voor een kwaliteitsimpuls van de organisatie.

Partnerverlof

Landelijk gaat de regeling voor partnerverlof wijzigen. In het regeerakkoord van kabinet Rutte III staat dat partners vanaf 1 januari 2019 vijf dagen partnerverlof krijgen. Het kabinet heeft bepaald dat de werkgever het loon tijdens de drie extra verlofdagen moet doorbetalen. Daarna volgt per 1 juli 2020 een substantiële uitbreiding. Vanaf dat moment hebben partners recht op een aanvullend kraamverlof van vijf weken. Dit moet nog nader uitgewerkt worden in de gemeentelijke cao. Onderzocht zal worden hoe we het partnerverlof binnen de organisatie kunnen stimuleren en eventueel te verlengen. Het partnerverlof heeft als doel de band tussen kind en beide ouders te versterken.

Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA)

Op 8 november 2016 werd de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren aangenomen in de eerste kamer. De planning is om de wet op 1 januari 2020 in werking te laten treden. De Wnra is bedoeld om ambtenaren dezelfde rechtspositie te geven als andere werknemers. Dit betekent dat ambtenaren bij indiensttreding niet meer worden aangesteld, maar dat ze een arbeidsovereenkomst krijgen. De huidige ambtenaren krijgen in 2020 automatisch een omzetting van aanstelling naar arbeidsovereenkomst. Met een arbeidsovereenkomst wordt het Burgerlijk Wetboek van kracht en de privaatrechtelijke rechtsgang bij geschillen tussen werkgever en werknemer.

Het volledig normaliseren van de ambtenaar is met de Wnra niet gelukt. De ambtenarenwet blijft van kracht met bepalingen over zaken als de eed, nevenwerkzaamheden, financiële belangen en de beperking van grondrechten zoals de vrijheid van meningsuiting.

Garantiebanen

In het Sociaal Akkoord van 2013 hebben kabinet en werkgevers toegezegd om 100.000 extra banen te creëren voor arbeidsbeperkten in de marktsector in de periode tot 2026. De overheidssector heeft toegezegd om 25.000 van deze 'banenafspraken' te creëren tot 2024.

Omdat de overheid halverwege 2017 slechts 3.600 banen heeft gerealiseerd in plaats van de verwachte 6.500 heeft het kabinet in het najaar 2017 besloten de Quotumwet te activeren. Haarlem gelooft in kansen voor Haarlemmers met afstand tot de arbeidsmarkt. Daarom heeft de gemeente het Lokaal Sociaal Akkoord gesloten en de toezegging gedaan om vanaf 2015 vijf garantiebanen per jaar te realiseren. De quotumwet heeft op het totaal aantal te behalen garantiebanen nauwelijks effect, maar er wordt een versnelling van de realisatie toegepast.

Uit de praktijk blijkt inmiddels dat personen met een arbeidsbeperking in vergelijking een beperktere arbeidsproductiviteit hebben. Voor de periode tot 2020 is de verwachting dat de gemiddelde arbeidsproductiviteit nog beperkt zal zijn tot 33%. Op grond van het bovenstaande is in de Kadernota 2017 voorgesteld om in de periode t/m 2020, 1/3 deel ten laste van de personeelsbegroting te brengen, 1/3 deel ten laste van het budget voor het sociaal domein en 1/3 deel ten laste van de algemene middelen. Vóór 2020 zal een structureel voorstel komen waarbij, naast de financiële kant, aspecten als bijstelling doelstelling als gevolg van invoering quotum wet, fusie met Zandvoort, de begeleiding op de werkvloer, relatie met het functiegebouw, de te voeren personeelsgesprekken en dergelijke aan bod komen.

Digitale Transformatie als driver voor innovatie in Haarlem

De afgelopen jaren is aandacht gevraagd voor de Digitale Agenda 2020. Bij de kadernota 2017 heeft de gemeente geïnvesteerd in digitalisering (en ontwikkeling) en is gestart met het invullen van noodzakelijke capaciteit voor het Portfoliomanagement, zodat de focus gelegd kon worden op de noodzakelijke digitaliseringsprojecten. Inmiddels wordt duidelijk dat een digitale transformatie (bewustwording en actie) van de organisatie helpt om sneller en beter te functioneren. Hierdoor kunnen op alle thema's van het coalitieprogramma Duurzaam Doen goede resultaten behaald kunnen worden.

Hoewel er nu geen extra middelen voor de Digitale Transformatie worden gevraagd, zal er de komende periode een nieuwe exponentiële groei komen naar de vraag van digitalisering, automatisering en (open) data (4^e industriële revolutie). Hoewel de gemeente Haarlem voorzichtig enkele stapjes zet, blijft de overheid als geheel nog achter in een digitaal wordende samenleving. Omgang met data, cybersecurity, digitale (grond)rechten en dienstverlening zullen de komende periode steeds hoger op de agenda komen.

Dit zal leiden tot nieuwe en extra inspanningen waarover de komende periode het gesprek zal moeten plaatsvinden, zeker in de context van de gehele gemeentelijke organisatie.

Meerjaren Onderhoudsplannen (MJOP)

Voor het onderhoud van de gemeentelijke huisvesting worden meerjarig onderhoudsplannen MJOP opgesteld. Hierdoor kan adequaat worden gestuurd op vervangingen en de budgettaire gevolgen hiervan. Voor de gemeentelijk huisvesting is ook een huisvestingsplan opgesteld voor alle panden die de komende jaren uitgevoerd zal worden. Eén van de onderdelen hiervan is om verlichting te vervangen door duurzame led-lampen. Onderzocht wordt wat de financiële consequenties zijn en of dit binnen de beschikbaar gestelde middelen in begroting en investeringsplan kunnen worden gedekt.

7 Besluit

De raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders,

Neemt kennis van:

1. De beleidsmatige hoofdkoers binnen de clusters sociaal, fysiek en burger en bestuur (paragraaf 1.2, 1.3, 1.4 en 1.5).
2. De reactie van het college op de motie ten aanzien van herstel en verduurzaming van verlichting zoals verwoord in paragraaf 1.3.
3. De informatie over de gebiedsprogramma's (paragraaf 1.6).
4. De risico's en onzekerheden ten aanzien van de financiële kaderstelling (hoofdstuk 2).
5. De ingeschatte ontwikkeling van de algemene reserve, de algemene reserve grondexploitaties en de algemene reserve sociaal domein (paragraaf 2.4).
6. Het collegebesluit de neutrale verschuivingen in de lasten van producten binnen beleidsveld van de Financiële voortgangsrapportage 2018 (zoals opgenomen in de bijlage: Neutrale verschuivingen binnen beleidsveld) vast te stellen.

en besluit:

1. Ten aanzien van de **ontwikkelingen meerjarenraming en financiële positie**:
  - a. De financiële consequenties, die uit de autonome ontwikkelingen voortvloeien, meerjarig te ramen.
  - b. In te stemmen met de bestemmingsvoorstellen jaarrekeningresultaat 2017 tot een totaalbedrag van € 4.105.000.
  - c. Van het jaarrekeningresultaat 2017 na bestemming € 651.000 te bestemmen voor schuldreductie.
  - d. Een reserve schuldbeheersing in te stellen en hierin € 1.583.000 te storten (€ 932.000 en € 651.000) vanuit het rekeningresultaat 2017.
  - e. Het resterende saldo van € 651.000 te bestemmen als dekkingsmiddel voor beleidsintensivering.
  - f. In te stemmen met de verbreding van de reserve duurzame stedelijke vernieuwing naar een egaliseringsreserve Participatie en leefbaarheid (conform bijlage 5).
  - g. In te stemmen met het instellen van een reserve Ongedeelde stad en aan deze reserve een bedrag van € 5 miljoen toe te voegen. Jaarlijks zal bij de jaarstukken een mogelijk surplus van de reserve grondexploitaties aan de reserve worden toegevoegd (conform bijlage 5).
  - h. In te stemmen om een bedrag van € 8 miljoen aan de reserve grondexploitatie te onttrekken, waarvan € 5 miljoen wordt gedoteerd aan de reserve Ongedeelde stad en de resterende € 3 miljoen als dekking in te zetten over de jaren 2019 tot en met 2021.

- i. In te stemmen met de geraamde onttrekkingen van de reserve Groei van de stad als opgenomen onder aanvullende dekkingsmiddelen.
  - j. In te stemmen met de aanvullende dekkingsvoorstellen en deze op te nemen in de Programmabegroting 2019-2023.
  - k. In te stemmen met de financiële consequenties van de aanvullende voorstellen, die voortvloeien uit het coalitieprogramma en deze op te nemen in de Programmabegroting 2019-2023.
2. Ten aanzien van de **ontwikkelingen meerjarenraming en financiële positie:**
- a. In te stemmen met een bijdrage van € 500.000 in 2018 aan het Pieter Teylers Huis ten behoeve van het restauratieproject.
  - b. De financiële wijzigingen over 2018 die uit de Kadernota 2018, inclusief de Financiële voortgangsrapportage 2018 (zie hoofdstuk 3), voortvloeien vast te stellen en deze financieel technisch te verwerken in de begroting 2018 volgens de begrotingswijziging Kadernota 2018 in bijlage 4.
3. Ten aanzien van **investeringen en MPG:**
- a. Naast de sluitende begroting een netto schuldquote van 120% eind 2022 als sturingsmiddel voor de financiële positie van de gemeente Haarlem te hanteren. Daarnaast zal, met het oog op de inzichtelijkheid, de netto schuld per inwoner worden gepresenteerd.
  - b. Het Meerjarenperspectief Grondexploitaties (MPG) 2018 – 2022 vast te stellen (zie bijlage 1).
4. Ten aanzien van **belastingen en woonlasten:**
- a. De tarieven OZB voor 2019 en volgende jaren uitsluitend te corrigeren voor inflatie.
  - b. De tarieven voor afval-en rioolheffing voor 100% kostendekkend vast te stellen.
  - c. De kosten van de zondagopenstelling van het milieuplein van € 50.000 te verrekenen in het tarief afvalstoffenheffing.
  - d. Het tarief voor de toeristenbelasting te verhogen naar een tarief waarbij € 2 miljoen jaarlijks aan toeristenbelasting kan worden gerealiseerd.
  - e. Voor de besluitvorming bij de begroting 2019 een voorstel uit te werken voor een gedifferentieerd tarief toeristenbelasting naar rato van de overnachtingsprijs.

Gedaan in de vergadering van donderdag 12 juli 2018,

De griffier

De voorzitter

Bijlagen

Bijlage 1: MPG

Wordt separaat aangeboden.

Bijlage 2: Begrotingskader

Financiële ontwikkeling Kadernota 2017 - Programmabegroting 2018	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tabel basis begrotingskader						
Uitkomst Meerjarenraming incl. autonome ontwikkelingen (zie pag. 29 programmabegroting 2018-2022)	-2.470	v -1.862	v -990	v -598	v -765	v -765
Financiële gevolgen moties en amendementen bij de Kadernota 2017	450	n 180	n 180	n 180	n 180	n 180
Financiële gevolgen overige voorstellen	639	n 1.018	n 118	n 373	n 373	n 373
Uitkomsten Bestuursrapportage 2017	1.381	n 534	n 388	n 368	n 359	n 359
Uitkomst basis begrotingskader	0	n -130	v -304	n 323	n 147	n 147
Maartcirculaire						
Programma 7						
per saldo hogere algemene uitkering	0	v -6.600	v -9.022	v -11.632	v -15.275	v -13.475
saldo na verwerking maartcirculaire	0	n -6.730	v -9.326	v -11.309	v -15.128	v -13.328
Autonome ontwikkelingen						
programma 7						
Vrijval kosten post-en archiefbewerking					-170	v -675
programma 4						
Huurderving museum het Dolhuys (2017/601337)			125	n 125		
vervallen van incidentele lasten en baten (nieuwe jaarschijf 2023) en correctie 2022					38	n 86
Programma 5						
areaaluitbreiding fysiek domein	69	n 80	n 80	n 156	n 156	n 156
Dekking: reserve Groei van de stad	-69	v -80	v -80	v -156	v -156	v -156
Saldo na verwerking autonome ontwikkelingen	0	n -6.730	v -9.201	v -11.184	v -15.260	v -13.917
Saldo Fin. voortgangsrapportage	1.588	n 1.282	n 1.167	n 1.466	n 657	n 699
Saldo na verwerking fin. voortgangsrapportage	1.588	n -5.448	v -8.034	v -9.718	v -14.603	v -13.218
Actualisatie IP en jaarrekening 2017						
Budgettair effect IP	-804	v 530	n 514	n 558	n 902	n 2.929
Verwerking rekeningsaldo 2017						
Rekeningresultaat	-5.407	v				
Statushouders	310	n				
Buuv	59	n				
Wijziging organisatie structuur	80	n				
Veiligheid beweegbare bruggen	126	n				
Bijdrage Ymere project Delflaan-Zuid	1.836	n				
Vrijval voorziening RIEC	153	n				
Modernisering parkeren	175	n				
Arbeidsparticipatie	74	n				
Fietsgelden	58	n				
Duurzame stedelijke vernieuwing	302	n				
Dotatie aan reserve schuldbeheersing	932	n				

Financiële ontwikkeling Kadernota 2017 - Programmabegroting 2018	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tabel basis begrotingskader						
Dotatie aan reserve schuldbeheersing	651	n				
Saldo na actualisatie IP en verwerking rekeningresultaat	133	n	-4.918 v	-7.520 v	-9.160 v	-13.701 v
Uitwerking coalitieprogramma						
Programma 7						
Scenariokeuze netto-schuldquote (zie pag. 17 financieel kader)		4.193 n	4.193 n	4.193 n	4.193 n	4.193 n
Raming stelpost onderuitputting		-1.000 v				
Cluster sociaal						
Programma 1						
Tijdelijke huisvesting Rudolf Steiner		300 n	300 n			
Sportlocatie HYS behouden			55 n	55 n	55 n	55 n
Verbinding sport en maatschappij		150 n	150 n			
Programma 3						
Bijdrage Gemeenschappelijke Regeling paswerk			1.250 n	pm n	pm n	pm n
Dekking vanuit reserve Sociaal Domein (2017)			-390 v	pm v	pm v	pm v
Dekking vanuit reserve Sociaal Domein (2019)			-860 v			
Effect nieuwe prognose (BUIG)	265	n	-860 v	pm v	pm v	pm v
Dekking reserve WWB	-1.365	v				
Dekking algemene reserve		-240 v	-240 v	pm v	pm v	pm v
Uitvoering participatiewet	1.100	n	1.100 n	1.100 n	pm n	pm n
Programma statushouders	760	n	1.450 n	pm n	pm n	pm n
Formatie Werk en inkomen		325 n	325 n	pm n	pm n	pm n
Beschermingsbewind			750 n	750 n	750 n	750 n
Verbeteren aanpak schulden en granieten bestand		300 n	300 n	500 n	500 n	500 n
Verhogen grens armoedebeleid naar 120/130%		900 n	900 n	1.800 n	1.800 n	1.800 n
Cluster fysiek						
Programma 4						
Omgevingswet programmaorganisatie			600 n	700 n		
Omgevingsvisie	70	n	100 n			
Proces, lobby en monitoring Structuurvisie openbare ruimte	200	n	200 n	200 n	200 n	200 n
Mogelijke bijdrage van partners en andere overheden	pm	v	pm v	pm v	pm v	pm v
Uitvoeringskosten groen,water, ecologie, klimaatadaptie en recreatie		750 n	750 n	750 n	750 n	750 n
Kwaliteitsimpuls en 2 fte extra voor lopen, fietsen, OV en extra inzet op gedragsverandering incl. werk met werk.		900 n	900 n	900 n	500 n	500 n
Fiets parkeren: Onderzoek, voorbereiding en afstemming en huur panden	200	n	400 n	400 n	400 n	400 n
Programma 5						
Extra nachttrein		30 n	30 n	30 n	30 n	30 n

Financiële ontwikkeling Kadernota 2017 - Programmabegroting 2018	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tabel basis begrotingskader						
Uitbreiding capaciteit door aanpassing Erfgoedbeleid		100 n	200 n	300 n	300 n	300 n
Stimulering economische ontwikkeling		300 n	300 n	300 n	300 n	300 n
Programma 4						
Tijdelijke uitbreiding capaciteit afdeling wonen	95 n	190 n	190 n	190 n		
Wonen boven winkels		50 n	50 n	50 n	50 n	
Programma 5						
Funderingsproblematiek	315 n	315 n	315 n	315 n	315 n	315 n
Onderhoud en beheer n.a.v. actualisatie beheervisie		475 n	475 n	475 n	475 n	475 n
Onderhoudskosten en exploitatietekort recreatieschap Spaarnwoude		435 n	435 n	435 n	435 n	320 n
Wijkaanpak Rozenprieel		150 n	150 n	135 n	125 n	0
dekking: T.l.v. DSV-middelen		-150 v				
Programma 4						
(Sport) Evenementen		100 n	100 n	100 n	100 n	100 n
Knelpunten kleinere culturele instellingen		160 n	160 n	160 n	160 n	160 n
Energietransitie		0 n	0 n	500 n	500 n	
Energietransitie wijkinitiatieven		0 n	250 n	250 n	250 n	250 n
Extra capaciteit energietransitie en circulaire economie		350 n	350 n	350 n	350 n	
Programma 5						
Duurzame (led)verlichting binnenstad	220 n					
Zondag openstelling milieuplein		50 n	50 n	50 n	50 n	50 n
Hogere opbrengst afvalstoffenheffing		-50 v	-50 v	-50 v	-50 v	-50 v
Cluster Burger en bestuur						
Programma 6						
Europese agenda stad	210 n	210 n	230 n			
Overheidsparticipatie	50 n	150 n	150 n			
dekking: t.l.v. reserve participatie en leefbaarheids	-50 v	-150 v	-150 v			
Ondersteuning lokale media	250 n					
dekking: t.l.v. reserve participatie en leefbaarheid	-250 v					
Uitbreiding handhavingscapaciteit en overhead (programma 7)	350 n	375 n	375 n	450 n	450 n	450 n
Ambtelijke organisatie	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n
Extra capaciteit m.b.t. overhead		150 n	400 n	400 n	400 n	400 n
Saldo beleidsvoorstellen excl. investeringen	2.420 n	9.245 n	9.870 n	10.750 n	9.450 n	8.310 n
Aanvullende dekkingsmiddelen						
Programma 7						
Bijdrage aan schuldbeheersing (Efficiency) taakstelling		500 n	500 n	500 n	500 n	
Hogere opbrengst toeristenbelasting		-500 v	-500 v	-500 v	-500 v	-500 v
Inzetten reserve groei van Haarlem		-772 v	-772 v	-772 v	-772 v	-772 v
		-1.969 v	-1.361 v	-1.361 v	-1.361 v	-1.361 v

Financiële ontwikkeling Kadernota 2017 - Programmabegroting 2018	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tabel basis begrotingskader						
Inzet surplus reserve grondexploitatie van € 8 miljoen	-5.000	v -1.000	v -1.000	v -1.000		
Dotatie aan reserve ongedeelde stad t.b.v. betaalbare woningbouw	5.000	n pm	n pm	n pm	n pm	n pm
Inzet surplus reserve sociaal domein		-3.000	v -3.000			
Inzet middelen voor participatie en leefbaarheidsinitiatieven					-500	v -500
Saldo dekkingsmiddelen	0	v -6.741	v -6.133	v -3.133	v -2.633	v -3.133
saldo meerjarenraming 2018-2023	2.553	n 779	n 410	n 2.650	v -2.691	v -919
Programma 7						
Saldi MJB na toevoegen/onttrekken aan algemene reserve (per saldo neutraal)		-779	v -410	v -2.650	v 2.691	n 1.148
Saldo meerjarenraming 2018-2023 (na mutaties reserves)	2.553	n 0	n 0	n 0	n 0	n 229

Bijlage 3: Richtlijnen Programmabegroting 2019-2023

Inleiding

Belangrijk aandachtspunt voor de begroting 2019-2023 is de bestuurswisseling die zal plaats vinden naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen van maart.

Het is zeer waarschijnlijk dat ten tijde van het schrijven van de kadernota veel van de beleidsmatige keuzes van het nieuwe college nog niet bekend zijn. Dit betekent dat de inhoudelijke financiële vertaling van het coalitieakkoord grotendeels bij het opstellen van de begroting zal plaatsvinden.

Het college hanteert de volgende uitgangspunten om te komen tot een sluitende programmabegroting voor 2019.

Kaders

De kaders van de meerjarenraming 2019-2023 worden gevormd door:

1. Het door de raad vastgestelde beleid bij de Programmabegroting 2018-2022 (inclusief aanvullende voorstellen), Kadernota 2018 en de vastgestelde Haarlemse belastingvoorstellen van december 2017;
2. Het nieuwe coalitieprogramma;
3. De meest recente informatie over de algemene uitkering (meicirculaire);
4. Het Investeringsplan (IP) 2018-2023.

Indexatie

De meerjarenbegroting wordt opgesteld in constante prijzen. Dat wil zeggen dat het loon-en prijspeilniveau van 2019 voor de navolgende jaren constant wordt gehouden. Dit geldt ook voor de baten uit het gemeentefonds en de belastingen.

Een aantal uitgangspunten wordt ontleend aan de prognoses van het Centraal Planbureau (CPB). Het CPB heeft op 24 maart 2016 kerngegevens vrijgegeven voor de periode 2019-2022, vooruitlopend op het uit te brengen concept- Centraal Economisch Plan 2018.

Omschrijving	Uitgangspunten 2018	Uitgangspunten 2019
Loonontwikkelingen (incl. sociale lasten) ¹	2,4%	3,0%
Materiële uitgavenstijging ²	1,4%	2,3%
Subsidies onder de € 45.000	0%	0%
Subsidies boven de € 45.000 ²	2,1%	2,8%
Bijdrage Zandvoort	-	
Lange rente nieuwe leningen ¹	0,7%	0,9%
Rente-omslag	2,5%	2,5%
Belastingen en overige eigen inkomsten ³	1,4%	2,3%

Specifieke uitgangspunten voor de grondexploitatie worden in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties opgenomen.

¹ Conform raming CPB.

² Berekening is als volgt: lonen 3,0% x 0,7 en materieel 2,3% x 0,3 = 2,8%

³ Gelijk aan inflatie

Bij het uitvoeren van de kostenindexatie gelden de volgende bijzonderheden:

- Budgetten waarvoor specifieke afspraken gelden, zoals bijv. DVO Spaarnelanden, worden geïndexeerd volgens die specifieke afspraken;
- Budgetten waar lastenverhogingen van de gemeente tegenover staat (verhoging OZB bijvoorbeeld) worden daarvoor gecompenseerd. Het betreft budgetten van o.m. vastgoed en onderwijs;
- Grondexploitaties worden gebudgetteerd conform de specifieke uitgangspunten voor de grondexploitatie (MPG);
- Sociaal domein: hiervoor is het uitgangspunt dat rijksbudget is werkbudget. Budgetten worden niet op voorhand geïndexeerd, maar berekend zodra de rijksbudgetten bekend zijn (meicirculaire). Dit is beperkt tot de budgetten waarvan voor- of nadelen ten gunste of ten laste van de algemene reserve sociaal domein komen.

Indexatie subsidies en verbonden partijen

Zowel de subsidies als de bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen worden geïndexeerd voor inflatie. Voor wat betreft de feitelijke toekenning van subsidies wordt het volgende onderscheid toegepast:

- Voor subsidies beneden de € 45.000 wordt conform bestaand beleid, geen kostencompensatie toegekend.
- Subsidies en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen boven de € 45.000 worden conform bestaand beleid gecompenseerd via een gewogen percentage. Bij het bepalen van het uiteindelijke percentage vindt een weging plaats waarbij de loonsverhoging voor 70% meetelt en de materiële lastenstijging voor 3,0%. Voor 2019 wordt uitgegaan van een loonkostenstijging van 3,0%. Voor de materiële kostencompensatie wordt uitgegaan van 2,3%. Het gewogen percentage is berekend op afgerond 2,8%.

Er vindt geen verrekening plaats op basis van de werkelijke materiële of loonkosten. De verzelfstandigde organisaties vallen onder het regime van de subsidies. Individuele organisaties en instellingen die subsidies ontvangen kunnen geen rechten ontlenen aan deze wijze van berekenen.

Indexatie bijdrage Zandvoort

Voor de bepaling van de hoogte van het indexeringspercentage is in artikel 9 lid 4 van het Dienstverleningshandvest met de gemeente Zandvoort het volgende opgenomen: "Op de financiële vergoeding zoals genoemd in het eerste lid en de efficiencykorting zoals genoemd in het tweede en derde lid wordt vanaf 2018 een jaarlijkse indexering toegepast op basis van indexatie van het Centraal Planbureau (CPB)".

Aangezien het merendeel van de bijdrage bestaat uit een vergoeding voor loonkosten is afgesproken dat het indexpercentage van de jaarlijkse bijdrage aansluit bij het door Haarlem berekende indexpercentage voor lonen.

Indexatie eigen inkomsten en kaders raming lokale lasten

Voor de belastingen en algemene baten (huren, pachten etc.) wordt het inflatiepercentage aangehouden dat gelijk is aan die van de materiële kostencompensatie, door het CPB geraamd op 1,4 %. Daarbij worden de baten geïndexeerd, waarbij de volgende uitzonderingen gelden:

- Huren, pachten en leges worden verhoogd voor zover juridisch toegestaan (contracten, wetgeving, maximum rijkstarieven);
- Afval-en rioolheffing worden niet geïndexeerd. De baten worden i.v.m. 100% kostendekkendheid berekend aan de hand van de ontwikkeling van de lasten (per saldo budgettair-neutraal).

Overige kengetallen en parameters

Bij het opstellen van de begroting 2019 wordt uitgegaan van de volgende kengetallen per 1 januari 2018:

allen	Begroting 2018	Werkelijk per 1-1-2018	Begroting 2019
Aantal inwoners	161.385	159.717	161.700
w.v.			
0 – 19	35.615	35.070	35.776
20 – 44	55.303	54.884	55.185
45 – 64	43.147	42.626	43.191
65 – 74	15.524	15.392	15.647
74 e.o.	11.796	11.745	11.901
Direct productieve uren per fte	1.350	1.350	1.350

Formatie en loonsom

Iedere afdeling wordt gebudgetteerd voor de toegestane formatie. De salarislasten worden opgehoogd met 3,0% loonkostenstijging (zie indexatie) en worden verminderd met eventuele besluiten over de invulling van bezuinigingen.

De salarisberekening gebeurt normatief met peildatum 1 maart 2018. Op basis van vastgesteld beleid vindt berekening plaats van de salarislasten naar een gemiddelde van de 10de periodiek van de functionele schaal. De toegestane formatie 2019-2023 en de financiële uitwerking (per schaal) wordt door de afdeling HRM aan het DT aangeleverd ter vaststelling.

De toegestane formatie wordt gebruikt om de personeelslasten voor 2019 te kunnen berekenen. De personeelsbegroting is inclusief de medewerkers van gemeente Zandvoort, die per 1-1-2018 in dienst zijn getreden bij de gemeente Haarlem.

Kostenverdeling

De afdelingen geven per afdeling aan hoe de personeelskosten moeten worden verdeeld over de programma's en producten. Een belangrijk onderscheid hierbij is de verdeling tussen overhead- en lijnfuncties.

De uitvraag geeft tevens inzicht in het totale aantal uren voor lijnfuncties. Door de totale overhead te delen op het totale aantal uren voor lijnfuncties wordt de overheadopslag per (lijn)uur bepaald. Deze opslag wordt gebruikt bij de activering van investeringsuren, alsmede bij de berekening van de kostendekkendheid van belastingen en leges.

Raming algemene uitkering

In de meerjarenraming 2018-2022 is de algemene uitkering vanaf 2018 in constante prijzen geraamd. Omdat 2019 de primaire begrotingsschijf wordt, zal de algemene uitkering herberekend moeten worden in lopende prijzen voor 2019. Dat wil zeggen dat de algemene uitkering dan opgehoogd wordt aan het gestegen loon-en prijsniveau, prijspeil 1 januari 2019.

Daarnaast wordt de algemene uitkering geactualiseerd aan de hand van de zogenaamde meicirculaire. Hierin is ook informatie opgenomen die van belang is voor de drie decentralisaties (sociaal domein). Aan de hand van de berekeningen conform deze circulaire kunnen de budgetten ten behoeve van het sociaal domein worden herberekend voor 2019 e.v. De meicirculaire wordt te laat ontvangen om nog in de Kadernota 2018 te kunnen verwerken. Over de gevolgen van de meicirculaire wordt de raad afzonderlijk geïnformeerd en de consequenties worden verwerkt in de Programmabegroting 2019.

De algemene uitkering wordt gebaseerd op het aantal woningen en inwoners voor 2019 als opgenomen in deze uitgangspunten. Dit betekent dat de algemene uitkering iets hoger wordt vanwege areaaluitbreiding. Deze hogere baten worden gereserveerd ter dekking van kosten van beheer en onderhoud ten gevolge van areaaluitbreiding.

Investeringsramingen en kapitaallasten

Het prijspeil van de investeringsramingen, is daar waar afzonderlijk aangegeven, in het IP 2019-2023 geactualiseerd. De investeringen bevatten daarom het actuele prijspeil. Omdat Haarlem een meerjarenraming in constante prijzen kent, worden de investeringen verder niet geïndexeerd.

De kapitaallasten worden centraal geraamd.

In de begroting 2019 worden de kapitaallasten geraamd, die voortvloeien uit:

- De tot en met 2017 in de jaarrekening opgenomen investeringsbedragen;
- De geraamde investeringen volgens het nieuwe Investeringsplan 2019-2023.
- De bijkomende budgettaire lasten uit het investeringsplan (zowel positief als negatief) dienen in de analyse afzonderlijk naar voren te komen.

De rentecomponent (het zogenaamde rente-omslagpercentage) voor zowel de rendabele als de onrendabele investeringen bedraagt voorlopig 2,5%, maar zal voor de begroting nader berekend worden conform de bepalingen, zoals opgenomen in de Financiële verordening 2018 en de nota activabeleid.

Hierin is ook vastgelegd dat investeringen van < € 100.000 niet worden geactiveerd. Investeringsruimte worden geactiveerd volgens de componentenmethode. De afschrijvingslasten van investeringen met maatschappelijk nut worden gedekt uit de bekleemde reserve dekking kapitaallasten maatschappelijk nut.

Vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen

Voor de onderdelen parkeergarages en grondexploitaties zal een raming van de belastingdruk moeten worden opgeven. Deze post zal als last op programma 7 worden opgenomen.

Planning

De bestuurlijke planning, die is bijgevoegd, is ontleend aan de vastgestelde planning en control kalender 2018.

Datum	Begroting 2019-2023
Bestuurlijk traject uitgangspunten begroting	
20 maart	Vaststelling in B&W
Bestuurlijk traject programmabegroting	
28 aug	1 ^e bespreking uitkomsten begroting op hoofdlijnen met B en W
4 sept	Reserveren mogelijke bespreking concept programmabegroting in B en W
11 sept	Bespreking concept programmabegroting in B en W
18 sept	Vaststellen programmabegroting in B en W
27 sept	Raadsleden ontvangen programmabegroting Presentatie programmabegroting Publicatie voor burgers
3 okt	Technische toelichting programmabegroting voor Raad
16 okt	Uiterste datum voor indienen technische raadsragen over de begroting (voor 12 uur)
25 okt	Verzending ambtelijke antwoorden <i>digitaal</i> aan raadsleden
Besluitvormingstraject	
1 nov	Raadsbehandeling programmabegroting (algemene beschouwingen)
13-14 nov	Raadsbehandeling programmabegroting
13 nov	Moties en amendementen in extra B en W-vergadering vóór 10:00 uur
14 nov	Moties en amendementen in extra B en W-vergadering vóór 12:00 uur
15 nov	Verzending vastgestelde programmabegroting naar GS van Noord-Holland

Bijlage 4: Begrotingswijziging Kadernota 2018

Wordt separaat aangeboden.

Bijlage 5: In te stellen nieuwe reserves

Voorstel instellen van een bestemmingsreserve Ongedeelde stad

Het goed en snel toevoegen van woningen is een van de belangrijkste ambities van de nieuwe coalitie voor de stad. Het ideaal is een ongedeelde stad, waar arm en rijk, lager en hoger opgeleiden en jong en oud samenwonen in de wijk. Er zijn veel woningen nodig, van goede kwaliteit. Dat betekent verdichting van de stad, maar met behoud en verbetering van de leefbaarheid en duurzaamheid.

Om deze ambitie te bereiken wordt € 5 miljoen gedoteerd aan een bestemmingsreserve Ongedeelde stad om te worden ingezet voor betaalbare woningbouw en het realiseren van de hierboven omschreven ambitie.

Jaarlijks wordt bij het opstellen van de jaarstukken de omvang van de reserve grex beoordeeld (stand versus risico's). Het surplus van deze reserve wordt overgeheveld naar de bestemmingsreserve Ongedeelde stad. Op het moment dat daar bruto € 10 miljoen aan is toegevoegd (te weten € 5 miljoen nu plus de dotaties bij komende jaarrekeningen) komt het college met een voorstel over het al dan niet voortzetten van deze lijn.

Inherent aan een reserve worden de mutaties in deze reserve expliciet ter besluitvorming voorgelegd aan de raad. Dit maakt het transparant en de raad houdt grip op de bestedingen (budgetrecht van de raad).

Naam van de reserve	Reserve Ongedeelde stad
Programma	4. Duurzame stedelijke vernieuwing
Doel van de reserve	Reserveren van middelen voor het realiseren van betaalbare woningbouw en voor voorzieningen en leefbaarheid met als doel een ongedeelde stad.
Functie	Bestedingsfunctie
Budgethouder	Hoofd afdeling P&G (Programma-en gebiedsmanagement)
Voeding	De voeding bestaat uit het overhevelen van middelen uit de reserve Grondexploitatie. Bij het instellen van deze reserve is besloten om € 5 miljoen vanuit de reserve grex te doteren aan deze reserve. In het vervolg zal jaarlijks door de raad vastgesteld worden wat de omvang van het surplus op de reserve grondexploitatie betreft. Zodat de raad dit surplus kan toevoegen aan deze reserve.
Bestedingsraming	Nader te bepalen.
Maximale omvang	Vooralsnog € 10 miljoen.
Minimale omvang	Niet van toepassing.
Omvang 01-01-2019	Nog niet bekend.
Maximale duur/ datum opheffen	2025, met mogelijkheid om te verlengen.
Bijzonderheden	Monitoring vindt plaats via de P&C cyclus.

Voorstel wijzigen bestemmingsreserve Duurzame stedelijke vernieuwing in egaliseringsreserve Participatie en leefbaarheid

De reserve Duurzame stedelijke vernieuwing is ingesteld om uitvoering te geven aan activiteiten die bijdragen aan duurzame stedelijke vernieuwing. Het college stelt voor het doel van de reserve te verbreden en de naam van de reserve daarop aan te passen.

Naast duurzaamheid zijn participatie en leefbaarheid belangrijke ambities van de nieuwe coalitie. Door het doel van de reserve te verbreden kunnen ook activiteiten worden uitgevoerd die de participatie, ook van minder mondige Haarlemmers, verbeteren en kan ruimte worden gegeven aan initiatieven uit de stad voor leefbaarheid.

Voor het activiteitenprogramma is structureel € 1 miljoen beschikbaar gesteld. Vanaf 2022 is structureel € 500.000 beschikbaar.

Wat betreft de voor- en nadelen van een reserve en mogelijke alternatieven geldt dat het instellen van een reserve binnen de wettelijke regelgeving de meest geschikte manier en mogelijkheid is om middelen van het ene jaar naar een volgend jaar te kunnen overhevelen ingeval er nog geen verplichtingen zijn aangegaan.

Jaarlijks wordt bij het opstellen van de jaarrekening het overschot / tekort ten opzichte van de begroting aan deze reserve toegevoegd / onttrokken. Dit maakt het transparant en de raad houdt grip op de bestedingen (budgetrecht van de raad).

Naam van de reserve	Egalisatiereserve Participatie en leefbaarheid
Programma	4. Duurzame stedelijke vernieuwing
Doel van de reserve	Egalisatie van de beschikbaar gestelde middelen in de exploitatie voor activiteiten die duurzaamheid, participatie en leefbaarheid bevorderen.
Functie	Egalisatiereserve
Budgethouder	Hoofd afdeling Programma- en Gebiedsmanagement (PG) NB. Het budgethouderschap van de exploitatiemiddelen wordt in de begroting eveneens aangepast (product/kostenplaats).
Voeding	De voeding bestaat uit middelen van het activiteitenprogramma die gedurende het begrotingsjaar niet zijn besteed én eventuele opbrengsten die voortvloeien uit dit activiteiten programma. De jaarlijkse onder- en overschrijdingen ten opzichte van de begroting zullen bij de jaarrekening vanuit de exploitatie worden verrekend met de reserve. Dit is een principebesluit, hier is geen afzonderlijk raadsbesluit meer voor nodig.
Bestedingsraming	Het activiteitenprogramma is de basis voor de besteding van het jaarlijkse budget, deze bestedingen lopen niet via deze reserve, alleen bij een eventueel tekort zal onttrekking aan de reserve plaatsvinden. Hier is geen afzonderlijk raadsbesluit voor nodig. Gezien het meerjarige karakter van het activiteitenprogramma zal de bestemmingsreserve ook worden ingezet om voldoende budget beschikbaar te hebben voor activiteiten van grotere omvang, waarvan de uitvoering meerdere jaren vergt. Dit extra budget zal uit de reserve onttrokken worden. Voor dit soort onttrekkingen is een expliciet raadsbesluit noodzakelijk.
Maximale omvang	€ 2 miljoen, gelijk aan het totaal van twee jaarbudgetten.
Minimale omvang	€ 0
Omvang 01-01-2018	€ 890.000 inclusief resultaatbestemming van € 302.000 jaarrekening 2017.
Maximale duur/ datum opheffen	Onbeperkt.
Bijzonderheden	Monitoring vindt plaats via de P&C cyclus.

Voorstel instellen van een bestemmingsreserve Schuldbeheersing

In lijn met het coalitieprogramma Duurzaam doen is in de Kadernota 2019 opgenomen dat er bij een positief rekeningresultaat jaarlijks maximaal € 2 miljoen wordt ingezet om de schuld te beheersen. Daarnaast bestemt het college structureel een bedrag van € 500.000 per jaar binnen de begroting ten behoeve van de schuldbeheersing.

Financieel-technisch (BBV) is de enige mogelijkheid hiervoor een bestemmingsreserve schuldbeheersing in te stellen. De reserve is structureel van aard en is feitelijk een balanspost die tegenover de balanspost vaste schulden (lang vreemd vermogen) komt te staan. De omvang van de reserve is net zo groot als het bedrag dat bestemd is voor schuldbeheersing.

Naam van de reserve	Reserve Schuldbeheersing
Programma	7. Algemene dekkingsmiddelen
Doel van de reserve	Reserveren van middelen voor schuldbeheersing.
Functie	Schuldbeheersing.
Budgethouder	Hoofd afdeling CC (Concerncontrol)
Voeding	De voeding bestaat uit positieve resultaten van de jaarrekening met een maximum van € 2 miljoen en jaarlijks € 500.000 uit de exploitatie.
Bestedingsraming	Niet van toepassing.
Maximale omvang	n.v.t.
Minimale omvang	n.v.t.
Omvang 01-01-2019	€ 1.583.000 (vanuit bestemming jaarrekeningresultaat 2017)
Maximale duur/ datum opheffen	Nader te bepalen.
Bijzonderheden	Monitoring vindt plaats via de P&C cyclus.